

Klacht over het onderzoek van dr. M. (Markus) Balkenhol wegens schending wetenschappelijke integriteit

De heer Balkenhol is onderzoeker aan het Meertens Instituut en gepromoveerd aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Deze klacht is ingediend bij de KNAW en de VU.

Datum: 5 september 2022

Indiener: drs. Michiel C. de Jong, onafhankelijk onderzoeker en publicist

INHOUD

Inhoud.....	1
1 Inleiding	3
1.1 Leeswijzer.....	4
2 Het onderzoek van Markus Balkenhol	5
2.1 Etnografie.....	5
2.2 Het waarnemerseffect	6
2.3 Politiek en macht	9
2.4 Maatschappelijke onrust.....	10
2.5 Reputatie van de wetenschap.....	11
3 Schendingen wetenschappelijke integriteit door Markus Balkenhol	12
3.1 Fabricage	13
3.2 Falsificatie	14
3.3 Twijfelachtige onderzoekspraktijken	16
4 Publicaties onder code 2004	18
4.1 Dissertatie: Tracing slavery. An ethnography of diaspora, affect, and cultural heritage in Amsterdam (2014)	18
4.2 Interview: Nemokennislink 25 juni 2014: Koloniaal verleden diep verankerd in het alledaagse leven	23
5 Publicaties onder code 2014	24
5.1 Lezing: Zwarte Piet, a history (2014)	25
5.2 Artikel: Zwarte Piet, Racisme, Emoties (2015)	28
5.3 Artikel: The nativist triangle. Sexuality, race, and religion (2016)	29
5.4 Artikel: Ras en racisme in kunst en cultuur (2017).....	31
5.5 Interview: EenVandaag 5 oktober 2017: Discussie rondom Zwarte Piet laait weer op	32
5.6 Interview: Zwarte Piet anno 2018 - Afl. 1: historie van Zwarte Piet met Markus Balkenhol.....	33
6 Publicaties onder code 2018	35
6.1 Interview: EenVandaag 8 oktober 2018	36
6.2 Artikel: Odd Bedfellows, New Alliances (2019)	37
6.3 Interview: RTL nieuws 11 november 2019, Zorgen om zwartepietdiscussie	38
6.4 Interview: Nederlands Dagblad 15 november 2019, Pietendiscussie gaat over de vraag wat onze identiteit is ..	39
6.5 Artikel: Contesting the Statue of Jan Pieterszoon Coen in the Netherlands (2020).....	40
6.6 Artikel: Humanisme en paternalisme in de Amsterdamse slavernijdiscussie (2020).....	40
6.7 Interview: Telegraaf 1 december 2020, Piet was islamitische slavenhandelaar	42
6.8 Artikel: Slavernij en de relatie met het Amsterdam van nu (2021)	43
6.9 Discussie: Travelling Concepts, Episode 6: Heritage (2021)	44
6.10 Boek: Tracing slavery. The Politics of Atlantic Memory in The Netherlands (2021)	45
Bijlage 1: Bronnen van besproken publicaties per paragraaf.....	48
Bijlage 2: Transcript Markus Balkenhol, Zwarte Piet, A History (2014)	50
Bijlage 3: Transcript Interview Alice Evita (2018)	52

Bijlage 4: Transcript Interview Eenvandaag 8 oktober 2018	54
Bijlage 5: Humanisme en paternalisme in de Amsterdamse slavernijdiscussie	55
Bijlage 6: Amsterdam en het slavernijverleden	56
Bijlage 7: Transcript Podcast februari 2021	57
Bijlage 8: Conclusie Tracing Slavery, The Politics of Atlantic Memory in the Netherlands (2021)	58
Bijlage 9: Contra-indicaties	60
Bijlage 10: Balkenhol in de media	61
Bijlage 11: Nepnieuws door Markus Balkenhol	63

1 INLEIDING

Deze klacht stelt het onderzoek van dr. M. (Markus) Balkenhol aan de orde. Hij heeft gedurende een decennium onderzoek gedaan naar Zwarte Piet. Precies in deze periode is dit onderwerp zeer controversieel geworden. Een belangrijker pijler in de discussie is het wetenschappelijk onderzoek naar de geschiedenis van de sinterklaastraditie en specifiek naar de oorsprong van Zwarte Piet. Dit onderzoek is eenzijdig en bevooroordeeld verlopen. De heer Balkenhol speelt hierin een centrale rol.

Binnen de academische wereld is consensus ontstaan over het verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Voor dit verband zijn nooit duidelijke bronnen gevonden, laat staan bewijs. Het is een niet-onderbouwde overtuiging. Beweringen die zijn gebaseerd op dit verband zijn wetenschappelijk onverantwoord. Toch communiceren vele wetenschappers in het vakgebied deze overtuiging als waarheid naar het grote publiek.

Hiermee wordt niet alleen de maatschappij tekort gedaan, het is ook schadelijk voor de reputatie van de wetenschap. In de gedragscode wetenschappelijke integriteit van 2004 en 2014 staat dat elke wetenschapper met zijn handelwijze de reputatie en betrouwbaarheid van de wetenschap dient te ondersteunen en te versterken.¹ Als wetenschappers het tegengestelde doen, dan zal het publieke vertrouwen in de wetenschap worden aangetast. Dit geldt zeker in geval van Zwarte Piet omdat het onderwerp zoveel Nederlanders aan het hart gaat.

Ondertussen leeft men in de betrokken wetenschappelijke vakgebieden in een eigen universum waarin de onderzoekers zich niet meer laten leiden door duidelijke bronnen of rationele argumentatie. Zij proberen alleen de eigen vooroordelen te bevestigen. Het is een omkering van de principes van de wetenschap. Deze situatie is inmiddels zo breed geaccepteerd dat interne correctiemechanismen zoals peer-reviews niet meer werken.

Sommige individuele wetenschappers zijn zich hiervan bewust, maar kunnen of willen er niets tegen doen. Vakgenoten houden de beschikbare contra-informatie liever buiten de deur. Anderen durven er hun vingers niet aan te branden. De combinatie zorgt ervoor dat er vanuit de wetenschap geen correctie plaatsvindt. De correctie moet dus van buiten komen.

Deze klacht is bedoeld om de wetenschap te wijzen op een dwaling als gevolg van niet-integer onderzoek. Het volgt op jarenlange inventarisatie en analyse van het wetenschappelijk onderzoek naar Zwarte Piet.² Uit deze analyse blijkt dat in de afgelopen jaren honderden wetenschappers hebben gepubliceerd over Zwarte Piet, waarbij zij vrijwel allemaal hetzelfde vooringenomen perspectief aanhangen. Zij bevestigen elkaar over en weer en herhalen het onbevestigde idee dat Zwarte Piet samenhangt met trans-Atlantische slavernij.

Het onderzoek naar de werkelijke oorsprong en betekenis van Zwarte Piet gaat ondertussen door, maar vindt noodgedwongen plaats buiten de officiële wetenschappelijke instituten. Er worden daar nieuwe bronnen ontdekt, verbanden gelegd en resultaten gepubliceerd. Er vindt onderling discussie en overleg plaats, er worden argumenten uitgewisseld en kritiek op elkaar geuit. Kortom, een wetenschappelijke proces dat bovendien goede resultaten boekt en nieuwe kennis en inzichten verwerft.

Inmiddels zijn er duidelijke, onderbouwde verklaringen ontdekt voor de oorsprong en betekenis van Zwarte Piet. Dit heeft tot gevolg dat de door wetenschappers breed gecommuniceerde interpretatie afgewezen moet worden. Het gebrek aan onderbouwing gaat zich wreken. Dit is, in het kort, de context waarin een oordeel wordt gevraagd over het onderzoek van een sleutelfiguur in het vakgebied.

¹ Zie ook code wetenschappelijke integriteit 2018 p7: *“Wanneer deze principes niet leidend zijn, bedreigt dit zowel de kwaliteit als de betrouwbaarheid van de wetenschap. Dat kan leiden tot directe schade, bijvoorbeeld aan de omgeving of patiënten, en kan het publieke vertrouwen in de wetenschap en het vertrouwen tussen wetenschappers onderling aantasten.”*

² Deze inventarisatie en analyse is gepubliceerd in *De komediant, de piraat en de geschiedvervalser* (2018) en *De kermis, de slavenjacht en het einde van de wetenschap* (2020).

1.1 LEESWIJZER

Deze klacht is ingedeeld in een algemeen en een gedetailleerd gedeelte. Hoofdstukken 2 en 3 vormen het algemene gedeelte en bevatten de oorzaken, gevolgen en de globale bespreking van de integriteitschendingen. Hoofdstukken 4 t/m 6 behandelen de schendingen binnen de verschillende publicaties van Balkenhol in detail.

In hoofdstuk 2 worden enkele aspecten van het onderzoek door Balkenhol belicht. Hieruit blijkt dat de schendingen al in de (politieke) taakopvatting van Balkenhol verscholen ligt. Ook zijn in dit hoofdstuk de gevolgen beschreven van het voorgenomen onderzoek voor maatschappij en wetenschap.

Hoofdstuk 3 bevat de kern van de klacht. Het wordt duidelijk hoe Balkenhol consequent fabriceert en falsificeert, twee hoofdzonden in de wetenschap. Daarnaast schendt hij nog diverse andere normen en principes. Ook deze schendingen zijn van belang omdat ze vaak voorkomen en grote gevolgen hebben.

In de hoofdstukken 4 t/m 6 worden de diverse schendingen per artikel beschreven. De artikelen zijn in chronologische volgorde geordend. De hoofdstukken corresponderen met de versie van de code wetenschappelijke integriteit die van toepassing is. Elke paragraaf bevat een publicatie. De besproken publicaties zijn te vinden via de links in bijlage 1.

De eerst besproken publicatie betreft de dissertatie van Balkenhol uit 2014 (paragraaf 4.1). De laatste publicatie is een boek uit 2021 waarin Balkenhol weer teruggrijpt op zijn dissertatie (paragraaf 6.10). In de tussenliggende paragrafen worden zeven artikelen, zeven interviews, een lezing en een discussie besproken. In samenhang met hoofdstuk 3 geven hoofdstukken 4 t/m 6 zowel de reikwijdte van de schendingen aan als de details per individuele schending.

2 HET ONDERZOEK VAN MARKUS BALKENHOL

De overtuiging dat Zwarte Piet iets te maken zou hebben met trans-Atlantische slavernij wordt binnen de academische wereld breed gedeeld. Vele wetenschappers bevestigen deze overtuiging zonder die te onderbouwen. Een aantal van hen is actief binnen het Meertens Instituut. Dit instituut wordt gezien als autoriteit op het gebied van volksgebruiken en is daarom ook een vooraanstaande speler in het onderzoek naar Zwarte Piet.

Vanaf 1981 is John Helsloot onderzoeker op het gebied feest en ritueel. Hij heeft veel over de sinterklaastraditie gepubliceerd. Na 2005 neemt hij een steeds meer activistische toon aan en kan hij Zwarte Piet alleen nog zien als racistische figuur afkomstig van trans-Atlantische slavernij. Andere mogelijke invloeden voor de oorsprong en betekenis van Zwarte Piet negeert hij of wijst hij af. Na zijn pensionering (2013) neemt Markus Balkenhol binnen het Meertens Instituut zijn rol over als woordvoerder en belangrijkste onderzoeker van de sinterklaastraditie.

Vanaf dat moment is Balkenhol toonaangevend wetenschapper op dit onderwerp. Dit wordt bevestigd door zijn optredens in de media. Hij is degene die als objectief wetenschappelijk deskundige wordt geïnterviewd door de NPO. Ook in diverse landelijke en regionale dagbladen wordt om zijn visie en interpretatie gevraagd. Zie bijlage 10 voor een (niet uitputtend) overzicht van mediaoptredens.

Balkenhol doet onderzoek naar sporen van het slavernijverleden onder Surinamers. Tegelijk doet hij ook onderzoek naar Zwarte Piet. De combinatie van deze onderwerpen in één enkele functie is gebaseerd op de **aanname en overtuiging** dat deze onderwerpen iets met elkaar te maken hebben. Uit zijn onderzoek en communicatie valt op te maken dat hij inderdaad overtuigd is van een verband. Hij interpreteert Zwarte Piet als afkomstig van de trans-Atlantische slavernij en hij meent dat het bestaan van Zwarte Piet aantoont dat de trans-Atlantische slavernij nog altijd voortleeft in de Nederlandse samenleving en cultuur.

In beide takken van zijn onderzoek is deze aanname duidelijk herkenbaar. Maar in zijn publicaties wordt de aanname nergens als zodanig genoemd. Balkenhol behandelt het als een waarheid die boven elke twijfel verheven is. Hij besteedt geen woord aan mogelijke alternatieve verklaringen of aan het feit dat er geen serieuze bronnen bestaan die deze aanname ondersteunen.

Balkenhol is zijn wetenschappelijke carrière begonnen met zijn promotieonderzoek naar de sporen van slavernij binnen de huidige Surinaamse gemeenschap in de Bijlmer. Uit zijn dissertatie en zijn latere onderzoek blijkt dat hij cultureel erfgoed ziet als resultaat van politieke machtsstrijd, die hij met zijn werk beoogt te beïnvloeden. Balkenhol heeft daarom een **politiek belang** om de anti-Zwarte Piet beweging te steunen.

Balkenhol weigert inhoudelijk discussie te voeren met onderzoekers die een andere interpretatie of wereldbeeld aanhangen. Dit bevestigt dat hij minder waarde hecht aan het zoeken naar de waarheid dan aan het dienen van zijn politiek belang. Hij wil zijn centrale aanname niet ter discussie stellen en praat alleen met gelijkgestemden.

2.1 ETNOGRAFIE

Balkenhol is etnograaf. In dit vakgebied mengt een onderzoeker zich binnen een bevolkingsgroep om attitudes te onderzoeken. Dit type onderzoek is in hoge mate kwalitatief en subjectief. Kwalitatief houdt in dat fenomenen worden beschreven zonder dat er een analyse wordt gedaan van kwantitatieve aspecten als mate, grootte of belang. Subjectief houdt in dat de uitkomsten afhankelijk zijn van de onderzoeker zelf. Beide aspecten zijn tegengesteld aan de idealen van de wetenschap, die juist streeft naar objectieve en kwantitatieve methoden.

Dit is geen betoog om het vakgebied te diskwalificeren. Sommige fenomenen kunnen nu eenmaal niet op een andere manier onderzocht worden. Maar het geeft wel aan dat er bij dit soort onderzoek een hoge mate van terughoudendheid betracht moet worden als het gaat om algemene uitspraken of het verbinden van conclusies.

Omdat het onderzoek niet los kan worden gezien van de rol van de onderzoeker, kan het alleen geïnterpreteerd worden in combinatie met de attitudes van de onderzoeker zelf. Als er bij de onderzoeker een bias (vooroordeel) herkenbaar is, dan moeten ook de onderzoeksresultaten gezien worden vanuit die specifieke bias. Een bijkomend aandachtspunt is dat de onderzoeker zich langere tijd binnen de bevolkingsgroep bevindt. De onderzoeker wordt daardoor onherroepelijk beïnvloed, wat verdere bias tot gevolg kan hebben. De onderzoeker kan de attitudes van de groep overnemen en verdedigen in verslaglegging en communicatie.

Wetenschappers moeten dus zeer terughoudend zijn met het trekken van algemene conclusies op grond van dit soort onderzoek. Het is al snel wetenschappelijk onverantwoord om de resultaten te gebruiken als onderbouwing van algemenere beweringen. Dat wil niet zeggen dat er niets mee mogelijk is. In combinatie met andere, steviger bronnen, kan het verdieping of inkleuring bieden. Aan de andere kant, als de resultaten uit subjectief en kwalitatief onderzoek worden tegengesproken door resultaten uit hardere wetenschappelijke disciplines, dan zullen de subjectieve, kwalitatieve resultaten meestal afgewezen moeten worden.

Vroeger dacht men dat de zon om de aarde draait. Dat is begrijpelijk, want dat is hoe je het fenomeen *ervaart*. Totdat wetenschappers als Galileo Galilei en Johannes Kepler objectief en kwantitatief lieten zien dat het in werkelijkheid andersom is. Hun beweringen zijn gebaseerd op harde, verifieerbare bronnen en volgens de wetenschappelijke methode moet het subjectieve alternatief dan worden afgewezen. Als er in die tijd etnografen waren geweest, dan hadden zij op basis van hun onderzoeksmethode waarschijnlijk geconcludeerd dat de zon om de aarde draait.

Balkenhol doet beweringen en trekt conclusies waar zijn methode geen onderbouwing voor biedt. Hij heeft echter alleen oog voor zijn eigen vakgebied en perspectief. Resultaten op basis van andere onderzoeksmethoden of perspectieven wijst hij af. Bovendien lijkt hij in de valkuil te zijn gelopen waar zijn vakgebied toe uitnodigt. Hij heeft de attitudes overgenomen van de bevolkingsgroep die hij onderzoekt en heeft een specifieke bias ontwikkeld; een zeer eenzijdige en partijdige visie op Zwarte Piet.

2.2 HET WAARNEMERSEFFECT

Het waarnemerseffect houdt in dat het te meten systeem kan worden verstoord door de meting zelf. In een experiment moet daarom altijd worden gezocht naar manieren om dit ongewenste effect te minimaliseren en indien nodig mee te nemen in de analyse van de meetresultaten.

In etnografisch onderzoek oefent de onderzoeker, door zijn participerende werkwijze, onherroepelijk invloed uit op het onderzoeksobject. Hij verandert de te onderzoeken werkelijkheid door het te onderzoeken. Meestal is deze invloed klein en verwaarloosbaar. Balkenhol doet in zijn onderzoek geen enkele poging het waarnemerseffect te minimaliseren. Integendeel, hij beïnvloedt de publieke opinie over Zwarte Piet en het slavernijverleden intentioneel in de naar hem gewenste richting. Dat geldt met name voor zijn overtuiging dat er een historisch verband bestaat tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij.

Binnen de Surinaamse gemeenschap in Nederland wordt dit verband al langer verkondigd. Onder andere door Beryll Biekman, de initiatiefneemster van het slavernijmonument in het Oosterpark van Amsterdam. Ook het NiNsee, het Nederlands Instituut Nationaal slavernijverleden, communiceert deze overtuiging sinds zijn oprichting in 2003. John Helsloot van het Meertens Instituut heeft daar in 2005 over gepubliceerd.³ Helsloot zelf maakt ook de link tussen beide onderwerpen aan de hand van uitspraken van anti-Zwarte Piet activisten, zoals: *“dat Sinterklaas pas sinds de tijd van de slavernij een negerslaaf als knecht heeft.”*⁴ Deze claim van een verband wordt binnen de wetenschap in die tijd nauwelijks serieus genomen. Dat verandert vanaf november 2011. Een chronologie:

³ Helsloot: de strijd om Zwarte Piet (2005) <https://pure.knaw.nl/portal/en/publications/de-strijd-om-zwarte-piet>

⁴ Ibid., p259

OKTOBER 2011

Helsloot publiceert een artikel waarin hij een bron beschrijft met informatie over een sinterklaasfeest in 1828.⁵ Op dit feest wordt Sinterklaas begeleid door een zwart personage. Helsloot schrijft dat het onduidelijk is of het gaat om een echt zwart personage of om een gespeeld personage.

“Als we Thijm mogen geloven, speelde al in 1828 iemand voor de zwarte knecht van Sinterklaas. Dat kan een man zijn geweest die zich met ‘kroeshaar’ zo uitdoste, net zoals een Sinterklaas dat doet met een lange witte baard. Of het was een echte zwarte.”

NOVEMBER 2011

Op 12 november, tijdens de sinterklaasintocht in Dordrecht worden de activisten Quincy Gario en Jerry Afriyie gearresteerd terwijl ze tegen Zwarte Piet demonstreren.

Op 17 november publiceert Balkenhol het opinieartikel “policing tradition” waarin hij het opneemt voor de activisten.⁶ Hij schrijft dat hij beide activisten heeft geïnterviewd in het kader van zijn promotieonderzoek.

DECEMBER 2011

Na de arrestatie is er veel media-aandacht voor de visie van de activisten en wordt er veel gediscussieerd over de betekenis van Zwarte Piet. Op 3 december vindt er een TV-discussie plaats bij “debat op 2” van de NCRV. Gario is aanwezig en heeft onder andere de volgende bijdrage:

“Juist op het moment dat de Piet de taken overneemt van de Sint hebben we weer te maken met een racistische stereotypering. Mensen die gewoon de feiten van racisme en racistische theorieën niet kennen.” Dan gaat het over de vraag of we kinderen daarover moeten vertellen. *“Dat is juist het probleem omdat er veel te weinig mensen zijn die over ons verleden weten.”*⁷

Gario pleit hier voor meer kennis over het slavernijverleden om Zwarte Piet beter te kunnen begrijpen. Hij legt impliciet het voor hem onmiskenbare verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij.

FEBRUARI 2012

Helsloot publiceert het artikel “Zwarte Piet en cultural aphasia in the Netherlands”, waarin hij de belevenissen van Gario uitgebreid beschrijft en zijn overtuiging bevestigt dat Zwarte Piet afkomstig is van trans-Atlantische slavernij:⁸

‘We don’t say: “stop celebrating Sinterklaas”. We say: “study the origin of the phenomenon of Zwarte Piet and ask yourself the question if that is still acceptable in today’s world”’. At the same time, they left no mistakes about their own position in this debate. A continued indulgence in the Sinterklaas ritual, for them, came down to ‘condoning the fact that slavery is thought lightly of. Zwarte Piet is a caricature of black people’. As his only job is to serve his master Sinterklaas, Zwarte Piet represents ‘a caricature image of a black slave’.

Opmerkelijk is de volgende zin van Helsloot:

“What the 1828 source did, however, was to provide Quincy Gario the fact he needed to prove to his opponents that a real black was at the origin of the imaginery of Zwarte Piet”

Dit is in tegenspraak met zijn eerdere (3 maanden eerder in oktober) voorzichtige, wetenschappelijk verantwoorde terughoudendheid rond de interpretatie van de bron, waarin hij schrijft dat het onduidelijk is of het om een echt of een

⁵ <https://meertens.knaw.nl/2011/10/27/de-oudst-bekende-naam-van-zwarte-piet-pieter-me-knecht-1850/>

⁶ Balkenhol: Policing Tradition (2011), <https://web.archive.org/web/20210415111040/https://standplaatswereld.nl/policing-tradition/>

⁷ Debat op 2: Is Zwarte Piet racistisch of niet, 3 dec 2011: <https://www.youtube.com/watch?v=M9n3d7GzFyQ&t=89s>

⁸ https://pure.knaw.nl/ws/portalfiles/portal/484096/Helsloot_Zwarte_Piet_Cultural_Aphasia-pdf.pdf

gespeeld personage gaat. De “real black” zou de bevestiging zijn dat Zwarte Piet toenmalige zwarte mensen voorstelt en dus te maken heeft met toenmalige slavernij en/of kolonialisme. Er is tussen oktober 2011 en februari 2012 geen enkel aanvullend bewijs gevonden waaruit zou blijken dat dit personage op het sinterklaasfeest in 1828 een echte zwarte persoon was. De bron zelf geeft wel aanleiding voor verdere vragen. Bijvoorbeeld het feit dat het zwarte personage een korf draagt in plaats van een zak. Dit duidt op de viering van een Italiaanse vorm van de sinterklaastraditie omdat de bron het sinterklaasfeest bij de Italiaanse familie Arata beschrijft.⁹

De genoemde zin laat zien dat Helsloot Gario ondersteunt in zijn discussies met tegenstanders. Dit doet hij door zogenaamd wetenschappelijk bewijs te leveren voor beweringen waar hij in werkelijkheid geen enkele onderbouwing voor heeft.

In het artikel refereert Helsloot naar opinieartikelen in de media waarin een verband tussen Zwarte Piet en slavernij wordt gelegd. Helsloot verwijst daarbij ook naar slavernij-artikelen van Balkenhol.¹⁰ Helsloot gebruikt een typisch postkoloniale stijl en argumentatie in dit artikel. Dat is afwijkend van zijn eerdere werk, maar komt overeen met de stijl en gedachtegang van Balkenhol. Hij baseert zich onder andere op het postkoloniale onderzoek van A.L. Stoler, waar Helsloot zelf nooit eerder naar heeft gerefereerd, maar waar Balkenhol in zijn dissertatie wel veel naar verwijst. In navolging van Stoler beweert Helsloot dat Nederlanders die het verband tussen Zwarte Piet en het koloniale verleden niet (willen) zien, leiden aan culturele afasie. Afasie is een stoornis als gevolg van hersenbeschadiging.

MAART 2012

Balkenhol is betrokken bij het onderzoek van Helsloot. Zijn invloed is inhoudelijk zichtbaar en hij fungeert als liaison tussen het Meertens Instituut en de Bijlmer en tussen Helsloot en Gario. Zo is er een samenwerking tot stand gekomen tussen het Meertens Instituut en anti-Zwarte Piet activisten. Helsloot houdt eind maart een lezing voor het Sint Nicolaasgenootschap, waarin hij oproept afscheid te nemen van Zwarte Piet.¹¹ Gario is bij deze lezing aanwezig. Balkenhol verwijst in zijn dissertatie naar deze lezing.

JULI 2012

Op 1 juli 2012 staat er een partytent bij de slavernijherdenking met de naam: “Helpdesk tegen Zwarte Piet”. Deze is in samenwerking met het project “Zwarte Piet is racisme” van o.a. Quincy Gario opgezet.

De activisten gebruiken het momentum van de arrestatie in 2011 om verschillende individuen en groeperingen te verenigen in de campagne tegen Zwarte Piet. Zij verspreiden de wetenschappelijke overtuiging dat Zwarte Piet te maken heeft met kolonialisme en/of trans-Atlantische slavernij. Deze boodschap heeft veel invloed. Er wordt veel over gediscussieerd en velen raken van dit verband overtuigd, zeker in de Bijlmer. Juist in deze periode doet Balkenhol zijn promotieonderzoek naar sporen van slavernijgeschiedenis in de Bijlmer.

Ook binnen de wetenschap is de impact groot. Het aantal publicaties waarin Zwarte Piet geassocieerd wordt met trans-Atlantische slavernij explodeert in de jaren erna. Het idee dat Zwarte Piet is ontstaan als gevolg van trans-Atlantische slavernij is binnen de wetenschap inmiddels (2022) de allesoverheersende visie geworden. Wetenschappers dragen deze visie uit, waardoor een groot deel van de bevolking er ook van overtuigd is geraakt. De wetenschappelijke inmenging heeft de sinterklaastraditie ingrijpend beïnvloed.

⁹ M.C. de Jong: De komediant, De piraat en de geschiedvervalser (2018) p40-41

¹⁰ M. Balkenhol: The changing aesthetics of savagery: slavery, belonging, and post-colonial melancholia in the Netherlands (2010) en M. Balkenhol: Emplacing Slavery: Roots, Monuments and Politics of Belonging in the Netherlands (2011)

¹¹ “Naar een afscheid van Zwarte Piet”

https://www.dekomediant.nl/wp-content/uploads/2019/03/Lezing_SNG_Montfoort-Helsloot-2012.pdf

2.3 POLITIEK EN MACHT

Een wetenschapper heeft de mogelijkheid om politieke macht uit te oefenen omdat hij door anderen gezien wordt als objectief deskundige. Balkenhol oefent de macht uit die hem vanwege zijn positie als Zwarte Piet-deskundige binnen het Meertens Instituut gegeven is. Hij gebruikt het in de media en in wetenschappelijke discussies om zijn mening te verkondigen **als ware het objectieve kennis**. Hiermee misleidt hij zijn publiek. In werkelijkheid heeft hij het onderwerp nooit serieus onderzocht. Hij heeft er alleen een mening over, maar een dergelijke disclaimer laat hij consequent achterwege.

Balkenhol oefent diezelfde macht uit door concurrerende perspectieven buiten te sluiten. In zijn artikelen en zijn publieke uitingen negeert hij contra-indicaties (bijlage 9). Hij reageert niet inhoudelijk op kritiek en zet onderzoekers met andere perspectieven weg als culturele protectionisten en/of verkondigers van nepnieuws (paragraaf 6.10). Hierdoor krijgen lezers, collega-wetenschappers en anderen, de indruk dat er geen relevante contra-indicaties bestaan.

Balkenhol ziet zijn onderzoeksinspanning als politieke activiteit:

“Following the traces of slavery [zo omschrijft hij zijn onderzoeksactiviteit, mdj], as I argue in part one, can be seen as a political act or rather activity that draws a political map and articulates political subjectivities in that territory.”¹²

Hij gebruikt zijn positie en onderzoeksactiviteiten om het anti-Zwarte Piet activisme wetenschappelijk te ondersteunen. Deze ondersteuning is een politiek-gemotiveerde activiteit die ook in het kader van zijn promotieonderzoek heeft plaatsgevonden, zonder dat hij daar in zijn onderzoeksverslag adequaat melding van maakt (paragraaf 4.1).

Balkenhol onderzoekt machtsrelaties en hij geeft aan zijn macht als onderzoeker te gebruiken. Met het citaat van Orwell: *“Who controls the past controls the future. Who controls the present controls the past”¹³* laat Balkenhol weten dat in zijn visie de geschiedschrijving wordt gedomineerd door de heersende klasse. Hij ziet het als zijn taak om deze wetmatigheid te doorbreken. Zijn doel is dus niet alleen om inhoudelijk iets toe te voegen aan de bestaande kennis, maar ook om bestaande machtsstructuren te bestrijden:

“In my ethnography of the cultural memory of slavery in the Netherlands, I am interested in the production of normativity – the ways in which social hierarchies, power relations, and mechanisms of in- and exclusion are experienced as self-evident and natural, but also the ways in which they are challenged. My aim is to de-familiarize these familiarities, and, by paying ethnographic attention, to attempt some degree of articulation of what is otherwise implicit or tacit knowledge.”¹⁴

Relevant in dit kader is zijn visie op cultureel erfgoed:

“As a canonized and authoritative body, cultural heritage can hold considerable prescriptive power. As such, it is also a platform to contest hegemonic knowledge about the past.”¹⁵

Dus ook cultureel erfgoed is in de ogen van Balkenhol een machtsfactor die gebruikt kan worden om bestaande structuren te bestrijden. Althans, zo ziet hij de door hem onderzochte cultuur van Surinamers in de Bijlmer. Hij wil de “tacit knowledge” van het slavernijverleden articuleren. De Nederlandse cultuur daarentegen, met name de sinterklaastraditie, is in zijn ogen juist een bestaande structuur die moet worden bestreden (de-familiarize). Balkenhol ondersteunt daarmee de agenda van anti-Zwarte Piet groeperingen als KOZP die een zeer krachtige politieke invloed uitoefenen. Deze steun moet niet licht opgevat worden. Activisten weten zich in hun beweringen gedekt door deze wetenschappelijke legitimering. Activisten en wetenschappers als Balkenhol werken nauw samen (paragraaf 4.1).

¹² Balkenhol, *Tracing slavery. an ethnography of diaspora, affect, and cultural heritage in amsterdam* (2014), p230

¹³ *Ibid.*, p22

¹⁴ *Ibid.*, p48

¹⁵ *Ibid.*, p20

Balkenhol bevestigt zijn intentie in een interview voor NPO op 5 oktober 2017 waarin hij impliciet pleit voor verandering (de-familiarize) van Zwarte Piet:

“Het is niet gek dat er geëxperimenteerd wordt. De sinterklaasviering is een traditie die eigenlijk altijd in verandering is geweest. Het is wel belangrijk om te zeggen dat veranderingen niet vanzelf gaan. Het zijn altijd uitkomsten van politieke strijd.”

2.4 MAATSCHAPPELIJKE ONRUST

De discussie over Zwarte Piet is gedurende het afgelopen decennium zeer hoog opgelopen. Het is zelfs een van de belangrijkste maatschappelijke twistpunten geworden. Balkenhol onderzoekt het debat niet objectief maar biedt één partij, de anti-Zwarte Piet activisten, de “wetenschappelijke onderbouwing” waardoor zij zich gesterkt voelen in hun gelijk. Hij is niet de enige wetenschapper die dit doet, maar gezien de autoriteit van zijn positie, wel een belangrijke. De activisten hebben met behulp van deze steun diverse maatschappelijke instituties kunnen overtuigen van hun mening.

Lokale bestuurders en gemeenteraden baseren hun beleid op de “kennis” die de wetenschap hen voorschotelt. Als gevolg daarvan wordt op veel plaatsen het Sinterklaasfeest van hogerhand **gedwongen** aangepast.

Sinterklaas is al honderden jaren een zeer belangrijke volkstraditie in Nederland. Het maakt inherent onderdeel uit van de Nederlandse cultuur en geschiedenis. Miljoenen Nederlanders hechten er veel waarde aan. Elk jaar zijn in Nederland vele duizenden vrijwilligers actief om van Sinterklaas een feest te maken voor kinderen van alle achtergronden en sociale klassen. Zij worden geschoffeerd en afgedankt als ze zich niet conformeren aan de opgelegde verandering waar ze niet achter staan.

Door activisten en wetenschappers als Balkenhol wordt het sinterklaasfeest besmeurd met ongegronde racismebeschuldigingen. Het verliest de glans en de infrastructuur die het feest zo uniek maakt en die zo waardevol is voor de sociale samenhang en integratie van kinderen van verschillende achtergronden.

In het gedicht “*De zeer oude zingt*” schreef Lucebert de vaak aangehaalde zin: “*Alles van waarde is weerloos*”. Dit gedicht en deze zin lijken van toepassing op het kinderfeest.¹⁶ De beschuldigingen door activisten hebben veel bredere betekenis en impact dan alleen het zwarte gezicht. Met terugwerkende kracht wordt de hele historie van het volksgebruik en daarmee het Nederlands cultureel erfgoed in diskrediet gebracht.

Illustratief zijn de verwijdering van boeken over Zwarte Piet uit bibliotheken en (online) boekwinkels en van beelden van Zwarte Piet door grote social media platformen. Deze censuur, deze “boekverbranding”, verzwakt het democratisch principe van vrijheid van meningsuiting. Het wetenschappelijk onderzoek dat hieraan ten grondslag ligt moet wel zeer goed onderbouwd zijn om dergelijke verstreckende gevolgen te kunnen verantwoorden.

Ondanks de “successen” van de anti-Zwarte Piet activisten is een groot deel van de Nederlandse bevolking niet overtuigd en blijft de traditie in de bestaande vorm voortzetten en doorgeven.¹⁷ Er ontstaat een tweedeling in de maatschappij waarvan onduidelijk is of en hoe die kan worden overbrugd. De tweedeling vertaalt zich in diep wantrouwen jegens instituties die partij gekozen hebben in deze discussie, waaronder het instituut wetenschap.

¹⁶ Lees voor de betekenis van het gedicht en de zin deze uitleg: <https://www.trouw.nl/nieuws/de-filosofie-van-een-weerloos-citaat~bd25f402/> Het zwarte gezicht vormt inherent onderdeel van de historie en betekenis van de sinterklaastraditie. Het element kan niet los gezien worden van het geheel en dat geldt ook voor de beschuldiging van racisme die het geheel van de volkstraditie, geschiedenis en maatschappij aantast.

¹⁷ Volgens een enquête door I&O-research vond in 2021 38% van de respondenten dat Zwarte Piet zwart moet blijven. 21% was voor een mix van Zwarte pieten en andere kleuren en 25% voor een mix van roetvegen en lichtere huidskleur. 5% vond dat Zwarte Piet helemaal moet worden afgeschaft. Deze cijfers waren vrijwel identiek aan die van het jaar ervoor. <https://www.ioresearch.nl/actueel/vooral-surinaamse-en-antilliaanse-nederlanders-blij-met-verandering-zwarte-piet/>. Tegen deze enquête valt in te brengen dat veel mensen verandering enkel accepteren om in de woorden van Henk Westbroek: “*van het gezeik af te zijn*”. <https://twitter.com/henkwestbroek/status/1069259642365202435>. Deze beweegreden is door I&O-research niet meegenomen in het onderzoek.

2.5 REPUTATIE VAN DE WETENSCHAP

Deze klacht vloeit voort uit een langer lopend onderzoek naar de wetenschappelijke behandeling van Zwarte Piet. Daaruit blijkt dat binnen de relevante vakgebieden sprake is van structurele bias en schoolvorming. Een inventarisatie laat zien dat honderden wetenschappers in hun publicaties vooringenomen, niet onderbouwde beweringen doen over Zwarte Piet.¹⁸ De eenzijdige wetenschappelijke interpretaties zijn inmiddels overgenomen door andere maatschappelijke instituties als media, musea, rechtscolleges en overheidsinstellingen.

Er wordt binnen de wetenschap nauwelijks nog serieus objectief onderzoek naar de oorsprong en betekenis van Zwarte Piet uitgevoerd. Dit is niet uit te leggen. Juist de verwarring en het gebrek aan kennis over die oorsprong staat aan de basis van de grote maatschappelijke controverse. Het is van het grootste belang om meer over deze oorsprong te weten te komen. Wetenschappers weigeren dit op te pakken. Deze leemte wordt nu ingevuld door niet-professionele onderzoekers buiten de wetenschappelijke instituten om. Daar vinden momenteel de relevante ontwikkelingen plaats. Bijlage 9 bevat een lijst met relevante literatuur. Het blijkt dat die oorsprong er heel anders uitziet dan wetenschappers als Balkenhol al jarenlang stellig beweren.

Balkenhol c.s. weigeren inhoudelijk in discussie te gaan met onderzoekers die vanuit een ander perspectief onderzoek doen. Dat is onwetenschappelijk. Wetenschap beroemt zich erop dat ze geen enkel perspectief uitsluit, dat ze op basis van rationele argumenten opereert en dat ze juist door een diversiteit aan perspectieven met elkaar te confronteren tot inzichten komt. De uitsluiting van ongewenste perspectieven is een symptoom van de macht die huidige wetenschappers inzetten om hun politieke belangen te behartigen. Zij willen van Zwarte Piet af.

Het eenzijdige onderzoek door grote aantallen wetenschappers verandert de vorm en beleving van de sinterklaastraditie. Dit waarnemerseffect zetten zij intentioneel in. De wetenschap onderzoekt niet alleen, maar probeert actief de traditie te veranderen. Zij probeert de waarheid naar haar hand te zetten. Dergelijke wetenschap moet niet alleen kritisch, maar ook met wantrouwen worden bejegend.

Balkenhol speelt als deskundige binnen het Meertens Instituut een vooraanstaande rol in dit dossier. Het Meertens Instituut maakt deel uit van de KNAW die onder andere als taak heeft toe te zien op de kwaliteit en integriteit van de Nederlandse wetenschap. De KNAW heeft dus een voorbeeldfunctie. Zij moet aan zowel het publiek als toekomstige generaties wetenschappers kunnen aantonen dat zij wetenschappelijke integriteit hoog in het vaandel heeft staan.

De huidige minister van hoger onderwijs en wetenschap, Robbert Dijkgraaf, is ex-president van de KNAW. Hij schreef in 2020 (toen nog geen minister) dat de waarheid onder druk staat door nepnieuws en alternatieve feiten. Zelfs de democratie wordt daardoor ondermijnd. De wetenschap is volgens hem op drie manieren betrokken:¹⁹

1. Zij is de meest betrouwbare producent van feiten en analyses en ultieme arbiter van waarheidsvinding.
2. Zij is een direct slachtoffer. Wetenschappelijke adviezen worden ondergraven door de verspreiding van nepnieuws.
3. Zij is kritisch beschouwer. Zij kan de processen nauwkeurig en genuanceerd bestuderen, in context plaatsen en concrete oplossingen suggereren.

De wetenschap, in casu Balkenhol, heeft jarenlang nepnieuws verspreid. Bijlage 11 bevat hiervan een lijst. Hij ondermijnt daarmee de uitspraken van Dijkgraaf en de taak die de wetenschap zichzelf stelt. Balkenhol is allerm minst een betrouwbare bron van feiten en analyses. Hij schaadt de democratie niet alleen omdat hij nepnieuws verspreidt, maar vooral omdat hij dat doet uit hoofde van zijn functie van wetenschapper.

¹⁸ Een inventarisatie van wetenschappers en artikelen waarin misleidende informatie over Zwarte Piet wordt gegeven is te downloaden op: <https://www.dekomediant.nl/de-inventarisatie/>

¹⁹ "Doen, Durven of de waarheid, democratie in digitale tijden (2020)". Dit is een publicatie van de raad voor het Openbaar Bestuur en de Jonge Academie. De Jonge Academie is onderdeel van de KNAW. Dijkgraaf heeft voor deze publicatie het voorwoord geschreven. Genoemde punten zijn hieruit geparafraseerd (p7).

3 SCHENDINGEN WETENSCHAPPELIJKE INTEGRITEIT DOOR MARKUS BALKENHOL

Dit hoofdstuk beschrijft de schendingen door Balkenhol in hoofdlijnen. In de volgende hoofdstukken 4, 5 en 6 worden zijn artikelen en communicatie-uitingen in detail langs de meetlat van de code wetenschappelijke integriteit gelegd. Het blijkt dat de schendingen via drie onafhankelijke routes tot de conclusie “schending van de wetenschappelijke integriteit” moeten leiden. Het onderzoek van Balkenhol voldoet niet aan de minimale eisen die gesteld worden aan integer wetenschappelijk onderzoek.

De eerste twee routes worden gevormd door de schendingen fabricage en falsificatie. Al lange tijd bestaat internationaal de overeenstemming dat de wetenschappelijke integriteit geschonden kan worden volgens het acroniem FFP, *fabricage*, *falsificatie* en *plagiat*. Deze worden ook wel de hoofdzonden van de wetenschap genoemd. De exacte definities hiervan kunnen op details variëren, maar het komt er in grote lijnen op neer dat een wetenschapper geen bronnen mag verzinnen, geen bronnen mag vervalsen en zich geen onderzoek van anderen mag toe-eigenen.

Ondanks deze overeenstemming bevatten de Nederlandse integriteitscodes uit 2004 en 2014 geen specifieke beschrijvingen van FFP. De vergrijpen fabriceren en falsificeren zijn impliciet ondergebracht in de principes Eerlijkheid en Betrouwbaarheid met de uitwerkingen 1.1 en 2.1.

1.1: De wetenschapsbeoefenaar weet dat wetenschap uiteindelijk is gericht op waarheidsvinding en dat hij daarom bij de presentatie van de aard en reikwijdte van zijn resultaten zo precies mogelijk dient te zijn. Hij zal dus niet liegen over zijn bevindingen of over daaraan verbonden onzekerheden.

2.1: Het selectief weglaten van onderzoeksresultaten wordt gemeld en beargumenteerd. De gegevens zijn daadwerkelijk verzameld. De gebruikte statistische methoden zijn toepasbaar op de verkregen data.

In 2016 is er een verkenning uitgevoerd om de gedragscode te herzien.²⁰ Belangrijke kritiek op de bestaande code was de moeilijke herkenbaarheid van de hoofdzonden FFP.²¹ In de laatste versie van de code, uit 2018, zijn FFP wél expliciet benoemd:

- Fabriceren is het verzinnen van data of onderzoeksresultaten en er verslag van doen alsof ze echt zijn (norm 19)
- Falsificatie of vervalsen is het manipuleren van onderzoeksmateriaal, apparatuur of processen om datagegevens of onderzoeksresultaten zonder rechtvaardiging te wijzigen, achter te houden of te verwijderen (norm 21)

Paragraaf 3.1 gaat in op het fabriceren door Balkenhol en paragraaf 3.2 op falsificeren. In beide gevallen gaat het om schendingen die op zichzelf al moeten leiden tot het oordeel “schending van de wetenschappelijke integriteit”.

De derde route is het veelvuldig schenden van normen en principes met grote maatschappelijke en wetenschappelijke gevolgen. De Nederlandse code bevat veel normen voor ernstige en minder ernstige tekortkomingen die niet per sé gerelateerd zijn aan FFP. Deze normen geven een grijs gebied aan. Voor de uiteindelijke beoordeling gaat het om de ernst van de schendingen, de frequentie en de gevolgen ervan voor de wetenschap en andere belanghebbenden.

In paragraaf 3.3 wordt duidelijk dat Balkenhol diverse normen consequent over een langere periode schendt, met grote gevolgen voor de maatschappij en de wetenschap. De weging van de vele schendingen zullen daarom ook via deze route moeten leiden tot de conclusie “schending van de wetenschappelijke integriteit”.

²⁰

<https://www.universiteitenvannederland.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/eindversie%20rapport%20definitief.pdf>

²¹ Schuyt, K. (2014). Tussen fout en fraude: integriteit en oneerlijk gedrag in wetenschappelijk onderzoek.

3.1 FABRICAGE

“Fabrication is a form of cheating. It is about turning science upside down, it starts, rather than ends, with the answer to a question.”²²

Een van de meest beruchte gevallen van fabricage is dat van Diederik Stapel. Hij had ideeën over psychologische verbanden en onderbouwde die met statische data. Als de data niet zijn eigen ideeën bevestigden, dan voegde hij verzonden data toe om toch een verband te kunnen suggereren. Zo kwam hij bijvoorbeeld met de bewering dat vleeseters egoïstischer zijn dan vegetariërs. Onzin, zo bleek later. Diederik Stapel verzon metingen en verhulde dat met statistiek.²³

Balkenhol is overtuigd van het verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. In zijn publicaties beweert of suggereert hij regelmatig het bestaan van dat verband zonder dat hij daar adequate bronnen voor aanvoert. Waar Stapel statistiek gebruikt om zijn fabricage te verhullen doet Balkenhol dat met taal. Taal is het instrument in zijn etnografisch onderzoek om nuances te beschrijven die tot nu toe onopgemerkt bleven. Maar Balkenhol gebruikt het ook om nuances te beschrijven waar hij geen onderbouwing voor heeft, maar waar hij wel van overtuigd is. De onzekerheid en het gebrek aan bronnen weet hij met taal te verhullen. Een voorbeeld daarvan is de volgende uitspraak:

“In 1850, dertien jaar voor de afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën in ‘de West’ (Suriname en de Antillen), veranderde het Sinterklaasfeest van vorm.” (paragraaf 5.4)

Letterlijk stelt hij alleen dat het Sinterklaasfeest van vorm veranderde (Zwarte Piet kwam erbij) en dat ongeveer tegelijkertijd slavernij werd afgeschaft, zonder dat die twee noodzakelijkerwijs iets met elkaar te maken hebben. Door deze twee elementen in één zin samen te voegen suggereert hij dat er een causaal verband bestaat.

Balkenhol fabriceert suggestieve onderbouwing voor een niet bestaand verband. Hij weet dat hij geen bronnen heeft voor een causaal verband, anders had hij die bronnen genoemd en de bewering op een andere manier geformuleerd. Ook verzwijgt hij de onzekerheden. Zijn lezers, waaronder collega-wetenschappers en anti-Zwarte Piet activisten, lezen over het gebrek aan onderbouwing heen, gebruiken de suggestieve bewering alsof het om betrouwbare wetenschappelijke kennis gaat en bouwen er vervolgens op voort. Een voorbeeld is de activistische masterscriptie van Eline Mestdagh uit 2017: “Slavernij is voorbij, laat de Zwarte Pieten vrij!”.²⁴

Een ander voorbeeld waarin Balkenhol een vergelijkbaar verband fabriceert:

“It is impossible to understand Schenkman’s creation of Zwarte Piet in isolation of the ways Europeans understood the world in the mid-19th century. This was a world in which racial hierarchies were seen as natural.” (paragraaf 5.1)

Het ligt voor de hand dat als je Zwarte Piet in de 19^e eeuw wilt begrijpen je ook de ideeën uit de 19^e eeuw mee moet nemen. Dat wil niet zeggen dat “racial hierarchies” de cruciale context is van waaruit Zwarte Piet begrepen moet worden. Door het woord “impossible” en door de twee zinnen achter elkaar te plaatsen wekt Balkenhol de indruk dat er een noodzakelijk verband bestaat tussen Zwarte Piet en raciale hiërarchieën in de 19^e eeuw.

Balkenhol heeft het vaker over “racial hierarchies” als oorzaak voor het ontstaan van Zwarte Piet. Deze term heeft een bredere betekenis dan trans-Atlantische slavernij en kan ook slaan op andere verklaringen voor de oorsprong van Zwarte Piet. Voorbeelden zijn zwarte luxepages en de Amerikaanse blackface traditie. Zo brengt Balkenhol Zwarte Piet regelmatig impliciet in verband met de Amerikaanse blackface door Zwarte Piet consequent een “blackface figure” te noemen. Hij gebruikt de Amerikaanse blackface ook als suggestie voor de oorsprong:

“Zwarte Piet is a blackface figure resembling the racial caricatures of American minstrelsy, and was added to the centuries-old tradition in the mid-nineteenth century, ten years before the abolition of slavery in the Dutch colonies in the Caribbean.” (paragraaf 6.2)

²² Jaap Bos: Research Ethics for Students in the Social Sciences (2020) p82

²³ <https://www.rug.nl/about-ug/latest-news/news/archief2012/nieuwsberichten/stapel-eindrapport-ned.pdf>

²⁴ https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/349/146/RUG01-002349146_2017_0001_AC.pdf

Een aspect dat Balkenhol in lijn brengt met “social hierarchies” is de observatie dat Zwarte Piet een “type” is, zonder eigen naam en zonder biografie. Balkenhol noemt dat “infra-humaan” en dus minderwaardig en “geracialiseerd”. Het idee dat het “type” minderwaardigheid impliceert is verzonnen (paragraaf 5.6).

Bij gebrek aan duidelijke bronnen geeft Balkenhol vergezochte verklaringen voor het ontstaan van Zwarte Piet. Een voorbeeld is dat Schenkman in 1850 geïnspireerd zou zijn door zwarte zeelieden in de Amsterdamse haven (paragraaf 5.1). Balkenhol associeert deze zeelieden vervolgens met “*global trading markets*”, waarmee hij via een omweg alsnog een verband suggereert met trans-Atlantische slavenhandel.

In de volgende uitspraak fabriceert Balkenhol, geheel in lijn met zijn eigen overtuiging, een reden waarom blanke Nederlanders defensief reageren op verandering van Zwarte Piet:

“Mensen zijn daarmee opgegroeid en hebben er heel warme herinneringen aan. Het is onderdeel van hun leven en biografie. Als er dan kritiek op de kleur van Piet komt, wordt het daardoor veel persoonlijker. Mensen voelen zich daardoor extra snel aangevallen. Het doet pijn te beseffen hoe ver de gevolgen van kolonialisme en slavernij reiken.” (paragraaf 6.4)

De fabricage gaat hier een stap verder. Balkenhol stapelt een verzonnen gevolg op een verzonnen historisch verband. Hij redeneert vanuit een imaginaire werkelijkheid. Als het historische verband tussen Zwarte Piet en kolonialisme/slavernij niet bestaat, dan bestaat pijn als gevolg van dat niet bestaande verband evenmin.

Balkenhol suggereert dat er een verband bestaat tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij en hij gebruikt het instrument taal om de onzekerheid van zijn beweringen en het gebrek aan objectieve bronnen te verhullen. Dit is fabricage, zoals Stapel dat ook deed. Deze fabricage kan worden ontmaskerd door de onderbouwing en samenhang van de beweringen in zijn publicaties nauwkeurig na te trekken. Daarnaast is het zinvol om het onderzoek te herhalen. In dit geval betekent dit origineel (door Balkenhol c.s. verzuimd) onderzoek uitvoeren naar bronnen voor de daadwerkelijke oorsprong en betekenis van Zwarte Piet. Er blijken in de 19^e eeuw niet alleen bronnen te bestaan die wijzen op andere mogelijke interpretaties dan die van Balkenhol, maar de bronnen blijken zijn interpretatie ook direct tegen te spreken.

Stapel handelde alleen en kon worden ontmaskerd met hulp van zijn directe collega’s. Balkenhol handelt binnen de context van een school van vele gelijkgezinde anti-Zwarte Piet wetenschappers. Zij hangen allemaal hetzelfde eenzijdige perspectief aan en bevestigen elkaar over en weer in hun onderzoeken. Om dit systeem te ontrafelen is het nodig de hele school te identificeren en de referenties en onderbouwing van de beweringen binnen de school na te trekken. Dit is (gedeeltelijk) gedaan in twee studies.²⁵ Hoewel Balkenhol niet alleen handelt, is hij verantwoordelijk voor de fabricage in zijn eigen publicaties.

3.2 FALSIFICATIE

Bij falsificatie gaat het om de misleidende behandeling van bronnen in het onderzoeksproces. In tegenstelling tot fabricage zijn de bronnen wel verkregen, maar worden ze vervolgens gemanipuleerd of verwijderd om de onderzoeksresultaten te beïnvloeden. Falsificatie wordt dus gezien als iets dat gebeurt ná het verkrijgen van de onderzoeksgegevens.

Balkenhol blijkt op verschillende manieren te falsificeren. Hij behandelt etnografisch verkregen subjectieve onderzoeksgegevens alsof het objectieve bronnen zijn. Ook manipuleert hij het onderzoeksobject zelf, dus de sinterklaastraditie, door deze intentioneel aan te passen aan de door hem gewenste onderzoeksresultaten. Daarnaast houdt Balkenhol relevante onderzoeksgegevens achter. Ook dat is een vorm van falsificatie.

ACHTERHOUDEN VAN ONDERZOEKSgegevens

Tijdens zijn promotieonderzoek laait de Zwarte Piet-discussie op. Vooral activisten uit de Bijlmer leggen een verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Dat kan Balkenhol onmogelijk gemist hebben. Hij doet in die periode in

²⁵ De publicaties zijn: “De komediant, de piraat en de geschiedvervalser” (2018) en “De kermis, de slavenjacht en het einde van de wetenschap” (2020). In beide publicaties is het derde deel gewijd aan de wetenschappelijke school van anti-Zwarte Piet wetenschap.

de Bijlmer onderzoek naar “traces of slavery”. Zwarte Piet is volgens hem en de activisten, die hij in het kader van zijn onderzoek interviewt, een “trace of slavery”. Hij publiceert hier ook opinieartikelen over.

Balkenhol doet er onderzoek naar, maar over Zwarte Piet is in zijn dissertatie (2014) vrijwel niets terug te vinden. Slechts één zin en één voetnoot. Het is zeer relevant om vanuit zijn etnografisch perspectief te lezen hoe over dat onderwerp op dat moment in de Bijlmer wordt gedacht. Ook is het van belang op welke manier deze gedachte zich in deze periode heeft ontwikkeld, hoe Balkenhol er zelf over dacht en hoe deze “trace” invloed heeft gehad op andere “traces of slavery” waaronder de slavernijherdenking. Informatie hierover is hij zeker tegen gekomen, maar houdt hij achter (paragraaf 4.1).

In 2021 publiceert hij “Tracing slavery , The Politics of Atlantic Memory in The Netherlands”, een bijgewerkte versie van zijn dissertatie (paragraaf 6.10). Daarin verzwijgt hij deze informatie opnieuw, terwijl hij in de tussenliggende jaren het onderwerp Zwarte Piet in andere artikelen vanuit een andere invalshoek wel uitgebreid heeft behandeld.

MANIPULEREN

In het onderzoek van Balkenhol zijn twee vormen van manipulatie herkenbaar. De eerste vorm betreft het manipuleren van onderzoeksgegevens. Volgens zijn etnografische methode interviewt Balkenhol anti-Zwarte Piet activisten over hun “ervaring” rond Zwarte Piet. Op basis van deze “ervaring” publiceert hij vervolgens dat Zwarte Piet, historisch gezien, met trans-Atlantische slavernij te maken heeft. Een voorbeeld hiervan is te lezen in een artikel over anti-Zwarte Piet activist Jong Loy (paragraaf 6.6). Balkenhol heeft deze activist geïnterviewd in het kader van zijn promotieonderzoek. De activist heeft een duidelijke mening over Zwarte Piet:

“Zwarte Piet is een stukje gestolde cultuur uit 1850 waar we nu afscheid van moeten nemen.” (paragraaf 6.6).

Jong Loy maakt hiermee een impliciete verwijzing naar de tijd van de afschaffing van slavernij. Balkenhol behandelt deze mening van de activist alsof het objectieve informatie betreft en hij de daadwerkelijke afkomst van Zwarte Piet verwoordt. Dit doet Balkenhol door deze informatie op te nemen in een boek dat specifiek het slavernijverleden van Amsterdam als onderwerp heeft (paragraaf 6.6).

De tweede vorm gaat om manipulatie van het onderzoeksobject. Dit type manipulatie heeft betrekking op de betekenis van de traditie zelf. Een traditie heeft per definitie een belangrijke historische component. Daarnaast kun je beargumenteren dat een traditie ook datgene is wat de dragers van de traditie, de mensen die het vieren, er op enig moment van maken. Als deze mensen er, op basis van wetenschappelijk onderzoek, steeds meer van overtuigd raken dat Zwarte Piet afkomstig is van trans-Atlantische slavernij, dan is dat kennelijk de betekenis van Zwarte Piet geworden. Deze laatste visie geeft Balkenhol de mogelijkheid om de traditie naar zijn eigen voorkeur te veranderen.

Een voorbeeld van dergelijke manipulatie is te lezen in een interview voor NemoKennislink. Hierin wil hij het publiek overtuigen over het vermeende verband tussen slavernij, Zwarte Piet, herstelbetalingen en het koloniaal verleden (paragraaf 4.2):

*“Dan gaat het niet alleen over het herdenken van de slavernij, **maar ook over Zwarte Piet**. En in de nabije toekomst krijgen we de discussie over de herstelbetalingen (...) Het koloniaal verleden is zo diep geworteld in de Nederlandse maatschappij, dat mensen nog heel vaak verrast zullen zijn.”*

De twee vormen van manipulatie versterken elkaar in een feedbackloop. Balkenhol interviewt anti-Zwarte Piet activisten over hun “ervaring” rond Zwarte Piet. Vervolgens publiceert hij op basis van deze “ervaring” dat Zwarte Piet inderdaad met trans-Atlantische slavernij te maken heeft. Hierdoor raakt een groter deel van de bevolking overtuigd van het vermeende verband tussen trans-Atlantische slavernij en Zwarte Piet. Deze veranderende overtuiging vertaalt zich in een veranderende traditie. Balkenhol doet vervolgens weer etnografisch onderzoek naar de veranderende traditie, waar hij met nog meer overtuiging publiceert over het nooit bevestigde verband tussen trans-Atlantische slavernij en Zwarte Piet. Enzovoorts.

Zo is de oorspronkelijke “ervaring” van enkele activisten na verloop van tijd een “*waarheid*” geworden die door een deel van de bevolking, waaronder de wetenschap, wordt gedeeld. In paragraaf 2.2 is beschreven hoe Balkenhol en Helsloot in

de winter van 2011-2012 zijn gestart met het beïnvloeden van de traditie. Balkenhol heeft dit inmiddels een decennium volgehouden. Het is de methode van “The Party” uit 1984 (Orwell):

“And if all others accepted the lie which the Party imposed—if all records told the same tale—then the lie passed into history and became truth.”

Balkenhol treedt zelf op in de media om het brede publiek voor te lichten over de “werkelijke” oorsprong van Zwarte Piet (bijlage 10). Hij verkondigt daarin veelvuldig nepnieuws (bijlage 11). Van groot belang is dat Balkenhol zijn “kennis” ook deelt met anti-Zwarte Piet activisten. Deze activisten dragen zijn visie nog dwingender uit in de media. Een voorbeeld is een discussie die de activist Quincy Gario voert bij Pauw en Witteman op 7 oktober 2013: ²⁶

Gario: *“Wat mij betreft staat Zwarte Piet voor een koloniale oprisping. Het is een relikwie uit 1851, bedacht door Jan Schenkman en dat is 12 jaar vóór de afschaffing van slavernij en wij voeren dat toneelstukje constant elk jaar weer uit. Dus het lijkt alsof wij terug willen keren naar de periode waarin ik een tot slaaf gemaakte mens was en dat ik eigendom zou zijn van één van u. En daar ben ik dus tegen”*

Pauw: *“Ja, dat is zoals jij het ervaart”*

Gario: *“Dat is zoals het eigenlijk is”*

Hierin is de visie van Balkenhol herkenbaar. Niet alleen “ervaart” Gario Zwarte Piet als oprisping van trans-Atlantische slavernij, maar Zwarte Piet “is” ook een oprisping van trans-Atlantische slavernij. De gemanipuleerde waarheid rond Zwarte Piet wordt op deze manier gecommuniceerd naar het brede publiek. In zijn dissertatie refereert Balkenhol naar deze discussie, waarbij hij het opneemt voor Gario:

Whereas critics point out the hurtfulness of this parody for black Dutch, defenders of the figure generally react with surprising amounts of rage and anger to any critical stance. (dissertatie, paragraaf 4.1)

De praktijk van de feedbackloop is binnen de activiteiten van Balkenhol goed te volgen. Er zijn diverse voorbeelden van beide typen manipulatie herkenbaar. Balkenhol publiceert zeer negatief over pro-Zwarte Piet groeperingen. Het gaat om groeperingen die de vooringenomen, niet-onderbouwde visie van Balkenhol afwijzen. Balkenhol noemt hen nativisten, nationalisten en racisten (paragrafen 5.2, 5.3, 5.4, 6.2). Deze kwalificaties deelt hij via media ook naar het grote publiek (paragrafen 6.3, 6.4). Het deel van het publiek dat zijn visie volgt krijgt zo een negatief beeld van aanhangers van Zwarte Piet en wordt tegelijk gesterkt in hun overtuiging dat Zwarte Piet afkomstig is van trans-Atlantische slavernij en aangepast dient te worden.

Een positieve feedbackloop is zelfversterkend en uiteindelijk instabiel. De wetenschap put de kennis over Zwarte Piet enkel nog uit de gevolgen van de eigen interventies. De gevolgen en de wetenschappelijke gevolgtrekkingen worden steeds extremer. In zijn meest recent gepubliceerde werk beschrijft Balkenhol zijn critici als complotdenkers die geloven in alternatieve feiten en verspreiders van nepnieuws (paragraaf 6.10).

Balkenhol heeft het waarnemerseffect uit de hand laten lopen. Hij brengt de werkelijkheid in lijn met zijn theorie in plaats van andersom. Dat kan niet de bedoeling van wetenschap zijn.

3.3 TWIJFELACHTIGE ONDERZOEKSPRAKTIJKEN

Deze klacht omvat een verscheidenheid aan publicaties tussen 2014 en 2021. Te beginnen met de dissertatie uit 2014. Daarop volgen zeven artikelen, zeven interviews, een lezing, een discussie en een boek. Met succes weet Balkenhol zijn vooringenomen wereldbeeld als waarheid te communiceren. Dit doet hij door diverse principes en normen uit de code wetenschappelijke integriteit te schenden.

Een groot aantal van deze normen behoren niet tot FFP, de hoofdzonden, maar vallen onder de noemer QRP, Questionable Research Practices. Anders gezegd: Sloppy Science. Het zijn minder zware vergrijpen die, als ze vaak voorkomen en veel

²⁶ https://www.npostart.nl/pauw-witteman/07-10-2013/VARA_101327210

impact hebben, toch kunnen leiden tot het oordeel “schending van de wetenschappelijke integriteit”. Uit de analyse in de hoofdstukken 4, 5 en 6 blijkt dat Balkenhol zich schuldig maakt aan de volgende praktijken:

1. Weglaten van onzekerheden en contra-indicaties
2. Politiek, buitenwetenschappelijk doel nastreven in plaats van uitsluitend zoeken naar waarheid
3. Publiekelijk communiceren van resultaten zonder dat er voldoende zekerheid over is
4. Negeren van alternatieve inzichten
5. Onvoldoende precisie en nuance betrachten in onderwijs en kennisoverdracht
6. Onvoldoende onderscheid maken tussen wetenschappelijke kennis en eigen opvattingen

Voor deze twijfelachtige praktijken moet er volgens de code uit 2018 een weging plaatsvinden van mate en effect. De eerste vijf wegingsfactoren zijn:

- a. Omvang van het niet naleven
- b. Mate waarin het niet naleven opzettelijk heeft plaatsgevonden
- c. Gevolgen voor validiteit van het betrokken onderzoek en voor de stand van de wetenschap ter zake
- d. Mogelijke effect op het vertrouwen in de wetenschap
- e. Overige mogelijke gevolgen voor onder andere de samenleving

In de hoofdstukken 4, 5 en 6 worden de schendingen in de relevante publicaties van Balkenhol besproken. Daaruit blijkt dat de omvang van de schendingen zeer groot is. De schendingen hebben opzettelijk plaatsgevonden. Dat blijkt uit de vele informatie die duidt op de politieke intenties van Balkenhol. In paragrafen 2.4 en 2.5 is al aangegeven dat deze schendingen hebben geleid tot valse voorlichting richting de maatschappij met grote maatschappelijke gevolgen. De wetenschap is aantoonbaar een verkeerde richting ingeslagen en verspreidt op grote schaal nepnieuws over Zwarte Piet. Dit ondermijnt de geloofwaardigheid en reputatie van de wetenschap.

4 PUBLICATIES ONDER CODE 2004

De publicaties zijn gerangschikt naar de vigerende versie van de code wetenschappelijke integriteit. In 2012 is de code uit 2004 aangepast op enkele punten die voor deze klacht niet van belang zijn. Omdat het promotieonderzoek vóór 2012 is gestart, wordt de code uit 2004 in plaats van die uit 2012 als uitgangspunt genomen. Dat geldt ook voor het interview dat naar aanleiding van de promotie is gevoerd. Hieronder de relevante principes uit de code:

Betrouwbaarheid

Een wetenschapsbeoefenaar is betrouwbaar in de uitvoering van zijn onderzoek en het rapporteren daarover, en evenzeer in de overdracht van zijn kennis in onderwijs en publicaties.

Uitwerking 2.1: Het selectief weglaten van onderzoeksresultaten wordt gemeld en beargumenteerd. De gegevens zijn daadwerkelijk verzameld. De gebruikte statistische methoden zijn toepasbaar op de verkregen data.

Uitwerking 2.5: Bij informatieoverdracht in het onderwijs wordt selectieve weergave van beschikbare kennis vermeden of beargumenteerd. Overgedragen kennis is duidelijk onderscheidbaar van eigen opvattingen of speculaties daarover.

Onpartijdigheid

In de code wordt Onpartijdigheid als volgt toegelicht: onvooringenomen, niet door persoonlijke belangen, voorkeur of genegenheid zich bij zijn oordeel latende leiden. Een wetenschapsbeoefenaar is onpartijdig als hij zich bij zijn oordeelsvorming en beslissingen niet laat leiden door persoonlijke belangen, voorkeur, genegenheid of vooroordeel.

Uitwerking 4.2: De keuze van methoden en criteria is uitsluitend afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed.

Uitwerking 4.5: Een wetenschapsbeoefenaar is pas verdediger van een bepaald wetenschappelijk standpunt als dat standpunt voldoende wetenschappelijk is onderbouwd. Rivaliserende standpunten dienen daarnaast te worden gemeld en toegelicht.

In elke volgende paragrafen worden publicaties van Balkenhol besproken. Onderstaande tabel geeft aan welke principes zijn geschonden per publicatie.

Paragraaf	Schendingen per publicatie/paragraaf		
	Hoofdzonde	Geschonden principe	Uitwerkingen
4.1 Dissertatie: Tracing slavery. An ethnography of diaspora, affect, and cultural heritage in Amsterdam (2014)	Falsificatie	Betrouwbaarheid en Onpartijdigheid	2.1, 4.2 en 4.5
4.2 Interview: Nemokennislink 25 juni 2014: Koloniaal verleden diep verankerd in het alledaagse leven	Falsificatie	Betrouwbaarheid	2.5

4.1 DISSERTATIE: TRACING SLAVERY. AN ETHNOGRAPHY OF DIASPORA, AFFECT, AND CULTURAL HERITAGE IN AMSTERDAM (2014)²⁷

Balkenhol onderzoekt hoe het slavernijverleden nog doorwerkt onder Surinamers in de Bijlmer. Eén manier waarop dit slavernijverleden doorwerkt is het anti-Zwarte Piet activisme. De verslaglegging in de dissertatie over deze “trace of slavery” is zo minimaal, dat er sprake is van weglaten van onderzoeksgegevens. Hieronder volgt een analyse van zijn

²⁷ Met deze dissertatie is Balkenhol gepromoveerd aan de VU. Zijn promotor was prof. dr. H.W. Roodenburg, tijdens het promotieonderzoek werkzaam bij het Meertens Instituut, later aan de VU. Zijn copromotoren waren prof. dr. I.L. Stengs van het Meertens Instituut en dr. F.E. Guadeloupe van de UvA.

dissertatie in drie onderdelen. Het eerste bespreekt wat Balkenhol precies meldt over Zwarte Piet. Daarna volgt een betoog waaruit blijkt dat Balkenhol relevante onderzoeksinformatie verzwijgt. Ten slotte wordt duidelijk dat de subjectieve en oncontroleerbare werkwijze van Balkenhol problematisch is.

WAT MELDT BALKENHOL IN ZIJN DISSERTATIE OVER ZWARTE PIET

Zwarte Piet blijkt een belangrijk onderwerp. Dat kan worden opgemaakt uit een uitspraak die Balkenhol zelf tijdens een van zijn interviews in het kader van zijn onderzoek doet:

“Well, it’s interesting, because when I talked about slavery the first thing that is brought up is Zwarte Piet. So this seems to be a very sensitive issue, somehow.”²⁸

Met deze uitspraak voedt onderzoeker Balkenhol zijn gesprekspartner (i.e. zijn onderzoeksobject) met het onderwerp Zwarte Piet. Dat is opmerkelijk omdat nog nooit aannemelijk is gemaakt dat Zwarte Piet iets met het slavernijverleden van Surinamers te maken heeft. Balkenhol heeft dat verband, of de onzekerheid over het verband, nergens in zijn dissertatie vastgesteld. Het roept bovendien de vraag op of Zwarte Piet structureel een onderwerp is geweest in zijn onderzoek en of hij vaker zelf de link legde tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij in zijn etnografische gesprekken. Hij meldt wel kort in een voetnoot dat er een discussie over dit onderwerp gaande is:

“A serious discussion of this figure would fill a book in itself, and cannot be provided here. The insistence among many Dutch on this minstrel tradition is somewhat baffling for an outsider, and debates about this figure have been raging for decades (Blakely 1993; Helsloot 2012). It is important to point out in our present context the astoundingly passionate modes in which this figure is discussed. Whereas critics point out the hurtfulness of this parody for black Dutch, defenders of the figure generally react with surprising amounts of rage and anger to any critical stance. A good example is a recent debate on TV between Quincy Gario and Henk Westbroek on the popular late night show Pauw en Witteman, see <http://pauwenwitteman.vara.nl/media/301522>, accessed 14-10-2013.”²⁹

Balkenhol noemt Zwarte Piet een “minstrel tradition”. Dat is geen neutrale beschrijving van het fenomeen. In Nederland wordt het zo niet genoemd. Met deze woordkeus legt hij doelbewust een associatief verband met de Amerikaanse racistische blackface minstrel tradition. Hij ondersteunt deze uitspraak met een voorbeeld van de discussie in een TV programma en twee wetenschappelijke bronnen van Helsloot en Blakely, beiden anti-Zwarte Piet wetenschappers. Het genoemde artikel (Helsloot 2012) is gebaseerd op een lezing waarin Helsloot samen met activist Quincy Gario oproept om Zwarte Piet af te schaffen. Het is een uitermate activistisch artikel tegen Zwarte Piet. Balkenhol noemt geen wetenschappelijke bronnen met contra-indicaties.

Met de zinsnede: *“It is important to point out”* in bovengenoemde voetnoot start Balkenhol een korte inhoudelijke toelichting op de discussie. Dat doet hij niet op neutrale wijze. De anti-Zwarte Piet activisten beschrijft hij als mensen die een punt maken over een (naar hun indruk) kwetsend aspect. De voorstanders zijn volgens hem *“over het algemeen opmerkelijk woedend over elke kritiek”*. Dit laatste doet geen recht aan de werkelijkheid. Slechts een klein deel van de miljoenen voorstanders heeft woedend gereageerd.

²⁸ Balkenhol, Dissertatie. p148

²⁹ Ibid., Gario geeft in de genoemde discussie onder andere de volgende argumentatie (paragraaf 3.2): *“Wat mij betreft staat Zwarte Piet voor een koloniale oprisping. Het is een relikwie uit 1851, bedacht door Jan Schenkman en dat is 12 jaar vóór de afschaffing van slavernij en wij voeren dat toneelstukje constant elk jaar weer uit. Dus het lijkt alsof wij terug willen keren naar de periode waarin ik een tot slaaf gemaakte mens was en dat ik eigendom zou zijn van één van u. En daar ben ik dus tegen”* Pauw: *“Ja, dat is zoals jij het ervaart”* Gario: *“Dat is zoals het eigenlijk is”*.

WEGLATEN ONDERZOEKSgegevens

Balkenhol verzwijgt de rol die Zwarte Piet speelt in zijn promotieonderzoek. Er zijn diverse aanwijzingen dat Zwarte Piet – direct of indirect- een grote rol heeft gespeeld:

- Zwarte Piet wordt weliswaar slechts één keer genoemd: “*Well, it’s interesting, because when I talked about slavery the first thing that is brought up is Zwarte Piet. So this seems to be a very sensitive issue, somehow.*”, maar uit het feit dat Zwarte Piet als eerste werd genoemd, valt op te maken dat Zwarte Piet een belangrijke rol speelde in de interviews die als basis dienden voor het promotieonderzoek.
- De Zwarte Piet-discussie leefde in 2011 op na de arrestatie van Quincy Gario en Jerry Afriyie. Balkenhol heeft in het kader van zijn promotieonderzoek beide anti-Zwarte Piet activisten geïnterviewd. Dat is niet te lezen in zijn dissertatie, maar blijkt uit een opinieartikel van zijn hand uit 2011 getiteld “Policing tradition”. Hierin neemt hij het op voor de opgepakte demonstranten: “*De kunstenaars benadrukken daarentegen juist dat zij de dialoog willen aangaan met voorstanders van het Sinterklaasfeest in de huidige vorm.*”³⁰
- In 2005 heeft John Helsloot, de voorganger van Balkenhol als sinterklaasdeskundige bij het Meertens Instituut, al gepubliceerd over de inherente relatie tussen de slavernijherdenking en het protest tegen Zwarte Piet.³¹ De slavernijherdenking wordt elk jaar aangegrepen voor protest tegen Zwarte Piet. Balkenhol schrijft in zijn dissertatie uitgebreid over de slavernijherdenking. Daarbij is hij het bijbehorende protest tegen Zwarte Piet onherroepelijk tegengekomen. Beide onderwerpen, slavernijherdenking en het anti-Zwarte Piet protest, zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit verband behandelt Balkenhol niet in zijn dissertatie.
- In 2012 schrijft Helsloot twee anti-Zwarte Piet artikelen met en over Quincy Gario: “*Naar een afscheid van Zwarte Piet*” en “*Zwarte Piet en cultural aphasia in the Netherlands*”.³² In het tweede artikel refereert Helsloot aan artikelen van Balkenhol. Andersom refereert Balkenhol in zijn dissertatie naar een van de artikelen van Helsloot (zie geciteerde voetnoot). De onderzoekers hebben tijdens het promotieonderzoek onderling naar elkaar gerefereerd over het verband tussen Zwarte Piet en “traces of slavery”.
- Tijdens zijn promotieonderzoek sturen activisten een klacht naar de UNHCR, de mensenrechtencommissie van de VN met onder andere de volgende zin:

*“The Black Pete segment of Santa Claus celebrations is experienced by African people and people of African descent as a **living trace of past slavery and oppression, tracing back** to the country’s past involvement in the trade of African slaves in the previous centuries.”³³*

De terminologie doet sterk denken aan het onderzoek van Balkenhol. Hij heeft het ook over “traces of slavery”. Het is zelfs de titel van zijn dissertatie. Het is zeer waarschijnlijk dat Balkenhol zich richting activisten heeft uitgelaten over zijn onderzoek en de relatie met Zwarte Piet. Activisten hebben zich geïnformeerd of zijn geïnspireerd om de klacht op deze manier te formuleren. In latere artikelen en discussies relateert Balkenhol

³⁰ In 2013 volgt nog een artikel “racism as satire” waarin hij kritiek uit op satire waarin de draak wordt gestoken met het idee dat Zwarte Piet iets met trans-Atlantische slavernij te maken zou hebben. In deze artikelen geeft Balkenhol blijk van een partijdige visie op de Zwarte Piet-discussie. Beide artikelen zijn nog te benaderen via het internet archief waybackmachine:

<https://web.archive.org/web/20210415111040/https://standplaatswereld.nl/policing-tradition/>

<https://web.archive.org/web/20210419132537/https://standplaatswereld.nl/racism-as-satire/>

³¹ Helsloot: De strijd om Zwarte Piet (2005)

³² https://www.dekomediant.nl/wp-content/uploads/2019/03/Lezing_SNG_Montfoort-Helsloot-2012.pdf een lezing die Helsloot samen met Gario gaf bij het Sint Nicolaasgenootschap en <https://pure.knaw.nl/portal/en/publications/zwarte-piet-and-cultural-aphasia-in-the-netherlands> Hierin refereert Helsloot ook naar artikelen van Balkenhol.

³³ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=21183>

vaker aan de vermeende schending van mensenrechten, zoals geïnterpreteerd door de UNHCR (paragrafen 5.2 en 5.3). Het is een onderwerp waar hij zich expliciet voor interesseert (paragraaf 6.9).

- Kort na zijn promotie wordt Balkenhol geïnterviewd over zijn onderzoek (paragraaf 4.2). Hij noemt daarin ook expliciet en nadrukkelijk Zwarte Piet. Hij geeft aan dat hij de afschaffing of verandering van Zwarte Piet ziet als toekomstig gevolg van zijn promotieonderzoek.
- In 2020 gebruikt hij een interview dat hij tijdens zijn promotieonderzoek gevoerd heeft met een anti-Zwarte Piet activist, maar waar hij in zijn dissertatie niets over meldt (paragraaf 6.6). In dit artikel beschrijft Balkenhol de uitlatingen van activist Jong Loy in het kader van de rechtszaak tegen de intocht Amsterdam in 2014. Dat gebeurde ná publicatie van zijn dissertatie. In het artikel blijkt uit andere uitlatingen dat Jong Loy al veel eerder uitgebreid met anti-Zwarte Piet activisme bezig was. Dat moet Balkenhol tijdens zijn onderzoek meegekregen hebben.

Balkenhol is tijdens zijn promotieonderzoek aantoonbaar actief geweest op het gebied van Zwarte Piet. Er is een patroon van interferentie herkenbaar tussen zijn onderzoek naar “traces” van het slavernijverleden en zijn activiteiten rond Zwarte Piet. Dat is ook te verwachten, want volgens Balkenhol zijn beide onderwerpen inhoudelijk direct met elkaar verbonden. Zijn activiteiten en zijn mening over Zwarte Piet hebben zijn onderzoek naar het slavernijverleden onherroepelijk beïnvloed.

De aard van etnografisch onderzoek, waarbij de onderzoeker zich binnen de gemeenschap begeeft en ermee interacteert, maakt dat de activiteiten en attitudes van Balkenhol rond Zwarte Piet niet losgetrokken kunnen worden van de rest van zijn onderzoek. Hij had deze invloed dus duidelijk moeten melden en bespreken in zijn dissertatie. De ene zin en voetnoot die hij daarover opneemt zijn onvoldoende. Die geven enkel een tipje van de sluier. Zijn argument, dat een serieuze discussie niet in de dissertatie kan worden opgenomen omdat het een heel boek zou kunnen vullen, geeft geen inhoudelijke reden om de invloed van Zwarte Piet op zijn onderzoek weg te laten. In latere artikelen schrijft hij wel over Zwarte Piet zonder dat hij er een boek over vult.

Van belang is te weten welke rol Zwarte Piet precies heeft gespeeld in zijn promotieonderzoek. Gebruikte Balkenhol het onderwerp als een start van een gesprek om het te hebben over hoe het slavernijverleden nog altijd doorwerkt in de samenleving? Welke emoties kreeg hij los en hoe werd het aan andere onderwerpen gelinkt?

Ook hadden er overwegingen moeten worden opgenomen over de onzekerheid van het door Balkenhol beweerde verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Wat zou het mogelijke effect kunnen zijn van het noemen van het onderwerp Zwarte Piet in gesprekken op de uiteindelijke uitkomsten en conclusies? Wat zijn de consequenties voor de validiteit van het onderzoek als blijkt dat het veronderstelde verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij niet bestaat?

Een andere vraag heeft te maken met het waarnemerseffect. Wat is het effect van het onderzoek door Balkenhol op de attitude van mensen in de Bijlmer en daarbuiten? In hoeverre meet hij zijn eigen invloed op die attitudes in plaats van de oorspronkelijke attitudes? Bovendien is Balkenhol niet de enige wetenschapper die op dit onderwerp activistisch onderzoek doet. Ook zijn voorganger Helsloot en vele anderen doen dat, of hebben dat gedaan.

SUBJECTIEF EN ONCONTROLEERBAAR

Uit het artikel “Policing tradition” (november 2011) blijkt dat Balkenhol in het kader van zijn promotieonderzoek Quinsy Gario en Kno’ledge Cesare heeft geïnterviewd. Balkenhol meent dat hun arrestatie in 2011 onterecht is en beargumenteert dat op de volgende wijze:

“Er gaat geen dreiging van hen uit (ik meen dat te kunnen beoordelen omdat ik Quinsy Gario en Kno’ledge Cesare voor mijn promotieonderzoek geïnterviewd heb).”

In zijn dissertatie is niets terug te vinden over deze interviews. Dat kan mogelijk worden toegeschreven aan het feit dat hij een deel van zijn informanten anoniem houdt. In dat geval is het inconsequent dat hij de informatie over de afwezigheid van dreiging in het artikel wél deelt. Balkenhol wijkt hier af van de anonimiteit-standaard die hij in zijn dissertatie aanhoudt.

Volgens Balkenhol gaat er geen dreiging uit van Quincy Gario. Een jaar later (september 2012) komt uit een andere bron een heel andere indruk van Gario:

“Hij heeft afgelopen maanden achter de schermen ruzies veroorzaakt en mensen uit de organisatie op een grof manier [sic] uitgewerkt.”³⁴

Een aantal jaar later, in 2021, gebeurt iets vergelijkbaars binnen het partijbestuur van Bij1:

“Tegen Gario kwamen zestien klachten van ‘het zaaien van tweedeling’, ‘mannelijke dominantie en manipulatief gedrag’. Alles werd samengevat onder de noemer van ‘toxisch gedrag’. Het partijbestuur verhaalde van ‘zin doordrijven’, ‘manipulatief gedrag, stoken, disrespectvolle omgang, groepsdruk creëren, voor het blok zetten, weglopen, niet open staan voor gesprek en meer’.”³⁵

De dissertatie van Balkenhol is naast subjectief en niet-kwantitatief ook grotendeels anoniem, waardoor het onderzoeksproces ondoorzichtig en oncontroleerbaar is. De wetenschappelijke informatie in de dissertatie is afhankelijk van de subjectieve aanpak en beoordeling van Balkenhol zelf. In het geval van de bovenstaande beoordeling van een informant zit Balkenhol er aantoonbaar naast. Dit komt bij toeval aan het licht doordat hij in een ander artikel relevante informatie prijsgeeft.

Vanwege de ondoorzichtigheid van het onderzoek moeten we kunnen vertrouwen op de integere intenties en oordeelvorming van Balkenhol. Uit de diverse andere artikelen en uitingen kan worden opgemaakt dat Balkenhol een zeer uitgesproken standpunt aanneemt in de discussie rond Zwarte Piet. Juist omdat het onderzoek zo subjectief is en in sterke mate is beïnvloed door dit onderwerp, is deze persoonlijke mening een belangrijke determinant in de beoordeling en interpretatie van zijn dissertatie.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Falsificatie

Balkenhol verzwijgt relevantie onderzoeksinformatie rond de rol van Zwarte Piet. Zwarte Piet heeft onvermijdelijk een grote rol gespeeld in zijn onderzoek. Het is er inherent mee verbonden. Door het te verzwijgen vervalt een mogelijkheid om de validiteit en kwaliteit van het onderzoek te beoordelen. Ook is het niet mogelijk het proces te volgen waarin Zwarte Piet een rol is gaan spelen in de Surinaamse gemeenschap, de slavernijherdenking en het denken van Balkenhol zelf.

Betrouwbaarheid

De code wetenschappelijke integriteit schrijft voor dat een wetenschapsbeoefenaar betrouwbaar moet zijn in de uitvoering van zijn onderzoek en het rapporteren daarover. Het onderzoek door Balkenhol is afhankelijk van de subjectieve oordeelvorming van hemzelf. Deze blijkt onbetrouwbaar. Balkenhol concludeert dat er vanuit een informant geen dreiging uitgaat, terwijl uit andere bronnen het tegendeel blijkt. Daarnaast laat hij onderzoeksgegevens weg, zonder dat te melden of te beargumenteren. Zwarte Piet is onvermijdelijk van grote invloed geweest in zijn onderzoek, maar daarover is vrijwel niets terug te lezen in zijn dissertatie. Dit is een schending van **uitwerking 2.1**.

³⁴ <https://nederlandwordtbeter.nl/belangrijke-mededeling-zwarte-piet-is/>

³⁵ <https://www.ad.nl/politiek/ruzie-bij1-gario-ontkent-maar-bestuur-en-simons-halen-hard-uit-na-toxisch-gedrag~a3bf082b/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>

Onpartijdigheid

Balkenhol laat zich in het geval van Zwarte Piet leiden door zijn eigen vooroordeel. Hij schendt de uitwerkingen van het principe Onpartijdigheid, **uitwerkingen 4.2 en 4.5**. Zijn dissertatie dient politieke doelen. Daar is hij in zijn dissertatie open over (zie paragraaf 2.3). Een impliciet doel is om Zwarte Piet te veranderen of af te schaffen. Hij verdedigt het standpunt dat Zwarte Piet verwant zou zijn aan de Amerikaanse “minstrel tradition”. Dit is geen wetenschappelijk onderbouwd standpunt. Alleen al de bewoording “minstrel tradition” dient een politiek doel.

4.2 INTERVIEW: NEMOKENNISLINK 25 JUNI 2014: KOLONIAAL VERLEDEN DIEP VERANKERD IN HET ALLEDAAGSE LEVEN

Een maand na de verdediging van zijn proefschrift verschijnt er een artikel op de site van Nemo kennislink.³⁶ Deze site is verbonden aan het wetenschapsmuseum Nemo dat kinderen en schoolklassen ontvangt om ze te informeren en onderwijzen in wetenschappelijke inzichten. Het artikel gaat over het proefschrift van Balkenhol en eindigt met een alinea waarin hij twee toekomstige gevolgen ziet van zijn onderzoek: herstelbetalingen en afschaffing of verandering van Zwarte Piet.

*Volgens Balkenhol zal de discussie de komende jaren doorgaan: “Dan gaat het niet alleen over het herdenken van de slavernij, **maar ook over Zwarte Piet**. En in de nabije toekomst krijgen we de discussie over de herstelbetalingen (...) Het koloniaal verleden is zo diep geworteld in de Nederlandse maatschappij, dat mensen nog heel vaak verrast zullen zijn.”*

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Falsificatie

Balkenhol manipuleert de publieke opinie over Zwarte Piet. Hij brengt Zwarte Piet onterecht in verband met het koloniaal verleden met als doel de discussie over verandering of afschaffing van Zwarte Piet te beïnvloeden.

Betrouwbaarheid

De publicatie bij Nemokennislink kan gezien worden als onderwijs en overdracht van kennis. Daarbij geldt de eis dat kennis duidelijk onderscheidbaar moet zijn van opvattingen of speculaties. Dat is in het artikel niet het geval. Balkenhol suggereert dat Zwarte Piet iets te maken heeft met het slavernijverleden van Surinamers. Dit is geen kennis, maar slechts de persoonlijke opvatting van Balkenhol. Hij schendt **uitwerking 2.5**.

³⁶ <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/koloniaal-verleden-diep-verankerd-in-het-alledaagse-leven/>

5 PUBLICATIES ONDER CODE 2014

De code van 2004 en 2014 bevatten dezelfde principes en grotendeels dezelfde uitwerkingen. Het grote verschil is dat in code 2004 het eerste principe alleen over zorgvuldigheid ging. In 2014 is daar eerlijkheid aan toegevoegd. Het is een belangrijk principe dat relevant blijkt in het onderzoek van Balkenhol. In de publicaties van Balkenhol zijn schendingen van de volgende principes en uitwerkingen aangetroffen:

Eerlijkheid en zorgvuldigheid

Van de onderzoeker wordt gevraagd dat hij open en genuanceerd is over onzekerheidsmarges en andere begrenzings van de geldigheid van zijn onderzoek en dat van zijn vakgenoten. Hij communiceert realistisch over de resultaten van zijn onderzoek.

Het gaat dan met name om **uitwerking 1.1**: De wetenschapsbeoefenaar weet dat wetenschap uiteindelijk is gericht op waarheidsvinding en dat hij daarom bij de presentatie van de aard en reikwijdte van zijn resultaten zo precies mogelijk dient te zijn. Hij zal dus niet liegen over zijn bevindingen of over daaraan verbonden onzekerheden. Zorgvuldigheid strekt zich ook uit tot het presenteren van twijfels en contra-indicaties.

Maar ook om **uitwerking 1.6**: Zorgvuldigheid blijkt uit precisie en nuance bij het verzorgen van wetenschappelijk onderwijs, het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en het publiceren van de resultaten daarvan en bij andere vormen van kennisoverdracht.

Betrouwbaarheid

De reputatie van betrouwbaarheid van de wetenschap wordt door iedere wetenschapsbeoefenaar met zijn handelwijze ondersteund en versterkt. Een wetenschapsbeoefenaar is betrouwbaar in de uitvoering van zijn onderzoek en het rapporteren daarover, en evenzeer in de overdracht van zijn kennis in onderwijs en publicaties.

In dit geval is **uitwerking 2.5** relevant: Bij informatieoverdracht in het onderwijs wordt selectieve weergave van beschikbare kennis vermeden of beargumenteerd. Overgedragen wetenschappelijke kennis is duidelijk onderscheidbaar van eigen opvattingen of speculaties daarover.

Onpartijdigheid

Een wetenschapsbeoefenaar is onpartijdig en objectief als hij zich bij zijn oordeelsvorming en beslissingen niet laat leiden door persoonlijke belangen, voorkeur, genegenheid of vooroordeel, of door de belangen van zijn opdrachtgever/financier.

Relevant zijn **uitwerking 4.2**: De keuze van methoden en criteria is uitsluitend afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed.

En **uitwerking 4.5**: Een wetenschapsbeoefenaar is pas verdediger van een bepaald wetenschappelijk standpunt als dat standpunt voldoende wetenschappelijk is onderbouwd. Rivaliserende standpunten dienen daarnaast te worden gemeld en toegelicht.

Paragraaf	Schendingen per publicatie/paragraaf		
	Hoofdzonde	Geschonden principe	Uitwerkingen
5.1 Lezing: Zwarte Piet, a history (2014)	Fabricage	Eerlijkheid, zorgvuldigheid	1.1
		Onpartijdigheid	4.5
5.2 Artikel: Zwarte Piet, Racisme, Emoties (2015)	Falsificatie	Eerlijkheid, zorgvuldigheid	1.1
		Onpartijdigheid	4.2 en 4.5
5.3 Artikel: The nativist triangle. Sexuality, race, and religion (2016)	Falsificatie	Eerlijkheid, zorgvuldigheid	1.1
		Onpartijdigheid	4.2 en 4.5
5.4 Artikel: Ras en racisme in kunst en cultuur (2017)	Fabricage	Eerlijkheid, zorgvuldigheid	1.1
		Onpartijdigheid	4.5

5.5 Interview: EenVandaag 5 oktober 2017: Discussie rondom Zwarte Piet laait weer op	Falsificatie	Onpartijdigheid	4.2
5.6 Interview: Zwarte Piet anno 2018 - Afl. 1: historie van Zwarte Piet met Markus Balkenhol	Fabricage	Eerlijkheid, zorgvuldigheid	1.6
		Betrouwbaarheid	2.5
		Onpartijdigheid	4.5

5.1 LEZING: ZWARTE PIET, A HISTORY (2014)

Deze lezing is door Balkenhol op video voorbereid voor de paneldiscussie *"Blackness in European Folklore - The Dutch Case: Black Pete"*.³⁷ De discussie werd op 4 december 2014 gehouden op het UC Berkeley's Institute for European Studies and UC Berkeley's Dutch Studies Program. In dit gesprek werden, volgens een van de organisatoren (Lisanne Snelders), verschillende perspectieven gehoord. De sprekers bestonden echter enkel uit anti-Zwarte Piet wetenschappers en -activisten als Balkenhol, Kwame Nimako en Quincy Gario.³⁸

Balkenhol wordt op het youtube-kanaal van mede-organisator Camilla Hawthorne als volgt geïntroduceerd:

*"His dissertation, "Tracing Slavery: An Ethnography of Diaspora, Affect and Cultural Heritage in Amsterdam," explores the commemoration of slavery in the Netherlands with a focus on the relationships of public or collective expressions of colonial heritage and their visceral and intimate experience in the formation of political subjectivities in the Netherlands."*³⁹

Balkenhol wordt hier gepresenteerd als deskundige op het gebied van Zwarte Piet *vanwege zijn onderzoek naar gevolgen van slavernij in Amsterdam*. Hier is de aanname die aan de basis ligt van de carrière van Balkenhol duidelijk herkenbaar (hoofdstuk 2).⁴⁰

Het gaat in dit geval om een wetenschappelijke lezing die dient als basis voor een wetenschappelijke discussie. De lezing is vervolgens op youtube gepubliceerd, waardoor het een breder publiek heeft gekregen. In de lezing gaat Balkenhol inhoudelijk in op de oorsprong van Zwarte Piet.

Balkenhol baseert zijn argumenten grotendeels op het (eveneens eenzijdige) onderzoek van John Helsloot, zijn voorganger binnen het Meertens Instituut. Helsloot heeft jarenlang gezocht naar bronnen voor het vermeende verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Hij heeft geen substantiële bronnen gevonden. De argumenten die hij opvoert zijn vergezocht en tonen geen aannemelijk verband. Sterker, als er jarenlang door wetenschappers naar bronnen is gezocht en dit is het enige dat er gevonden is, dan zou de conclusie moeten zijn dat het verband waarschijnlijk niet bestaat. Toch gebruikt Balkenhol vier van dergelijke argumenten die volgens hem op een verband wijzen:

1. Schenkman is mogelijk geïnspireerd door beelden van zwarte bedienden (pages). Er bestaat een schilderij van Musscher, met een zwarte bediende, die lijkt op een beeld in het boekje van Schenkman.^{41 42}
2. Er bestaat een beeld en verhaal, door Jan de Liefde, van een oude ex-slavenhouder met lang haar, geflankeerd door een zoon van een ex-slaaf, die om die reden op Sinterklaas lijkt.

³⁷ De lezing is te zien op [youtube: https://www.youtube.com/watch?v=mN18E_yviw](https://www.youtube.com/watch?v=mN18E_yviw). Bijlage 2 bevat een transcriptie.

³⁸ Meer informatie over deze paneldiscussie is te lezen in dit artikel van Lisanne Snelders, een van de organisatoren. https://www.academia.edu/9716549/Black_Pete_Contested_An_Introduction_to_the_panel_discussion_Blackness_in_European_Folklore_The_Dutch_Case_Black_Pete

³⁹ <https://www.youtube.com/channel/UCWYOQ4UNbsViofVW57yKA>

⁴⁰ Zie hoofdstuk 2

⁴¹ Het schilderij van Musscher: <https://www.rijksmuseum.nl/en/collection/SK-C-1215>

⁴² Het beeld in het boekje van Schenkman: <https://galerij.kb.nl/kb.html#/nl/sinterklaas/page/12/zoom/3/lat/-55.82597325461901/ing/-56.77734375>

3. De aanwezigheid van zwarte zeelieden in de haven van Amsterdam kan Schenkman op een idee hebben gebracht.
4. Zwarte Piet is ontstaan in ongeveer dezelfde periode als de afschaffing van slavernij.

Alleen het schilderij van Musscher laat daadwerkelijk een mogelijk verband zien met de sinterklaastraditie vanwege de opvallende overeenkomst in het beeld. De andere argumenten zijn vergezocht en uiterst speculatief. Hieronder volgt voor elk genoemd punt een toelichting waaruit blijkt dat het punt niet als onderbouwing kan gelden voor het vermeende verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij, of zoals Balkenhol het verwoordt: “racial hierarchies”.

1. Het schilderij van Musscher bevat duidelijke overeenkomsten met een tekening in het boekje van Schenkman. De betekenis hiervan is echter niet duidelijk. Volgens de ontdekker van het verband is nader onderzoek en bronmateriaal nodig op het gebied van dit schilderij en meer in het algemeen, de portretkunst uit de 17^e en 18^e eeuw en de mogelijkheid van een verband met Sinterklaas.⁴³ Dat onderzoek is door Balkenhol (of zijn voorgangers) niet gedaan. Toch neemt Balkenhol de voorlopige interpretatie zonder kanttekeningen over.

Nader onderzoek wijst uit dat het verband tussen Zwarte Piet en de pages juist zeer twijfelachtig is. Op het schilderij staat de diplomaat Thomas Hees afgebeeld in aanwezigheid van een zwarte bediende. Hees is net terug uit Algiers, waar hij was om de Barbarijse zeeroverij en islamitische slavernij van Nederlandse slaven tegen te gaan. Hees heeft, voor zover bekend, niets te maken met trans-Atlantische slavernij. De zwarte bediende is hoogstwaarschijnlijk een uit Algiers (vrij-) gekochte slaaf. Het is mogelijk dat de tekenaar van Schenkman het beeld heeft gekozen vanwege de gelijkheid van de kleding van de bediende met de kleding van Moren in de Italiaanse sinterklaastraditie of met de kleding van de populaire komediant Pierrot van de Amsterdamse sinterklaaskermis.⁴⁴ Deze bron wijst dus mogelijk naar de sinterklaastraditie, maar juist niet naar de trans-Atlantische slavernij.

Voor het verband tussen Zwarte Piet en zwarte pages in het algemeen zijn nooit verdere aanwijzingen gevonden. Het blijven slechts associaties op basis van het uiterlijk. Het motief van zwarte pages was in de tijd van Schenkman, zoals ook Balkenhol terecht opmerkt, ouderwets. Dit argument spreekt een verband tegen omdat het boekje van Schenkman voor zijn tijd opmerkelijk modern aandoet.

2. De genoemde bron met de ex-slavenhouder heeft niets met Sinterklaas te maken. Helsloot heeft deze bron in 2008 voor het eerst opgevoerd, maar erbij vermeld dat het verband zeer onzeker is:

*“Met enig duwen, zou je kunnen denken, het zou die Schenkman op een idee gebracht kunnen hebben.”*⁴⁵

Balkenhol voert deze bron weer op, maar verzwijgt de hoge mate van onzekerheid. Het feit dat Helsloot en Balkenhol deze zeer discutabele bron (blijven) opvoeren geeft aan dat er kennelijk niets beters te vinden is.

⁴³De overeenkomst is in 1993 voor het eerst geïdentificeerd door Boer Dirks in het artikel “Nieuw licht op Zwarte Piet”. Zij relateert Zwarte Piet aan de portretkunst uit de 17^e en 18^e eeuw. Zelf schrijft ze over haar bevindingen: *“Ik ben mij ervan bewust dat de geschetste overeenkomsten, hoe suggestief ze ook mogen zijn, door hun beperkte aantal nog onvoldoende bewijskracht hebben. Nader onderzoek is zeker geboden.”* Dat nadere onderzoek is vervolgens niet gedaan. Er is geen enkele nadere aanwijzing gevonden dat de portretkunst aanleiding zou zijn voor de vorming van Zwarte Piet.

⁴⁴MC de Jong, De komediant de piraat en de geschiedvervalser (2018) p41-44

⁴⁵Deze bron is door Helsloot gepubliceerd in “de ambivalente boodschap van Zwarte Piet” (2008). Helsloot argumenteert er uitgebreid over, maar geeft toe dat er geen enkel bewijs is dat een verband met Sinterklaas “hout snijdt”. In een video (in bezit van ondergetekende) afkomstig van een congres van DEN (digitaal erfgoed Nederland) uit 2012 zegt Helsloot er het volgende over: *“Ik heb zelf eindeloos zitten zoeken in jeugdtijdschriften uit de jaren 1840-1850, wat zou misschien van invloed geweest kunnen zijn. Dit plaatje gevonden uit een christelijk jeugdtijdschrift. Een verhaal dat gaat over de afschaffing van de slavernij. Een voormalige slavenhandelaar verzoent zich met de zoon van een voormalige slaaf, een knecht. Dit boekje verscheen precies in 1850. Het boekje van Schenkman ook. Een man met lang haar, hij wordt beschreven als ‘waardig zich gedragend’. Met enig duwen, zou je kunnen denken, het zou die Schenkman op een idee gebracht kunnen hebben.”*

3. Dit geldt ook voor de zwarte zeelieden uit de Amsterdamse haven. Schenkman zou volgens Balkenhol door de aanwezigheid van zwarte zeelieden de associatieve link hebben gemaakt naar “*global trading markets*”. Het is duidelijk dat Balkenhol zijn eigen vooroordelen over het vermeende verband met trans-Atlantische slavenhandel op Schenkman projecteert.
4. Het idee van een verband tussen de afschaffing van slavernij en het ontstaan van Zwarte Piet is slechts een hypothese. Deze wordt pas betekenisvol als er bronnen gevonden worden die deze hypothese ondersteunen. Die bronnen zijn er niet, waardoor de hypothese zou moeten worden verworpen.

Helsloot laat in zijn artikelen twijfel doorschemeren over zijn interpretatie van de bronnen. Balkenhol verzwijgt deze twijfel. Het is onwetenschappelijk om beweringen te doen zonder de bijbehorende mate van onzekerheid te vermelden. Balkenhol stelt dat er geen andere interpretatie mogelijk is dan volgens zijn eigen postkoloniale perspectief. Volgens hem kan Zwarte Piet niet los gezien worden van raciale hiërarchie in de 19^e eeuw:

“In conclusion, it is impossible to understand Schenkman’s creation of Zwarte Piet in isolation of the ways Europeans understood the world in the mid-19th century. This was a world in which racial hierarchies were seen as natural. This was the case both in scientific and theological discourse.”

Voor deze stelling heeft hij geen concrete bronnen. Bovendien kan hij dit vanuit zijn etnografische vakgebied niet weten. Het is onmogelijk om nu nog mensen uit de 19^e eeuw te interviewen. Het idee dat raciale hiërarchieën verantwoordelijk zouden zijn voor het ontstaan van Zwarte Piet, is interpretatie achteraf. Informatie uit die tijd kan en moet middels andere methoden worden verkregen. Het blijkt dat Zwarte Piet wel degelijk, en zelfs met vele bronnen, verklaard kan worden vanuit een totaal andere context.

In zijn lezing noemt Balkenhol geen enkele bron of theorie die op het tegendeel wijst, terwijl die er in overvloed zijn. In zijn conclusie verdoezelt Balkenhol de onzekerheid en het gebrek aan bronnen voor zijn eigen theorie. De laatste zin van zijn betoog bevat een dubbele ontkenning. Het is vage taal waarmee Balkenhol maskeert dat hij geen enkel bewijs heeft voor zijn stelling:

“Hence it is possible that Schenkman introduced Zwarte Piet not with the intention to mock black people, indeed it is possible that he might have even operated in a progressive frame of reference. This does not however mean that he did not create a racial stereotype.”

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Fabricage

Het verband tussen Zwarte Piet en “racial hierarchies” is verzonnen. De onderbouwing voor dit verband is niet serieus te nemen. De genoemde bronnen en argumenten zijn slechts opgevoerd om onderbouwing te suggereren. De vage taal is bedoeld om de twijfelachtigheid van het verband te maskeren en de fabricage te verhullen.

Eerlijkheid en zorgvuldigheid

Een wetenschapper moet gericht zijn op waarheidsvinding. Hij moet zo precies mogelijk aangeven wat de aard en reikwijdte van zijn resultaten zijn. Balkenhol is niet open en genuanceerd over onzekerheidsmarges. Hij is niet duidelijk over de zeer speculatieve aard van zijn bevindingen. De bronnen die hij opvoert zijn in werkelijkheid geen bronnen, maar slechts vage associaties. Hij maskeert twijfels en noemt geen contra-indicaties. Hij schendt **uitwerking 1.1**.

Onpartijdigheid

Balkenhol is partijdig en niet objectief. Hij laat zich leiden door eigen vooroordelen. Hij verdedigt zijn interpretatie dat Zwarte Piet afkomstig zou zijn van trans-Atlantische slavernij of “racial hierarchies” zonder voldoende wetenschappelijke onderbouwing. Hij noemt geen rivaliserende standpunten en licht die ook niet toe. Hiermee schendt Balkenhol **uitwerking 4.5**.

5.2 ARTIKEL: ZWARTE PIET, RACISME, EMOTIES (2015)

Balkenhol analyseert een opmerkelijke gebeurtenis waarin een vrouw uit Papoea Guinea demonstreert voor de onafhankelijkheid van Papoea Nieuw Guinea tijdens een pro-Zwarte Piet betoging. Het resulteert in verwarring waarin pro-Zwarte Piet demonstranten de vrouw voor een anti-Zwarte Piet tegendemonstrant aanzien. Zij associëren haar met VN vertegenwoordiger Verene Shepherd die kort tevoren onder veel mediabelangstelling in Nederland was om de traditie rond Zwarte Piet te analyseren. De demonstratie was ook gericht tegen de VN die zich volgens de demonstranten niet met het Zwarte Piet moet bemoeien. De demonstranten zien de vlag die de vrouw meedraagt aan voor een VN-vlag.⁴⁶

Balkenhol interpreteert het als een racistisch incident omdat de vrouw zwart is. Hij beweert dat de demonstranten emotioneel en irrationeel zijn en voert de argumentatie van een *blonde* vrouw op als voorbeeld. Waarom benoemd hij haar blonde haarkleur? Hij maakt gebruik van een karikatuur om te laten zien hoe irrationeel haar gedrag in zijn ogen is. Balkenhol concludeert zijn inleidend betoog met de vragen:

“Waarom is de Zwarte Piet-discussie zo emotioneel en heftig? En waarom hangen de reacties van voorstanders voor zwarte piet juist nu zo sterk met ‘ras’ en racisme samen?”

Balkenhol poneert hier impliciet de stelling dat reacties van **voorstanders** van Zwarte Piet emotioneel zijn en sterk met ras en racisme samenhangen. Dat is opvallend omdat het toch vooral de **tegenstanders** zijn die consequent op een emotionele manier (zonder degelijke, rationele onderbouwing) Zwarte Piet met ras en racisme in verband brengen. Nu Balkenhol één geval heeft gevonden waarop het andersom is, rapporteert hij dat als een eigenschap van **voorstanders**. De andere kant, de **tegenstanders**, bespreekt hij niet.

De genoemde vragen vormen een startpunt voor een theoretische verhandeling waarin hij betoogt dat voorstanders van Zwarte Piet emotioneel en racistisch zijn. Deze generalisatie maakt hij op basis van één enkel incident als gevolg van een misverstand. In het verdere betoog gebruikt hij terminologie als ‘het eigene’, ‘vreemden’, ‘groepsgrenzen’ en ‘volksaard’. Het is een retorische manier om het pro-Zwarte Piet kamp in verband te brengen met nationalisme en racisme.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Falsificatie

Het artikel geeft geen enkel onderbouwd, rationeel inzicht in de betekenis en beleving van het sinterklaasfeest. Het is ideologische retoriek die enkel ten doel heeft het sinterklaasfeest en de pro-Zwarte Piet beweging in verband te brengen met racisme en zo in een negatief daglicht te stellen. Het is herkenbaar als manipulatie die moet bijdragen aan verandering in de betekenisgeving van Zwarte Piet (paragraaf 3.2).

Eerlijkheid en zorgvuldigheid

Balkenhol rapporteert een incident, dat duidelijk op een misverstand berust, als een betekenisvolle gebeurtenis. Hij verdraait de werkelijkheid door te stellen dat voorstanders van Zwarte Piet zich sterk laten leiden door ras en racisme. Bovendien bediscussieert hij niet de beperkte geldigheid van zijn verstrekkende conclusies die hij op dit ene incident baseert. Hij presenteert geen contra-indicaties. Ook presenteert hij geen onzekerheden over zijn bevindingen. Hij schendt **uitwerking 1.1**.

Onpartijdigheid

Balkenhol laat zich leiden door genegenheid jegens de ene groep en vijandigheid ten opzichte van de andere. Hij stelt de pro-Zwarte Piet activisten in een negatief daglicht. Hij maakt er een karikatuur van. Zijn argumentatie is niet objectief. Hij heeft als (neven)doel om de perceptie over de pro-Zwarte Piet beweging negatief te beïnvloeden. Dit is een schending van **uitwerking 4.2**. Daarnaast trekt Balkenhol algemeen geformuleerde conclusies over cultuur, racisme en emoties op

⁴⁶Op youtube is de verwarring duidelijk te volgen. https://www.youtube.com/watch?v=-5GM_ANc_pU&t=3s

basis van één enkel incident. Dit is geen solide wetenschappelijke onderbouwing voor de verstrekkende beschuldiging van racisme. Het is een schending van **uitwerking 4.5**.

5.3 ARTIKEL: THE NATIVIST TRIANGLE. SEXUALITY, RACE, AND RELIGION (2016)

Balkenhol heeft dit artikel geschreven in samenwerking met Paul Mepschen en Jan Willem Duyvendak. De auteurs leggen een verband tussen het debat over Zwarte Piet, racisme en interracial seks. Als eerste gaan ze in op de betekenis van Zwarte Piet en verwijzen naar een brief van de VN aan de Nederlandse regering naar aanleiding van klachten van anti-Zwarte Piet activisten. In de brief is onder andere de volgende passage te lezen:

“The Black Pete segment of Santa Claus celebrations is experienced by African people and people of African descent as a living trace of past slavery and oppression, tracing back to the country’s past involvement in the trade of African slaves in the previous centuries.”⁴⁷

In deze passage wordt gesteld dat ze Zwarte Piet “ervaren” als een levend restant van slavernij. Of het ook daadwerkelijk een levend restant is, laat de tekst in het midden. Deze manier van formuleren, alsook de terminologie van “trace” komt overeen met de formuleringen van Balkenhol in zijn dissertatie en zijn verdere artikelen. De passage bevestigt dat het thema Zwarte Piet in relatie tot slavernijverleden zeer actueel was binnen de zwarte gemeenschap in de periode dat Balkenhol zijn promotieonderzoek uitvoerde (paragraaf 4.1).

De link tussen Zwarte Piet en raciale seks maken de auteurs naar aanleiding van reacties op een tweet door zangeres Anouk:

‘What an embarrassment for the Netherlands!! Not one municipality willing to approach [the Saint Nicholas celebration] differently. Shame on you!’

Het publiek, dat zowel supporter was van Anouk bij het Songfestival als supporter van Zwarte Piet, was teleurgesteld in deze stellingname. De in het artikel geparafraseerde twitterreacties zijn geformuleerd in grove taal. De twitteraars leggen een verband tussen haar mening over Zwarte Piet en haar zwarte huwelijkspartners. Dit uit zich in verwijzingen naar de seks die Anouk met hen heeft.

De auteurs interpreteren de verwensingen letterlijk en geven er diepere betekenissen aan. Zo zou het idee dat Anouk zaad van zwarte mannen ontvangt in verkeerde lichaamsopeningen betekenen dat het misplaatst is en het blanke vrouwenlichaam vervuilt. De auteurs interpreteren het lichaam van Anouk als symbool van de Nederlandse natie, waardoor de vervuiling van haar fysieke lichaam gelijk staat aan de vervuiling van het sociale lichaam en “ons” cultureel erfgoed in gevaar brengt.

Hierin speelt ook dat Anouk moeder is. Het zijn immers vaak moeders die het sinterklaasfeest verdedigen als kinderfeest. Het verraad van Anouk wordt volgens de auteurs uitgedrukt als metafoor van een moeder die niet in staat is tot ‘zuivere’ (lees: witte) reproductie en dus tot het reproduceren van de natie.

Vanuit het perspectief van wetenschappelijke integriteit is het relevant op te merken dat het debat over Zwarte Piet hier wordt onderzocht door een wetenschapper die aantoonbaar eenzijdig en vooringenomen publiceert over Zwarte Piet en ongegronde beweringen doet over het vermeende verband met trans-Atlantische slavernij. Hij oefent bovendien al jarenlang eenzijdig invloed uit op het debat. Ook in dit onderzoek naar het debat is er geen sprake van een objectief en gebalanceerd oordeel. Balkenhol c.s. onderzoeken bijvoorbeeld alleen de bijdragen van hun tegenstanders en zijn selectief in de keuze van bijdragen die ze wel of niet meenemen.

⁴⁷ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=21183>

De auteurs hadden ook de vele uitspraken van anti-Zwarte Piet activisten kunnen onderzoeken met onder andere holocaustvergelijkingen (paragraaf 6.6) en doodsb bedreigingen (paragraaf 6.3). Dergelijke berichten gaan vooraf aan de hier onderzochte tweets, maar zijn nooit aan een vergelijkbare analyse onderworpen. Sterker nog, in zijn dissertatie verzwijgt Balkenhol deze relevante informatie juist (paragraaf 4.1).

Het eenzijdig en vooringenomen onderzoek resulteert in negatieve kwalificaties over de voorstanders van Zwarte Piet en het Nederlands cultureel erfgoed. Enkele quotes:

“They perceived Anouk’s critique of the figure as treason, which they expressed through the metaphor of a mother failing her children, a woman incapable of ‘proper’ (read: white) reproduction and therefore reproducing the nation.”

“Contemporary discussions over the figure of Zwarte Piet are intimately entangled with the construction of the sexual alterity of postcolonial black citizens.”

“This racialized discourse on (social) reproduction situates the debate over the figure of Zwarte Piet and the Saint Nicholas celebration squarely in the domain of cultural heritage.”

“The racist comments about Anouk’s failure to reproduce in the ‘proper’ way – with a white male partner – can be best understood in the context of broader anxieties about Dutchness, national citizenship and the reproduction of the nation.”

Deze algemeen geformuleerde beweringen zijn gebaseerd op acht reacties op één enkele tweet van Anouk. Het artikel bevat geen kwantitatieve analyse van de verschillende argumenten in de reacties. Op geen enkele manier wordt duidelijk hoe relevant de acht geparafraseerde reacties zijn, terwijl ze de onderbouwing vormen voor het hele artikel.

De schrijvers geven in een noot toe dat de reacties niet representatief zijn voor de meerderheid van Zwarte Piet supporters. Toch presenteren ze hun zeer speculatieve bevinding als integraal bestanddeel van de Nederlandse cultuur (met het controversiële concept “cultureel archief” als onderbouwing). Ze noemen geen tegenargumenten en bespreken niet de beperkingen van hun onderzoeksmethode.

Balkenhol communiceert in zijn rol van wetenschapper al jarenlang ongegronde beweringen over Zwarte Piet. De reacties op twitter kunnen daarom ook geïnterpreteerd worden als een reactie op deze wetenschappelijke manipulatie (paragraaf 3.2). Mensen voelen zich gepiepeld door de wetenschap, activisten, media en bekende Nederlanders die ongegronde beweringen als waarheid verkondigen. De tweet van BN’er Anouk is de directe aanleiding, maar de onderliggende context voor de tweets lijkt mede gevormd door de manipulatie van het sinterklaasfeest door bovengenoemde instituten en groepen. De verwijzingen naar de zwarte echtgenoten van Anouk worden door de wetenschappers opgevat als een afkomstig uit het “cultureel archief”. Gezien de bovengenoemde context, is het waarschijnlijker dat het om verwijzingen naar hedendaagse anti-Zwarte Piet activisten gaat.

De beweringen van de auteurs zijn speculatief, nauwelijks onderbouwd en waarschijnlijk onjuist. De agenda lijkt echter duidelijk: het in een kwaad daglicht stellen van de voorstanders van Zwarte Piet.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Falsificatie

De misleidende resultaten vanuit de wetenschap over Zwarte Piet worden door de voorstanders van Zwarte Piet niet gedeeld. Dit uit zich in reacties tegen mensen als Anouk die deze misleidende betekenis communiceren. De auteurs analyseren deze reacties weer op een manipulatieve manier. Dit is herkenbaar als de manipulatieve feedback loop (paragraaf 3.2). De auteurs manipuleren de betekenis van Zwarte Piet (afkomstig van slavernij) → De bevolking (in dit geval Anouk) verandert van mening → De auteurs interpreteren de reacties van de voorstanders van Zwarte Piet op negatieve wijze met als doel (de betekenis van) Zwarte Piet verder te manipuleren.

Eerlijkheid en zorgvuldigheid

De auteurs bespreken een enkel incident en hechten daar een brede betekenis aan. Ze filosoferen één kant op en negeren andere incidenten en mogelijke tegenargumenten. Ze bespreken niet de onzekerheden die aan de zeer speculatieve bevindingen kleven. Dit is een schending van **uitwerking 1.1**.

Onpartijdigheid

De auteurs stellen het pro-Zwarte Piet publiek in een negatief daglicht door enkele tweets uit te lichten en ze als voorbeeld te stellen van de hele cultuur. Dergelijke veralgemenisering is wetenschappelijk zeer dubieus. Bovendien kiezen ze zonder onderbouwing voor één kant van het discours rond Zwarte Piet. Hierdoor zijn ze partij in een politieke discussie. Er is immers geen wetenschappelijke onderbouwing om voor de ene of andere kant te kiezen.

De auteurs schenden **uitwerking 4.2**. Ze zijn niet uit op waarheidsvinding, maar streven een politiek doel na. Ook schenden ze **uitwerking 4.5**. De auteurs trekken algemeen geformuleerde conclusies over een verband tussen het debat over Zwarte Piet en interracial seks op basis van enkele niet-representatieve reacties op één enkele tweet. Dit is geen wetenschappelijke onderbouwing.

5.4 ARTIKEL: RAS EN RACISME IN KUNST EN CULTUUR (2017)

Balkenhol legt een associatief verband tussen de sinterklaastaditie en trans-Atlantische slavernij:

“In 1850, dertien jaar voor de afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën in ‘de West’ (Suriname en de Antillen), veranderde het Sinterklaasfeest van vorm.”

Balkenhol stelt hier dat de vormverandering ongeveer tegelijkertijd plaats vond aan een andere gebeurtenis. Door het op deze manier te formuleren, suggereert hij een causaal verband dat er niet is. Balkenhol onderbouwt zijn bewering slechts op een retorische manier. Ook legt hij op een retorische wijze een verband tussen Zwarte Piet en de Amerikaanse blackface:

“Dit clowneske werd uitgebeeld in de vorm van de ‘vrolijke neger’, een in Europa en Noord-Amerika wijdverspreid en geliefd raciaal stereotiep van mensen van Afrikaanse afkomst in die tijd. Zwarte Piet belichaamt in dit beeld de ‘geracialiseerde ander’, de kinderen het eigene, de toekomst van de natie.”

Met deze uitspraak beweert Balkenhol dat Zwarte Piet een vergelijkbare betekenis heeft als de Amerikaanse blackface. Hij onderbouwt deze uitspraak niet met bronnen. Het idee dat Zwarte Piet de “geracialiseerde ander” belichaamt, is slechts de persoonlijke overtuiging van Balkenhol.

Deze teksten suggereren verbanden die wetenschappelijk niet hard te maken zijn. Het is fabricage. Balkenhol meldt er niet bij dat er geen duidelijke bronnen zijn die deze verbanden kunnen bevestigen. Ook vermeldt hij niet dat deze uitspraken zeer speculatief zijn.

SCHEENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Fabricage

Balkenhol legt op een retorische wijze een verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij en tussen Zwarte Piet en de Amerikaanse blackface. Deze verbanden zijn verzonnen.

Eerlijkheid en zorgvuldigheid

Deze tekst is duidelijk niet bedoeld om zo zorgvuldig mogelijk de voors en tegens van de betekenis van Zwarte Piet te beschrijven. Balkenhol schendt **uitwerking 1.1**. Hij presenteert alleen zijn eigen mening en negeert contra-indicaties.

Onpartijdigheid

Balkenhol probeert anderen van zijn mening te overtuigen door op een retorische manier verbanden te suggereren. Dit heeft niets te maken met waarheidsvinding. Het is slechts bedoeld om zijn persoonlijke voorkeur en belangen te behartigen. Hij schendt **uitwerking 4.5**. Het standpunt dat Balkenhol hier verdedigt is onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd. Ook bespreekt hij geen rivaliserende standpunten.

5.5 INTERVIEW: EENVANDAAG 5 OKTOBER 2017: DISCUSSIE RONDONOM ZWARTE PIET LAAIT WEER OP

In het programma⁴⁸ wordt door de voice-over het volgende gezegd:

“Maar toch is het helemaal niet zo gek om te experimenteren met een traditie. Dat zegt deze onderzoeker van het Meertens Instituut, waar ze de Nederlandse taal en cultuur bestuderen.”

Balkenhol antwoord daarop:

“Het is niet gek dat er geëxperimenteerd wordt. De sinterklaasviering is een traditie die eigenlijk altijd in verandering is geweest. Het is wel belangrijk om te zeggen dat veranderingen niet vanzelf gaan. Het zijn altijd uitkomsten van politieke strijd.”

De stelling van Balkenhol dat de sinterklaastraditie altijd in verandering is geweest, is geen neutrale stelling. Volgens Van Dale is een traditie een oude gewoonte van een grote groep mensen. Het woord komt uit het Latijn: tradere of traditio, wat doorgeven of overlevering betekent. Tradities worden van generatie op generatie overgeleverd en kenmerken zich door een hoge mate van stabiliteit. Tegelijk veranderen tradities ook onder invloed van gebeurtenissen en omstandigheden. Hoewel tradities dus aan verandering onderhevig zijn, is de voornaamste eigenschap toch dat tradities juist zo *weinig* veranderen.

De twee kampen in de Zwarte Piet-discussie bestaan uit een groep die Zwarte Piet wil houden zoals hij is en een kamp die hem wil veranderen. Met de focus op verandering die Balkenhol hier legt promoot hij verandering van Zwarte Piet. Hij kiest partij in de discussie en noemt het een politieke strijd. Dit is congruent met de politieke motivatie achter zijn dissertatie (paragraaf 2.2).

Het idee, dat verandering van traditie altijd uitkomsten van politieke strijd zouden zijn, is onzin en wordt later weersproken door Balkenhol zelf. In 2019 geeft Balkenhol een interview aan de Telegraaf waarin hij het voorbeeld noemt van de Elfstedentocht die niet meer geschaatst wordt maar gezwommen. Als eerste door Maarten van der Weijden.⁴⁹ Deze verandering heeft niets te maken met politieke strijd, maar met veranderende omstandigheden.

Balkenhol presenteert zich in de media als onpartijdig wetenschapper, maar dat is hij niet. Het publiek verwacht van hem een neutraal oordeel te horen. Balkenhol misbruikt zijn positie als wetenschapper om zijn eigen politieke belangen te behartigen en misleidt daarmee zijn publiek.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN:

Falsificatie

Balkenhol manipuleert de betekenis en vorm van de sinterklaastraditie. Het aanzetten tot verandering is bedoeld om de traditie aan te passen aan de ideologische vorm en betekenis die Balkenhol voor ogen heeft.

⁴⁸ Het interview te zien vanaf minuut 1:20: <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/discussie-rondonom-zwarte-piet-laait-weer-op/>

⁴⁹ <https://www.telegraaf.nl/nieuws/2071675484/in-volksfeesten-schuilt-altijd-gevaar>

Onpartijdigheid

Met zijn uitspraken laat Balkenhol merken dat hij, in plaats van waarheidsvinding, externe doelen nastreeft, zoals het veranderen van Zwarte Piet. Hij schendt **uitwerking 4.2**.

5.6 INTERVIEW: ZWARTE PIET ANNO 2018 - AFL. 1: HISTORIE VAN ZWARTE PIET MET MARKUS BALKENHOL

Deze podcast bestaat uit een interview door bachelor student Alice Evita. De podcast is in mei of juni 2018 opgenomen en nog altijd op internet te beluisteren.⁵⁰ Een transcript is opgenomen als bijlage 3. Het is onderdeel van een interviewserie waarop Evita is afgestudeerd. Het interview met Balkenhol heeft hier dus zowel een voorlichtende als een onderwijzende functie. Balkenhol is expliciet over zijn onderzoeksonderwerpen als wetenschapper:

“Mijn werk gaat vooral over wat ik noem: Postkoloniaal Nederland; de herdenking van de slavernij, het cultureel geheugen van de slavernij, de zwarte beweging en daar hoort ook Zwarte Piet bij”.

Hij legt een verband tussen de oorsprong van Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij:

“Het sinterklaasfeest is natuurlijk al heel oud, maar de figuur van Zwarte Piet zoals we hem nu kennen, die bestaat echt pas sinds 1850, dus 13 jaar voor de afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën.”

Volgens Balkenhol moet Zwarte Piet geïnterpreteerd worden volgens het mensbeeld waarin zwarte mensen ondergeschikt zijn aan blanke mensen. Zwarte Piet is een dienaar.

Nieuw onderzoek laat een verband zien tussen de knecht van Sinterklaas en de gildeknecht van het Sint Nicolaasgilde.⁵¹ Deze gildeknecht was een bekende en algemeen gerespecteerde functionaris. Voor mensen halverwege de 19^e eeuw lag het gildestelsel nog vers in het geheugen. Voor hen moet de knecht van Sinterklaas een duidelijke verwijzing naar deze functionaris zijn geweest.

Het belangrijkste bezwaar van Balkenhol komt erop neer dat Zwarte Piet “geracialiseerd” is. Daar geeft hij een aantal argumenten voor. Ten eerste is Zwarte Piet een clownesk figuur, afkomstig van een stereotype uit de Amerikaanse slaventijd. Daarnaast merkt Balkenhol op dat Zwarte Piet een type is, zonder eigen naam en zonder biografie. Balkenhol noemt dat “infra-humaan” en dus minderwaardig.

Nieuw onderzoek maakt aannemelijk dat Zwarte Piet onder andere is voortgekomen uit komedianten die optraden op de populaire sinterklaaskermis. Zij speelden volkstoneel in de stijl van commedia dell’Arte dat gedurende de 17e eeuw in Nederland is geïntroduceerd. Dit volkstoneel is tot aan het begin 20e eeuw van groot belang geweest voor de Nederlandse volkscultuur.⁵² Er bestonden verschillende typen komedianten, zoals de Harlekijn, de Pierrot, de Polichinelle, enzovoorts. Deze komedianten leveren een met historische bronnen onderbouwde verklaring voor het type, waar Balkenhol naar refereert. Ook wordt hiermee overtuigend het clowneske gedrag van Zwarte Piet verklaard. De verzonden argumenten van Balkenhol kunnen dus met behulp van historische bronnen worden ontkracht.

⁵⁰ De podcast is te beluisteren op: <https://soundcloud.com/user-623135987/zwarte-piet-anno-2018-afl-1-historie-van-zwarte-piet-met-markus-balkenhol>

⁵¹ Dit verband is voor het eerst gepubliceerd in De kermis, de slavenjacht en het einde van de wetenschap (2020). Ook is het te lezen in https://www.academia.edu/49196585/De_komediant_van_de_sinterklaaskermis

⁵² Over de komediant als voorloper en verklaring voor het gedrag en kleding van Zwarte Piet is voor eerst gepubliceerd in De komediant, de piraat en de geschiedvervalser (2018). Zie ook: https://www.academia.edu/49196585/De_komediant_van_de_sinterklaaskermis

Balkenhol vindt dat Zwarte Piet aangepast moet worden. *“Ik denk dat Zwarte Piet aangepast zou moeten worden. Ik kan het niet anders zien dan als raciale stereotype.”* Volgens hem heeft Nederlandse maatschappij de verantwoordelijkheid om deze aanpassing te maken. Om dit te onderbouwen vergelijkt hij het Nederlandse koloniale verleden met de Duitse holocaust.

“Ik kom uit Duitsland. Wij hebben daar toch wel behoorlijk wat ervaring mee. Niet omdat Duitsland zo fantastisch is, maar omdat het veel meer gedwongen was om zich met de holocaust te bevatten, of om daarmee wat te doen. Hoe verhoud je je ertoe. Je kan niet zeggen, ik ben wel een Duitser, maar dat interesseert me niet zo. Dat kan niet. En dat is denk ook het geval met het Nederlands koloniaal verleden. Je kan eigenlijk niet zeggen: Ja ik sta voor verlichte idealen: gelijkheid, vrijheid, enz. En zeggen: Het koloniaal verleden boeit me niet.”

Deze motivatie om Zwarte Piet aan te passen is de persoonlijke opvatting van Balkenhol. Hij geeft in zijn betoog geen enkele aantoonbare relatie tussen Zwarte Piet en het koloniale verleden. De vergelijking met de holocaust is daardoor misplaatst. Balkenhol laat zich leiden door het postkoloniale wereldbeeld uit de 21^e eeuw in plaats van het mensbeeld uit de 19^e eeuw.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Fabricage

Balkenhol verzint argumenten waarom Zwarte Piet “geracialiseerd” zou zijn. Deze argumenten zijn niet op bronnen gebaseerd. Ook fabricceert hij een verband tussen Zwarte Piet en de afschaffing van slavernij in de Nederlandse koloniën.

Eerlijkheid en zorgvuldigheid

Het interview geeft Balkenhol in het kader van een bachelor-scriptie. Het interview heeft een onderwijzende en kennisoverdragende functie. Balkenhol schendt **uitwerking 1.6**. Hij geeft onvoldoende nuance en precisie in zijn kennisoverdracht. Hij verzwijgt onder andere de bijbehorende onzekerheden en contra-indicaties.

Betrouwbaarheid: Balkenhol is selectief in het weergeven van beschikbare kennis. Hij deelt alleen zijn eigen opvattingen. Bovendien is hij er niet duidelijk over dat het slechts om zijn persoonlijke opvattingen gaat, terwijl hij het presenteert als algemeen aanvaarde kennis. Hij schendt **uitwerking 2.5**.

Onpartijdigheid: Balkenhol communiceert geen objectieve kennis. Hij verdedigt een standpunt dat hij onvoldoende wetenschappelijk heeft onderbouwd en meldt geen rivaliserende standpunten. Dit zijn schendingen van **uitwerking 4.5**.

6 PUBLICATIES ONDER CODE 2018

De code van 2018 is grondig aangepast ten opzichte van de vorige versie. Een belangrijk verschil is dat er normen zijn toegevoegd. Deze normen vervangen de uitwerkingen uit de vorige code, zijn harder geformuleerd en vormen een ondergrens waar wetenschappers aan moeten voldoen. Een ander verschil is dat de normen niet zijn verbonden aan een specifiek principe.

RELEVANTE PRINCIPES IN DEZE CODE ZIJN:

Eerlijkheid: Eerlijkheid houdt onder andere in dat men geen ongefundeerde claims doet, dat men over het onderzoeksproces correct rapporteert, dat men data of bronnen niet verzint of vervalst, dat men alternatieve visies en tegenargumenten serieus neemt, dat men open is over onzekerheidsmarges, en dat men resultaten niet gunstiger dan wel ongunstiger voorstelt dan ze zijn.

Zorgvuldigheid: Zorgvuldigheid houdt onder andere in dat men wetenschappelijke methoden gebruikt en optimale precisie betracht bij het ontwerp, de uitvoering, verslaglegging en disseminatie van het onderzoek.

Onafhankelijkheid: Onafhankelijkheid houdt onder andere in dat men zich in de keuze van de methode, bij de beoordeling van de data en in de weging van alternatieve verklaringen, maar ook bij het beoordelen van onderzoek of onderzoeksvoorstellen van anderen, niet laat leiden door buiten-wetenschappelijke overwegingen (bijvoorbeeld overwegingen van commerciële of politieke aard). Aldus geformuleerd omvat onafhankelijkheid ook **onpartijdigheid**.

RELEVANTE NORMEN IN DEZE CODE ZIJN:

18: Vermijd dat de keuze van de onderzoeksmethode, de data-analyse, de beoordeling van de resultaten en de weging van mogelijke verklaringen worden bepaald door buiten-wetenschappelijke belangen, argumenten of voorkeuren (bijvoorbeeld commerciële of politieke).

19: Verzin geen data of onderzoeksresultaten en rapporteer niet over verzonnen data of onderzoeksresultaten alsof ze echt zijn.

21: Verwijder of wijzig geen resultaten zonder expliciete en deugdelijke rechtvaardiging. Voeg geen verzonnen data toe tijdens de data-analyse.

36: Wees expliciet over relevante niet-gerapporteerde data die conform de onderzoeksopzet wel verzameld zijn maar tot andere conclusies dan de wel gerapporteerde zouden kunnen leiden.

38: Wees expliciet over onzekerheden en contra-indicaties en trek geen ongefundeerde conclusies.

39: Wees expliciet over serieuze alternatieve inzichten die relevant kunnen zijn voor de interpretatie van de data en de onderzoeksresultaten.

53: Wees eerlijk in publieke communicatie en helder over de beperkingen van het onderzoek en van de eigen expertise. Communiceer pas over onderzoeksresultaten aan het algemene publiek als er voldoende zekerheid over de resultaten bestaat.

	Schendingen per publicatie/paragraaf		
Paragraaf	Hoofdzonde	Geschonden principe	Normen
6.1 Interview: EenVandaag 8 oktober 2018	Falsificatie	Eerlijkheid Onafhankelijkheid	18, 21, 38, 53
6.2 Artikel: Odd Bedfellows, New Alliances (2019)	Fabricage, Falsificatie	Eerlijkheid Onafhankelijkheid	18, 19, 21, 38
6.3 Interview: RTL nieuws 11 november 2019, Zorgen om zwartepietdiscussie		Onafhankelijkheid	18

6.4 Interview: Nederlands Dagblad 15 november 2019, Pietendiscussie gaat over de vraag wat onze identiteit is	Fabricage, Falsificatie	Eerlijkheid	19, 21, 53
6.5 Artikel: Contesting the Statue of Jan Pieterszoon Coen in the Netherlands (2020)	Falsificatie	Eerlijkheid, Zorgvuldigheid, Onafhankelijkheid	21, 38, 39
6.6 Artikel: Humanisme en paternalisme in de Amsterdamse slavernijdiscussie (2020)	Falsificatie	Eerlijkheid, Onafhankelijkheid	21, 38, 39, 53
6.7 Interview: Telegraaf 1 december 2020, Piet was islamitische slavenhandelaar	Fabricage	Eerlijkheid	19, 53
6.8 Artikel: Slavernij en de relatie met het Amsterdam van nu (2021)	Falsificatie	Eerlijkheid	21, 53
6.9 Discussie: Travelling Concepts, Episode 6: Heritage (2021)		Eerlijkheid	39
6.10 Boek: Tracing slavery. The Politics of Atlantic Memory in The Netherlands (2021)	Falsificatie	Eerlijkheid, Zorgvuldigheid, Transparantie, Onafhankelijkheid	18, 21, 36, 38, 39

6.1 INTERVIEW: EENVANDAAG 8 OKTOBER 2018

Dit interview is vergelijkbaar met het interview van een jaar eerder op 5 oktober 2017. Ook hier gaat het grotendeels over de verandering van Zwarte Piet.⁵³ De transcriptie is te lezen in bijlage 4. De uitzending vond plaats ná ingang van de nieuwe code wetenschappelijke integriteit 2018, waardoor deze nieuwe code van toepassing is.

Het interview begint met een beeld van Balkenhol die het boekje “Sinterklaasje, kom maar binnen zonder knecht” leest. Dit is een eenzijdig anti-Zwarte Piet boekje. De voice-over meldt dat de werkelijke oorsprong volgens antropologen niet meer achterhaald kan worden. Dat is een merkwaardige uitspraak. Wetenschappers hebben nauwelijks gezocht naar de oorsprong van Zwarte Piet. Ze zijn vrijwel uitsluitend mogelijke verbanden met trans-Atlantische slavernij nagegaan. Daar zijn geen bronnen voor gevonden, waaruit de conclusie zou moeten worden getrokken dat de oorsprong daar kennelijk niet ligt. Daaruit kan niet de conclusie volgen dat de werkelijke oorsprong niet meer achterhaald kan worden.

Het programma doet deze uitspraken op basis van het interview met Balkenhol. De uitspraak van de voice-over is ongefundeerd en bevestigt de tunnelvisie en politieke insteek van Balkenhol. Hij heeft nooit historisch onderzoek gedaan naar Zwarte Piet. Hij heeft ook geen belang bij een breder onderzoek. Hij wil de indruk vasthouden dat Zwarte Piet alleen verklaard kan worden door kolonialisme en trans-Atlantische slavernij. Hiermee manipuleert hij van de betekenis van Zwarte Piet.

Balkenhol meldt vervolgens dat de arrestatie van Gario en Afriyie het kantelpunt was in de discussie. Met deze uitspraak bevestigt hij de chronologie zoals in paragraaf 2.2 beschreven. Relevant is dat Balkenhol het kantelpunt zelf mede heeft gecreëerd. Hij en Helsloot beweerden direct na de arrestatie, zonder onderbouwing, dat Zwarte Piet een karikatuur voorstelt van een zwarte persoon of zelfs van een zwarte slaaf. Zo hebben zij het anti-Zwarte Piet activisme vanuit de wetenschap gelegitimeerd. Verder gaat het gesprek over de verandering van Zwarte Piet. Dit is min of meer een herhaling van het interview uit 2017. Zie paragraaf 5.5.

SCHEENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Balkenhol schendt hier de principes **Eerlijkheid en Onafhankelijkheid**. Hij vermeldt alleen zijn eigen voorkeursvisie en negeert tegenargumenten. Hij doet ongefundeerde claims, waaronder de claim dat de oorsprong van Zwarte Piet niet meer te achterhalen is. Bovendien laat hij zich leiden door buitenwetenschappelijke overwegingen, zoals het doel om

⁵³ Het interview met Balkenhol vanaf minuut 2:00 en na 3:55: <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/sinterklaas-van-kinderfeest-tot-probleem-voor-de-openbare-orde/>

Zwarte Piet te veranderen. Hij focust in zijn antwoorden op de veranderlijkheid van de traditie, terwijl hij de grote mate van continuïteit onbenoemd laat.

Hij schendt **norm 21 (falsificatie)**. Balkenhol pleit voor verandering van Zwarte Piet. De wetenschap gaat niet over de vorm van volksgebruiken. De motivatie voor verandering is ingegeven door de vooringenomen betekenis die hij aan Zwarte Piet geeft en die hij wil opleggen aan de Nederlanders die de sinterklaastraditie vieren. Daarnaast schendt de **normen 18, 38 en 53**. De laatste omdat hij publieke uitspraken doet terwijl er op het vlak van de oorsprong en ontwikkeling van Zwarte Piet onvoldoende duidelijkheid is.

6.2 ARTIKEL: ODD BEDFELLOWS, NEW ALLIANCES (2019)

In dit artikel introduceren de auteurs, Markus Balkenhol en Ernst van den Hemel, Zwarte Piet als volgt:

“Zwarte Piet is a blackface figure resembling the racial caricatures of American minstrelsy, and was added to the centuries-old tradition in the mid-nineteenth century, ten years before the abolition of slavery in the Dutch colonies in the Caribbean.”

Zwarte Piet wordt dus direct geassocieerd met de Amerikaanse blackfacetraditie, terwijl er geen bronnen zijn om het verband tussen deze tradities aan te tonen. Ook stellen de auteurs dat Zwarte Piet 10 jaar vóór de afschaffing van slavernij is toegevoegd. Ook hier weer een associatie terwijl er voor een feitelijk verband geen onderbouwing is.

De auteurs bespreken de alliantie die wordt gevormd door religieuze en rechtse seculaire groeperingen in hedendaagse controverses. Deze analyse is niet objectief. Er spreekt dedain en afkeuring uit:

“We have argued that what we have here is rather a register of nativism and conservative appeals to an idealized past, for which ‘Christianity’ has become an accepted projection screen for a variety of misgivings.”

Termen als Nativism, idealized past, ‘Christianity’ (tussen aanhalingstekens), projection screen, en variety of misgivings, duiden erop dat de auteurs de door hen geanalyseerde politieke stromingen zien als irrelevante, simplistische of afkeurenswaardige perspectieven. In één enkele zin maken de auteurs nog een vergelijking met de andere kant van het politieke spectrum.

“This willingness to engage in temporary alliances with partners that come from significantly different backgrounds is conspicuously rare on the progressive left-wing side of political debates.”

Deze stelling is simpelweg onwaar. De linkerkant van het politieke debat maakt ook tijdelijke allianties met groeperingen van uiteenlopende achtergronden. De opvallende tegenstelling tussen de behandeling van politiek rechts ten opzichte van links verraadt de politieke intentie van de auteurs. Het feit dat de enige opmerking over links ook nog eens onwaar is, bevestigt de intentie.

Vergelijk dit artikel met het artikel in paragraaf 6.6. Daarin laat Balkenhol een anti-Zwarte Piet activist aan het woord. Dus een activist aan de “juiste” politieke zijde. Balkenhol beschrijft de activist op een positieve manier, als humanist die het opneemt tegen paternalisme. Balkenhol is hier positief over ondanks het feit dat de activist een zeer onfrisse vergelijking maakt tussen de sinterklaastraditie en de holocaust.

Dit artikel bevat zowel fabricage als falsificatie. De fabricage is zichtbaar in de eerste quote waarin Balkenhol een verzonnen, niet onderbouwde, bewering doet over het ontstaan van Zwarte Piet. In de rest van het artikel probeert hij de pro-Zwarte Piet kant van het politieke spectrum in een hoek te drukken als irrelevant en strevend naar een geïdealiseerd verleden. Het doel hiervan is, mede, om Zwarte Piet ook dergelijke kwalificaties te geven en zo van betekenis te doen veranderen. Dit is manipulatie van het onderzoeksobject en valt dus onder falsificatie.

SCHEMINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

De auteurs doen ongefundeerde claims over de oorsprong van Zwarte Piet. Dit is een schending van het principe **Eerlijkheid** en **norm 38**. Bovendien is het een schending van **norm 19 (fabricage)**. De auteurs beweren dat Zwarte Piet verband houdt met de trans-Atlantische slavernij en met de Amerikaans blackface. Deze verbanden zijn verzonnen.

Het artikel gaat over één kant van het politieke spectrum, waarbij duidelijk is dat de auteurs de andere kant van het spectrum aanhangen. Het is niet alleen eenzijdig, maar ook politiek gemotiveerd. Er spreekt dedain uit jegens ideeën van hun politieke tegenstanders. De auteurs laten zich leiden door hun politieke voorkeur. Dit is een schending van het principe **Onafhankelijkheid**. Specifiek gaat het om **norm 18**.

Ook **norm 21 (falsificatie)** wordt geschonden. Het artikel beschrijft pro-Zwarte Piet groeperingen met als doel ze in een negatief daglicht te stellen. Op die manier wordt ook de betekenis van Zwarte Piet zelf negatief beïnvloed. De dynamiek hierachter is beschreven in paragraaf 3.2. Dit artikel is een voorbeeld van de manipulatieve feedback loop waardoor de betekenis van de traditie wordt aangepast.

6.3 INTERVIEW: RTL NIEUWS 11 NOVEMBER 2019, ZORGEN OM ZWARTEPIETDISCUSSIE

Een passage uit het interview:

Ook antropoloog Markus Balkenhol van het Meertens Instituut ziet dat het steeds grimmiger wordt. *"Ik maak me echt zorgen om die belaging van Kick Out Zwarte Piet"*, zegt hij. Balkenhol doet onder meer onderzoek naar zwarte piet en het koloniale verleden van Nederland. Het is duidelijk, zegt hij, dat 'de bereidheid tot geweld toeneemt' aan de kant van de pro-pieten. *"Dat zie je aan zo'n levensgevaarlijke snelwegblokkade in Friesland twee jaar geleden."*

Er is een zeker risico aanwezig bij zo'n snelwegblokkade. Maar het levensgevaar is overtrokken. Op een snelweg is er altijd kans op file of een ongeluk, waardoor auto's snel moeten remmen. Natuurlijk mag je de snelweg niet blokkeren, maar de bewering van levensgevaar is alleen bedoeld om de pro-Zwarte Piet activisten in een kwaad daglicht te stellen.

Blankenhol [sic] was vorig jaar bij een antizwartepietdemonstratie in Rotterdam om onderzoek te doen. Daar werden de activisten bekogeld door hooligans. *"Het gaat om een harde kern die bereid is heel ver te gaan. Daar komen ook serieuze doodsb bedreigingen bij kijken."*

In hetzelfde jaar als de snelwegblokkade (2017) deed de actiegroep Grauwe Eeuw een oproep tot moord op Sinterklaas. Daar zegt Balkenhol niets over. Een half jaar na het interview, in 2020, meldt Akwasi tijdens een Black Lives Matter-protest op de Dam: *"Op het moment dat ik in november een Zwarte Piet zie, trap ik hem hoogstpersoonlijk op zijn gezicht"*. Ook hier zegt Balkenhol niets over, terwijl Akwasi al veel eerder dergelijke teksten op twitter heeft verspreid:

- *"Of natuurlijk gewoon de stoomboot kapotknallen met een paar torpedo's. Van onderen. Niemand ziet dat."* (9 september 2009)
- *Gaat er iemand nou ooit nog een zwarte piet knallen, of moet ik het doen?"* (12 november 2011)
- *"Zwarte Piet moet dood man. Serieus"* (31 augustus 2012)
- *"Wat lok ik uit als ik een zwarte piet vermoord?"* (31 oktober 2012)

Deze uitspraken stammen uit de tijd van het promotieonderzoek van Balkenhol. Waarom heeft hij deze niet geregistreerd en gepubliceerd? Balkenhol is zeer geïnteresseerd in twitterberichten, maar alleen als hij de berichten in zijn eigen ideologische voordeel kan gebruiken (paragraaf 5.3).

De uitspraken van Balkenhol over levensgevaar en doodsb bedreigingen lijken bedoeld om het pro-Zwarte Piet kamp in een kwaad daglicht te stellen. Ze zijn zowel eenzijdig als misleidend. Deze kritiek communiceert hij in dit interview naar het grote publiek. Het is onderdeel van de manipulatieve feedback loop (zie paragraaf 3.2). Hij manipuleert de betekenis van Zwarte Piet door de voorstanders van Zwarte Piet te bekritisieren.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Balkenhol beschuldigt enkel het pro-Zwarte Piet kamp van geweld of dreiging met geweld. Dezelfde type dreiging in het anti-Zwarte Piet kamp registreert en bespreekt hij niet. Hij is eenzijdig in zijn methodiek. Hij zoekt alleen naar compromitterend materiaal over pro-Zwarte Piet acties. Dit is een schending van principe **Onafhankelijkheid**, waarbij hij **norm 18** schendt.

6.4 INTERVIEW: NEDERLANDS DAGBLAD 15 NOVEMBER 2019, PIETENDISCUSSIE GAAT OVER DE VRAAG WAT ONZE IDENTITEIT IS

Balkenhol legt in het interview op een zeer listige en curieuze wijze een verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij⁵⁴:

“Mensen zijn daarmee opgegroeid en hebben er heel warme herinneringen aan. Het is onderdeel van hun leven en biografie. Als er dan kritiek op de kleur van Piet komt, wordt het daardoor veel persoonlijker. Mensen voelen zich daardoor extra snel aangevallen. Het doet pijn te beseffen hoe ver de gevolgen van kolonialisme en slavernij reiken.”

Balkenhol bespreekt hier niet het verband zelf, maar de pijn als gevolg van dat verband. Hiermee geldt de pijn als indirecte bevestiging voor het verband. Immers, de pijn kan alleen bestaan als dat verband ook bestaat.

Deze gedachtegang klinkt mogelijk logisch binnen het wereldbeeld van anti-Zwarte Piet activisten. Wetenschappelijk is het nonsens. Er is geen enkele serieuze bron voor het verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Zeer waarschijnlijk bestaat dat verband niet. Als dat verband niet bestaat, dan bestaat pijn als gevolg van dat niet bestaande verband evenmin. Balkenhol verdedigt een imaginaire werkelijkheid van verzonnen geschiedenis en deelt die als wetenschappelijke waarheid met het grote publiek.

Hij gaat nog verder in zijn activisme. De maatschappij dient zelfs fundamenteel aangepast te worden aan deze verzonnen werkelijkheid.

“Je hebt een populistische stroming die zegt op te komen voor behoud van een Nederlandse identiteit. En je hebt tegenstanders die Zwarte Piet aangrijpen om te wijzen op een veel groter probleem: de noodzaak van aanpak van racisme in veel bredere zin van het woord, denk aan problemen met de toegang van minderheden tot woningen, opleidingen en arbeid.’ De impasse doorbreken kan niet zonder ‘fundamentele verandering in de maatschappij’”

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

De schending in termen van de code is vooral **Eerlijkheid**. Balkenhol communiceert hier zijn mening zonder dat hij die kan onderbouwen. Hij doet ongefundeerde claims. Hij schendt **norm 53** door het publiek voor te lichten over zaken waar hij absoluut geen zekerheid over heeft. Sterker, zijn uitspraken zijn inhoudelijk zeer controversieel en kunnen worden weerlegd.

Bovendien schendt hij **norm 19 (fabricage)**. Het verband tussen “warme herinneringen aan Zwarte Piet” en, als gevolg daarvan, “pijn door besef over de gevolgen van kolonialisme en slavernij” is verzonnen.

⁵⁴ <https://www.nd.nl/nieuws/nederland/940194/-pietendiscussie-gaat-over-de-vraag-wat-onze-identiteit-is->

Daarnaast schendt Balkenhol **norm 21 (falsificatie)**. In het tweede citaat beschrijft hij hoe activisten Zwarte Piet aangrijpen om problemen van minderheden aan de orde te stellen. Bijvoorbeeld de toegang tot woningen. Dit is een etnografische observatie van Balkenhol. Via deze observatie impliceert hij dat er werkelijk een culturele of historische relatie bestaat tussen Zwarte Piet en toegang tot woningen. De werkelijke relatie is geenszins aangetoond. Balkenhol verdoezelt het verschil tussen deze twee vormen van informatie (paragraaf 2.1). Het doel en/of effect van deze publiekscommunicatie is om de betekenis van Zwarte Piet te veranderen. Het is een voorbeeld van de manipulatieve feedback loop (paragraaf 3.2).

6.5 ARTIKEL: CONTESTING THE STATUE OF JAN PIETERSZOOM COEN IN THE NETHERLANDS (2020)

Dit is een artikel in het boek *“Colonial Heritage and the Sacred”* dat door hem en collega’s is samengesteld. Het boek bevat nog meer vooringenomen anti-Zwarte Piet artikelen. Het artikel *“Contesting the Statue of Jan Pieterszoon Coen in the Netherlands”* is door Balkenhol zelf geschreven. Hierin noemt hij Zwarte Piet in combinatie met kolonialisme en het standbeeld van Jan Pieterszoon Coen:

“While the central rallying point has been their protest against the blackface figure of Zwarte Piet (Balkenhol et al. 2016; Helsloot 2012; see Stipriaan, this volume), the debate about the colonial past is now much broader and includes ethnographic and art museums (Balkenhol and Modest 2019), school curricula, and traces of slavery in the urban space (Hondius et al. 2014). In the wake of this postcolonial controversy, the statue of Coen, along with the many streets and places named after him, has once more been a focus of critique.”

Balkenhol maakt hier een verband tussen protesten tegen Zwarte Piet en protesten tegen het standbeeld van J.P. Coen. Hij vermeldt Zwarte Piet hier als een *“blackface figure”*. Dit is een eenzijdige en activistische manier om Zwarte Piet aan te duiden. Ook gaat het volgens hem over *“the debate about the colonial past”*. Hij impliceert daarmee dat Zwarte Piet te maken heeft met het koloniaal verleden. Hij heeft geen bronnen voor dat verband en ook de referenties die hij aanhaalt (Balkenhol et al, Stipriaan en Helsloot) geven die bronnen niet.

SCHEENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

De geschonden principes zijn: **Eerlijkheid** omdat hij ongefundeerde claims doet. **Zorgvuldigheid** omdat hij geen precisie betracht in de verslaglegging. De genoemde referenties geven geen onderbouwing voor de claims, terwijl hij dat wel suggereert. Ook schendt hij **Onafhankelijkheid** omdat hij zich laat leiden door buitenwetenschappelijke overwegingen. Hij gebruikt eenzijdige bronnen en meldt geen tegenargumenten. Hij is partijdig in zijn oordeel.

Balkenhol schendt **norm 21 (falsificatie)**. De etnografische informatie over het protest tegen Zwarte Piet wil niet zeggen dat Zwarte Piet ook daadwerkelijk verband houdt met de Amerikaanse blackface figuur. Dat geldt ook voor het vermeende verband met standbeelden. Het noemen van de referenties geeft de indruk van onderbouwing voor het verband tussen Zwarte Piet en kolonialisme. In deze referenties worden geen bronnen genoemd, maar wordt het verband met verzinsels gesuggereerd. Het is een manipulatief stuk dat van alles suggereert, maar niets hard maakt.

Daarnaast schendt hij **normen 38 en 39**. Balkenhol is niet expliciet over onzekerheden of contra-indicaties en hij geeft geen serieuze alternatieve inzichten.

6.6 ARTIKEL: HUMANISME EN PATERNALISME IN DE AMSTERDAMSE SLAVERNIJDISCUSSIE (2020)

Dit artikel maakt onderdeel uit van het boek *“De slavernij in Oost en West, Het Amsterdam-onderzoek”*.⁵⁵ Het gaat over anti-Zwarte Piet activist Perez Jong Loy. Balkenhol heeft hem tijdens zijn promotieonderzoek geïnterviewd.

⁵⁵ In bijlage 5 zijn de relevante passages geciteerd.

Het boek waar dit artikel deel van uitmaakt is een bundel artikelen van wetenschappers over de rol van Amsterdam op het gebied van slavernijverleden. Het is geschreven in opdracht van het Amsterdamse stadsbestuur. De eerste twee exemplaren van het boek zijn aangereikt aan burgemeester Femke Halsema en wethouder diversiteit Rutger Groot Wassink (beiden van GroenLinks). Het moet een basis leveren voor de besluitvorming binnen het Amsterdamse stadsbestuur over mogelijke excuses voor de rol van hun voorgangers in de slavenhandel en slavernij.

In dit boek legt Balkenhol, in samenwerking met de redacteuren (Pepijn Brandon, Guno Jones, Matthias van Rossum en Nancy Jouwe) zonder duidelijke onderbouwing een inherent verband tussen trans-Atlantische slavernij en Zwarte Piet. Dit doen zij door een artikel over een anti-Zwarte Piet activist in het boek op te nemen. De activist waar het om gaat is Jong Loy. Van hem is bekend dat hij Zwarte Piet koppelt aan miljardenfondsen voor herstelbetalingen.

Long Loy is ook een van de hoofdeisers bij een rechtszaak tegen de sinterklaasintocht in Amsterdam en hij vergelijkt het sinterklaasfeest met de holocaust:

“Wat als de sinterklaasintocht werd aangevoerd door een schreeuwend mannetje met een snorretje en er liepen uitgemergelde mensen achteraan? Zouden we dat oké vinden? Neen. We zouden het direct anti-Joods vinden. Voor mij is het “feest” nu net zo erg. Een verheerlijking van de slavernij.”

Het commentaar van Balkenhol hierop is:

“Op de vraag of Zwarte Piet wel of niet als slaaf kan worden gezien, en of de Holocaust met de slavernij kan worden vergeleken kan ik hier niet ingaan”

In het artikel laat Balkenhol deze vragen dus in het midden, maar in het interview met Alice Evita, bijlage 3, paragraaf 5.6, vergelijkt Balkenhol Zwarte Piet zelf ook met de holocaust. Vergelijkingen tussen Zwarte Piet en de holocaust zijn binnen de anti-Zwarte Piet kringen niet ongebruikelijk. Activisten stellen Zwarte Piet en de Nederlandse cultuur daarmee in een kwaad daglicht.⁵⁶

Door de anti-Zwarte Piet visie van Jong Loy te presenteren in een bundel over slavernij, legt Balkenhol onmiskenbaar een verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. De uitspraken van de activist zijn weliswaar echt, maar het verband waar het hier om gaat, is verzonnen. Een activist als Jong Loy mag dat verzinnen, maar een wetenschapper moet dat onderbouwen met daadwerkelijke bronnen.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

De geschonden principes zijn **Eerlijkheid en Onafhankelijkheid**. Het laatste vooral in de betekenis van **Onpartijdigheid**. Normen die geschonden zijn:

Norm 21 (falsificatie): Balkenhol gebruikt uitspraken van een anti-Zwarte Piet activist om een verband te leggen tussen trans-Atlantische slavernij en Zwarte Piet. De uitspraken van activist Jong Loy vormen echter geen betrouwbare wetenschappelijke bron voor dit verband. Het zijn slechts verzonnen overtuigingen. Voor een lezer is niet duidelijk dat er een verschil zou kunnen bestaan tussen wat de wetenschapper bedoelt en wat hij optekent uit de mond van de activist. Sterker, Balkenhol maakt hier zelf ook geen verschil tussen. Hij behandelt de mening van de activist als daadwerkelijke inhoudelijke bron. De uitspraken hebben weliswaar in etnografische zin een bepaalde mate van werkelijkheidswaarde. Dat betekent niet dat ze inhoudelijk gebruikt kunnen worden als wetenschappelijke bron voor het betwiste verband. Deze uitspraken zijn door Balkenhol op een manipulatieve manier ingezet.

⁵⁶ Op de site van het NiNsee, het Nationaal instituut Nederlandse slavernijgeschiedenis en erfenis, is jarenlang een artikel te lezen geweest met als titel: “Is Zwarte Piet een nationale Hitlergroet?”. In dit artikel zeggen de schrijvers zich te baseren op onderzoek van het Meertens Instituut. Het artikel is inmiddels van de site verwijderd, maar nog te benaderen via Waybackmachine: <https://web.archive.org/web/20160817074930/https://www.ninsee.nl/weblog/-Zwarte-Piet-een-nationale-Hitlergroet->

Norm 38: Balkenhol schrijft in een kort commentaar dat onduidelijk is of Zwarte Piet een slaaf is. Hij schrijft niet dat onduidelijk is of Zwarte Piet iets te maken heeft met trans-Atlantische slavernij. Door dit artikel te publiceren in een boek over slavernij, suggereert hij een verband. Bovendien geeft hij geen contra-indicaties voor dit vermeende verband.

Norm 39: Balkenhol negeert serieuze alternatieve inzichten die relevant kunnen zijn voor de interpretatie van de uitspraken van de activist.

Norm 53: Balkenhol heeft geen enkele zekerheid over het verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Toch publiceert hij een artikel waarbij hij dit verband impliciet als waarheid weergeeft. Het boek waarin dit artikel is gepubliceerd is onder andere bedoeld als basis voor politieke besluitvorming in de Amsterdamse gemeenteraad.

6.7 INTERVIEW: TELEGRAAF 1 DECEMBER 2020, PIET WAS ISLAMITISCHE SLAVENHANDELAAR

Dit artikel in de Telegraaf introduceert de publicatie van ondergetekende: “De kermis, de slavenjacht en het einde van de wetenschap”. Het tweede deel van de publicatie behandelt het verband tussen Sinterklaas en islamitische slavenjachten in Europa die tussen de 8^e en 20^e eeuw op grote schaal plaats hebben gevonden. Sinterklaas speelde een rol door christelijke slaven te bevrijden en moslims te bekeren tot het christendom. Huidige zwarte begeleiders van Sinterklaas in gebieden van het voormalig Habsburgse rijk en Noord Frankrijk herinneren aantoonbaar aan deze geschiedenis. Zwarte Piet is gerelateerd aan deze zwarte begeleiders. Een verband is daarom aannemelijk.

De journalist van de Telegraaf heeft Balkenhol geraadpleegd om commentaar te geven op deze inzichten. Balkenhol wijst bovenstaande interpretatie af:

Antropoloog en Zwarte Piet-criticus dr. Markus Balkenhol vindt de theorie van Michiel C. de Jong te rechtlijnig. *“Er valt veel over te discussiëren, want elk cultuurverschijnsel is een complex fenomeen dat gedurende een lange tijd is ontstaan”* reageert hij. *“Dus is het logisch dat er veel verschillende invloeden zijn. Maar het probleem met Michiel de Jong is dat hij bepaalde invloeden buiten beschouwing laat, zoals de trans-Atlantische slavernij en het 19^e-eeuws racisme”*.

Hij vervolgt: *“Het is aangetoond dat Jan Schenkman, de 19^e-eeuwse geestelijk vader van Zwarte Piet, geïnspireerd was door de Amerikaanse minstrel shows. Daarin speelden witte acteurs zwarte mensen op karikaturale wijze. Als je tegen racisme bent dan wil je geen Sinterklaas vieren met zo’n figuur”*.

Balkenhol beweert dat de auteur de invloed van trans-Atlantische slavernij en het 19e-eeuws racisme buiten beschouwing laat. De auteur bespreekt echter het wetenschappelijk onderzoek op dit gebied en laat zien dat er geen duidelijke aanwijzingen voor deze invloed zijn. Deze opmerkingen van Balkenhol vormen wederom een bevestiging dat hij zijn aanname van verband met trans-Atlantische slavernij als een gegeven beschouwd, dat niet ter discussie kan worden gesteld.

Daarnaast stelt hij dat aangetoond is dat Jan Schenkman geïnspireerd was door Amerikaanse minstrel shows. Ook dat is onjuist. Er is geen enkele serieuze aanwijzing voor. Balkenhol baseert zich op een onderzoek door Elisabeth Koning uit 2018.⁵⁷ Dit onderzoek laat zien dat de enige overeenkomst tussen Zwarte Piet en de Amerikaanse minstrels, naast het zwarte gezicht, bestaat uit de lakschoenen die beide figuren dragen. Verder is er geen enkele overeenkomst. De kleding van Zwarte Piet stamt uit de 16^e -17^e eeuw. Die van de minstrels uit de 19^e eeuw. De humor van de minstrels is totaal anders dan die van Zwarte Piet. Het zwarte gezicht van Zwarte Piet is een direct gevolg van eeuwenoude Europese tradities waarin gezichten zwart werden geverfd.

⁵⁷ De voorlichtingspagina over Zwarte Piet van het Meertens Instituut is op 30 november 2018 aangepast: <https://meertens.knaw.nl/2018/11/30/vragen-over-zwarte-piet/>. De aanleiding voor de aanpassing was onder andere de publicatie “Zwarte Piet, een blackfacepersonage” (2018) van Elisabeth Koning. Op de deze pagina wordt ook naar dit artikel gerefereerd.

Zwarte Piet bestaat alleen in de context van Sinterklaas en enkel in de sinterklaasperiode. De minstrel shows kunnen het hele jaar door worden gespeeld en hebben op hun beurt niets met Sinterklaas te maken. Beide tradities komen uit een totaal andere culturele context. Net als de andere argumenten die Balkenhol gebruikt is er voor het vermeende verband tussen Zwarte Piet en de Amerikaanse minstrel shows geen serieuze onderbouwing.

Bovendien beweert Balkenhol dat het is aangetoond. Dat beweert zelfs Koning niet in haar artikel. Dit is door Balkenhol zelf verzonnen.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Het geschonden principe is **Eerlijkheid**. Balkenhol doet ongefundeerde claims en neemt alternatieve visies en tegenargumenten niet serieus.

Norm 19 (fabricage). Balkenhol beweert dat aangetoond is dat Schenkman is geïnspireerd door Amerikaanse minstrel shows. Dit is onwaar. Balkenhol noemt geen bron voor deze bewering, maar het is voor ingewijden duidelijk dat hij zich baseert op een artikel van Elisabeth Koning. Zij onderzoekt het mogelijke verband tussen Zwarte Piet en Amerikaanse minstrel shows, maar presenteert geen overtuigende bronnen. Ze beweert niet dat het is aangetoond. Het idee dat dit verband wel is aangetoond, is door Balkenhol verzonnen.

Norm 53: Balkenhol doet beweringen naar het grote publiek waar hij geen enkele zekerheid over heeft. Sterker, hij beweert ten onrechte dat hij die zekerheid wel heeft. Hij stelt dat er iets aangetoond is, terwijl dat allerm minst het geval is.

6.8 ARTIKEL: SLAVERNIJ EN DE RELATIE MET HET AMSTERDAM VAN NU (2021)

In navolging van het boek *“De slavernij in Oost en West, Het Amsterdam-onderzoek”* is er een publieksversie *“Amsterdam en het slavernijverleden”* verschenen die gratis is uitgedeeld onder de Amsterdamse bevolking.⁵⁸

De bijdrage van Balkenhol is te lezen in het laatste hoofdstuk: *“Slavernij en de relatie met het Amsterdam van nu”* (p89-100). Op pagina 94 behandelt hij het verband tussen slavernijgeschiedenis, institutioneel racisme en Zwarte Piet:

“Pas onder druk van de aanhoudende protesten tegen Zwarte Piet en de massale Black Lives Matter protesten in 2020 ontstond ook in Nederland een brede discussie in de media en de politiek over het verband tussen de slavernijgeschiedenis en institutioneel racisme (...) De roep om afschaffing van de karikaturale figuur van Zwarte Piet werd vanaf 2011 het jaarlijks terugkerende middelpunt van die discussie. Amsterdam gaf gehoor aan de kritiek en schafte in 2016 Zwarte Piet af bij de stedelijke Sinterklaasintocht.”

In dit citaat wordt om zijn minst de suggestie gewekt dat er een relatie bestaat tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Het onderwerp Zwarte Piet aansnijden in een hoofdstuk over “Slavernij en de relatie met het Amsterdam van nu” legt de relatie ook al. De bron die ervoor wordt aangehaald is de discussie en protesten over slavernij, racisme en Zwarte Piet. Deze bron is echt, maar het is geen bron waarop een inhoudelijk verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij kan worden gebaseerd. Het vermeende verband is verzonnen door activisten. Dat laatste wordt door Balkenhol in dit stuk verzwegen.

In de inleiding van het boekje staat onder het kopje *“Doorwerking naar het heden”* (een verwijzing naar het gedeelte van Balkenhol) over protesten tegen Zwarte Piet het volgende (p16):

“Hoe Nederland omgaat met het eigen slavernijverleden en hoe het tot de dag van vandaag doorwerkt, staat in het centrum van de belangstelling. Dat zien we aan de vele verwijzingen naar de slavernij bij de Black Lives Matter protesten van 2020 en bij protesten tegen het fenomeen Zwarte Piet. Veel hedendaags racisme en stereotyperingen over zwarte mensen zijn terug te voeren tot de tijd van de slavernij. Daarover gaat dit publieksboek ook.”

⁵⁸ In bijlage 6 zijn de relevante passages geciteerd.

Dit stukje is mogelijk door de redacteuren geschreven. Ook zij leggen een verband tussen Zwarte Piet en de doorwerking naar het heden van de slavernijgeschiedenis. De suggestieve bronnen die Balkenhol geeft, worden dus overgenomen door zijn collega's. Zij geloven in het verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij, ook al heeft Balkenhol dat verband nooit hard gemaakt. Zijn teksten zijn zo suggestief dat vrijwel niemand, ook collega-wetenschappers niet, het gebrek aan onderbouwing opmerkt.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Het geschonden principe is **Eerlijkheid**: Balkenhol doet ongefundeerde claims. **Norm 53**: Dit boek is gericht aan de inwoners van Amsterdam. Het dus voor het grote publiek bedoeld. Er is geen enkele zekerheid over de bewering dat Zwarte Piet iets met trans-Atlantische slavernij te maken heeft. Deze bewering mag daarom door wetenschappers niet naar het grote publiek worden gecommuniceerd.

Norm 21 (falsificatie): Balkenhol gebruikt protesten en discussie als bron voor een verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij. Hoewel hij dit niet letterlijk beweert, suggereert zijn tekst het zo sterk dat vrijwel niemand opmerkt dat de bron eigenlijk geen bron is, maar een door anti-Zwarte Piet activisten verzonden geschiedenis. Het is etnografische onderzoeksmateriaal dat is opgewaarderd tot objectieve werkelijkheid. Het is manipulatie van bronnen, dus falsificatie.

Daarnaast is dit boek gericht op de bevolking van Amsterdam. Het doel van deze uitgave is de mening van de Amsterdammers over het slavernijverleden en de relatie met Zwarte Piet te veranderen. Balkenhol probeert zo de sinterklaastraditie in lijn te brengen met zijn wereldbeeld. Dit is manipulatie van zijn onderzoeksobject, dus ook falsificatie.

6.9 DISCUSSIE: TRAVELLING CONCEPTS, EPISODE 6: HERITAGE (2021)

Het gaat hier om een podcast serie van de Universiteit Utrecht waarin vanuit verschillende disciplines naar een onderwerp wordt gekeken. Dit keer is het onderwerp Erfgoed aan de beurt. Een transcript van het relevante gedeelte is te lezen in bijlage 7. De volgende vragen komen aan bod:

“How has the meaning and usage of the concept of heritage developed over time? How do the hosts and guests use the concept of heritage in their work? Are there differences in their approach or do they concur? How to make sense of the current societal and academic debates concerning heritage?”

Er zijn vier wetenschappers met elkaar in gesprek: Tessa Diphooorn, Brianne McGonigle Leyh, Markus Balkenhol en Theo Pronk. In het gesprek wordt ook Zwarte Piet besproken. Balkenhol zegt het volgende (vanaf minuut 22):

“And in the Netherlands we see this now with for instance in the debate about the Saint Nicolas celebration where a blackface figure is part of the body of intangible cultural heritage of the nation. So, supporters of that blackface figure invoke cultural rights and you can't just deny them, of course. But at the same time this goes straight against people's human rights.”

De gesprekspartners beamen dit en vergelijken Zwarte Piet met vrouwenbesnijdenis. Ze zijn het er daarom ook over eens dat het belangrijk is om het fenomeen Zwarte Piet in hun colleges te behandelen.

Balkenhol noemt Zwarte Piet een “blackface figure”. Dit is geen neutrale formulering. Het relateert aan de Amerikaanse blackfacetraditie, waardoor Zwarte Piet automatisch de connotatie van racistisch meekrijgt. Met het woord “invoke” maakt Balkenhol duidelijk dat Zwarte Piet weliswaar tot cultural heritage wordt gerekend, waar de nodige wettelijke rechten bij horen, maar dat hij dat eigenlijk onterecht vindt.

Balkenhol relateert Zwarte Piet aan schending van mensenrechten. Ook deze relatie is gebaseerd op de overtuiging dat Zwarte Piet iets te maken zou hebben met trans-Atlantische slavernij of een vergelijkbare lading zou hebben als de Amerikaanse blackface. Relevant hiervoor is het artikel “The nativist triangle. Sexuality, race, and religion (2016)”, zie paragraaf 5.3. Daarin refereert hij naar de brief van anti-Zwarte Piet activisten naar de mensenrechtencommissie van de VN. Mogelijk is hijzelf direct of indirect betrokken bij die brief.

Het dilemma tussen traditie en mensenrechten dat Balkenhol opwerpt is gebaseerd op overtuigingen waar nooit onderbouwing voor is gevonden. De kans is groot dat het dilemma in werkelijkheid helemaal niet bestaat. Balkenhol verzwijgt deze mogelijkheid, zoals hij ook de vele onderzoeken en interpretaties verzwijgt die laten zien dat Zwarte Piet afkomstig is uit Europese tradities die niets met trans-Atlantische slavernij of racisme te maken hebben.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Het geschonden principe is **Eerlijkheid**. Balkenhol ziet Zwarte Piet enkel als racistische “blackface figure”. Hij neemt alternatieve visies en tegenargumenten niet serieus. Dit is een schending van **norm 39**.

6.10 BOEK: TRACING SLAVERY. THE POLITICS OF ATLANTIC MEMORY IN THE NETHERLANDS (2021)

Dit boek van Balkenhol is een bijgewerkte versie van de dissertatie uit 2014 (paragraaf 4.1). Deze publicatie is geen onderdeel van zijn promotieonderzoek, waardoor het als nieuwe publicatie kan worden behandeld en het onder de code uit 2018 valt. In bijlage 8 is het eerste deel van de conclusie uit het boek opgenomen. Pas in dit deel van het boek wordt Zwarte Piet voor het eerst, en voor het laatst, genoemd:

“Controversies are now emerging about the collections of ethnographic museums and issues of repatriation; colonial statues and street names (intensifying in the wake of ‘Rhodes Must Fall’ and ‘Charlottesville’); ‘diversity in the academy and academic curricula; and, of course, the controversy about the blackface figure of Black Pete, which dominates all of this (Balkenhol et al. 2016)”⁵⁹

Volgens Balkenhol is Zwarte Piet dus het allesoverheersende onderliggende thema. Hij schrijft dit expliciet in bovenstaand citaat. Impliciet bevestigt Balkenhol deze visie door het hele eerste deel van de conclusie eraan te wijden. Net als in zijn dissertatie, behandelt Balkenhol Zwarte Piet niet als onderdeel van het onderzoek, maar beschrijft hem slechts als controversie. Het niet behandelen van het onderwerp Zwarte Piet is opvallend omdat Balkenhol in de zeven jaar tussen zijn dissertatie en dit boek consequent de boodschap communiceert dat Zwarte Piet een “trace of slavery” is.

TRACING

Balkenhol beweert te weten waar Zwarte Piet vandaan komt, waarbij hij zich baseert op de methode van “tracing”. In zijn conclusie beschrijft hij wat zijn methode van “tracing” inhoudt. Hij doet het dichterlijker voor dan het in werkelijkheid is. In de praktijk gaat het om het verzamelen van aantekeningen van bijeenkomsten, gesprekken, meningen, ruzies, roddels en vergelijkbare subjectieve bronnen. Het verschilt niet wezenlijk van het volgen van Twitter-threads, maar dan offline. De onderzoeker, Balkenhol, kiest de threads en hij beslist welke tweets hij wel of niet meeneemt in zijn rapportage. Balkenhol legt voor zijn subjectieve keuzes geen verantwoording af.

Balkenhol baseert zich op uitspraken van activisten als Gario, over wie hij beweerde dat er geen dreiging van uitging (paragraaf 4.1). Een bewering die een jaar later door een andere bron werd tegengesproken. Er is geen enkele garantie dat zijn “traces” daadwerkelijk met slavernij te maken hebben. De “trace” Zwarte Piet is daarvan een goed voorbeeld. De methode “tracing” is dus ongeschikt om zin en onzin van elkaar te scheiden. Het levert onvermijdelijk alternatieve feiten en nepnieuws op.

SUBJECTIEVE WAARHEID

Balkenhol schrijft dat het idee dat de aarde plat is objectief weerlegd kan worden, hoewel hij erkent dat vanuit etnografisch oogpunt beweerd kan worden dat er toch waarheid in het idee zit omdat mensen de aarde als plat “ervaren”.

⁵⁹ De referentie (Balkenhol et al. 2016) refereert naar het artikel “The nativist triangle. Sexuality, race, and religion”, zie paragraaf 5.3.

Balkenhol schrijft daarnaast dat de bewering van Trump, dat het covid-virus niet bestaat, weerlegd kan worden. Hierover kan echter eveneens gezegd worden dat het etnografische waarheid bevat omdat Trump deze uitspraken daadwerkelijk doet en hij, net als vele anderen, het zo “ervaart”.

Eenzelfde redenering geldt voor Zwarte Piet. Er is nooit vastgesteld, of via bronnen aannemelijk gemaakt, dat Zwarte Piet iets te maken heeft met trans-Atlantische slavernij. Toch geloven veel wetenschappers, waaronder Balkenhol, dat het zo is omdat ze het zo “ervaren”. Balkenhol doet precies hetzelfde als Trump en de “flat-earthers”. Hij vertrouwt op “ervaringen” van hemzelf en van mensen in zijn bubble. Hij wijst andere perspectieven af, niet omdat hij ze kan weerleggen, maar omdat ze niet voldoen aan zijn mening.

Trump beweert dat hij de routes van hurricanes al weet voordat ze zijn afgelegd. Balkenhol weet waar Zwarte Piet vandaan komt voordat hij bronnen heeft die daar duidelijkheid over geven. Balkenhol en Trump ontkennen allebei het belang van objectiviteit en rationele onderbouwing. Zij zien waarheid als iets waarover onderhandeld kan worden en waar op basis van macht over wordt beslist.

AUTORITEIT OP WAARHEID

Balkenhol uit kritiek op de “zelfverkleerde autoriteiten” van social media. Hij trekt de vergelijking met “the Party” uit 1984 van Orwell, de autoriteit die bepaalt wat waarheid is.⁶⁰ Balkenhol is onderdeel van het instituut wetenschap. De wetenschap is volgens de huidige minister van wetenschap Dijkgraaf de ultieme arbiter van waarheidsvinding (paragraaf 2.5). Met andere woorden, de autoriteit. De kritiek door Balkenhol is zo opmerkelijk omdat hijzelf precies de methode van “the Party” volgt. Hij zet de werkelijkheid naar zijn hand door de traditie in lijn te brengen met zijn ideologische wereldbeeld (paragraaf 3.2). Hij kan dat doen omdat hij via het instituut wetenschap als autoriteit wordt gezien. Hij handelt hiermee conform de zienswijze van “the Party”:

“Whatever the Party holds to be truth, is truth. It is impossible to see reality except by looking through the eyes of the Party”

Balkenhol weigert discussie met onderzoekers die rationele kritiek uiten op zijn perspectief. Op 16 juni 2021, dus twee maanden vóór de publicatie van zijn boek (13 augustus 2021), is Balkenhol door ondergetekende uitgenodigd voor een inhoudelijke online discussie met deskundigen over Zwarte Piet.⁶¹ Balkenhol is niet ingegaan op deze uitnodiging.

“With the increasing violence that accompanies some of these controversies, opposing positions have hardened. The nation has become conflated with whiteness and cultural protectionists, who see culture as threatened by alien intruders (...) All of this takes place in a context where ‘truth’, including historical truth, is both a commodity in high demand and corroded”

Balkenhol doet er zijn beklag over dat de “waarheid” wordt gecorrodeerd/aangetast. Door wie? Hij is daar vaag over, maar de suggestie is duidelijk: door culturele protectionisten. In plaats van het voeren van een inhoudelijke rationele discussie op basis van bronnen zet hij critici in zijn boek weg als blanke, culturele protectionisten die in alternatieve feiten geloven.

⁶⁰ Balkenhol gebruikt het volgende citaat van Orwell in zijn conclusie: *“To know and not to know, to be conscious of complete truthfulness while telling carefully constructed lies, to hold simultaneously two opinions which cancelled out, knowing them to be contradictory and believing in both of them, to use logic against logic, to repudiate morality while laying claim to it, to believe that democracy was impossible and that the Party was the guardian of democracy, to forget, whatever it was necessary to forget, then to draw it back into memory again at the moment when it was needed, and then promptly to forget it again, and above all, to apply the same process to the process itself – that was the ultimate subtlety; consciously to induce unconsciousness, and then, once again, to become unconscious of the act of hypnosis you had just performed. Even to understand the word ‘doublethink’ involved the use of doublethink.”*

⁶¹ Het onderwerp van discussie was het artikel: “De komediant van de sinterklaaskermis” (MC de Jong, 2021). De discussie duurde in totaal drie weken en vond plaats op Academia.edu: <https://www.academia.edu/s/af1e6b1a5c> Dit is een platform waar onderzoekers hun publicaties kunnen delen. Balkenhol is hier ook lid van en deelt hier ook zijn eigen publicaties. Meer informatie over de discussie en de deelnemers is hier te vinden: <https://www.dekomediant.nl/de-discussie/>

In zijn laatste boek grijpt Balkenhol weer terug naar de dissertatie waarmee hij is begonnen. Hij rondt een voorlopige carrière af die zich kenmerkt door fabricage van een verband tussen Zwarte Piet en trans-Atlantische slavernij en het uitoefenen van misleidende invloed op eeuwenoud cultureel erfgoed.

SCHENDINGEN DIE HIER RELEVANT ZIJN

Het boek “Tracing Slavery” bevat dezelfde problemen als de dissertatie. Zoals in paragraaf 4.1 besproken is het onderzoek niet neutraal, verzwijgt Balkenhol relevant onderzoeksmateriaal en is het onderzoek subjectief en oncontroleerbaar. De respectievelijke principes die hier worden geschonden zijn **Eerlijkheid, Zorgvuldigheid, Transparantie en Onafhankelijkheid**.

Norm 21 (falsificatie) wordt geschonden. Balkenhol laat zonder onderbouwing Zwarte Piet weg uit de bespreking van “*traces of slavery*” en “*cultural heritage of slavery*”. Zwarte Piet is juist in het etnografische onderzoek van Balkenhol aantoonbaar onlosmakelijk verbonden met dit onderwerp.

Norm 18. Net als in zijn dissertatie streeft hij buitenwetenschappelijke belangen na, waaronder het aanpassen van Zwarte Piet.

Norm 36. Balkenhol is niet expliciet over niet-gerapporteerde onderzoeksgegevens die wel verzameld zijn en die zouden kunnen leiden tot andere conclusies dan nu is gebeurd op basis van de wél gerapporteerde data.

Norm 38. Hij heeft in zijn publicatie geen enkele discussie over onzekerheden of contra-indicaties opgenomen. In het bijzonder ontbreekt een dergelijke discussie over Zwarte Piet.

Norm 39. Balkenhol negeert serieuze alternatieve inzichten. Sterker, hij wijst ze af als alternatieve feiten en nepnieuws, zonder dat hij daar steekhoudende argumenten voor aandraagt.

BIJLAGE 1: BRONNEN VAN BESPROKEN PUBLICATIES PER PARAGRAAF

4.1 Dissertatie: Tracing slavery. An ethnography of diaspora, affect, and cultural heritage in Amsterdam (2014)

<https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/42136125/complete+dissertation.pdf>

4.2 Interview: Nemokennislink 25 juni 2014: Koloniaal verleden diep verankerd in het alledaagse leven

<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/koloniaal-verleden-diep-verankerd-in-het-alledaagse-leven/>

5.1 Lezing: Zwarte Piet, a history (2014)

https://www.youtube.com/watch?v=mNI8E_yviiw, transcriptie in bijlage 2

5.2 Artikel: Zwarte Piet, Racisme, Emoties (2015)

<https://www.swptijdschriften.nl/Magazine/Article/2551>

5.3 Artikel: The nativist triangle. Sexuality, race, and religion (2016)

https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-53410-1_5

5.4 Artikel: Ras en racisme in kunst en cultuur (2017)

<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/ras-en-racisme-in-kunst-en-cultuur/>

5.5 Interview: EenVandaag 5 oktober 2017: Discussie rondom Zwarte Piet laait weer op

<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/discussie-rondom-zwarte-piet-laait-weer-op/>

Relevante passages geciteerd in het hoofdstuk.

5.6 Interview: Zwarte Piet anno 2018 - Afl. 1: historie van Zwarte Piet met Markus Balkenhol

<https://soundcloud.com/user-623135987/zwarte-piet-anno-2018-afl-1-historie-van-zwarte-piet-met-markus-balkenhol>, transcriptie in bijlage 3

6.1 Interview: EenVandaag 8 oktober 2018

<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/sinterklaas-van-kinderfeest-tot-probleem-voor-de-openbare-orde/>, transcriptie in bijlage 4

6.2 Artikel: Odd Bedfellows, New Alliances (2019)

<https://www.aup-online.com/content/journals/10.5117/TRA2019.1.006.BALK>

6.3 Interview: RTL nieuws 11 november 2019, Zorgen om zwartepietdiscussie

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4917401/zwarte-piet-discussie-debat-voorstanders-tegenstanders-oplossing>

6.4 Interview: Nederlands Dagblad 15 november 2019, Pietendiscussie gaat over de vraag wat onze identiteit is

<https://www.nd.nl/nieuws/nederland/940194/-pietendiscussie-gaat-over-de-vraag-wat-onze-identiteit-is->

6.5 Artikel: Contesting the Statue of Jan Pieterszoon Coen in the Netherlands (2020)

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-38050-2_10

6.6 Artikel: Humanisme en paternalisme in de Amsterdamse slavernijdiscussie (2020)

<https://www.spectrumboeken.nl/producten/de-slavernij-oost-en-west-9789000372867>

Relevante passages zijn geciteerd in bijlage 5

6.7 Interview: Telegraaf 1 december 2020, Piet was islamitische slavenhandelaar

<https://www.telegraaf.nl/lifestyle/1933724064/piet-was-islamitische-slavenhandelaar>

6.8 Artikel: Slavernij en de relatie met het Amsterdam van nu (2021)

https://assets.amsterdam.nl/publish/pages/993860/amsterdam_en_het_slavernijverleden.pdf

Relevante passages zijn geciteerd in bijlage 6

6.9 Discussie: Travelling Concepts, Episode 6: Heritage (2021)

<https://www.uu.nl/en/research/contesting-governance/projects/podcast-travelling-concepts-on-air/season-1/episode-6-heritage>, Relevante passages zijn geciteerd in bijlage 7

6.10 Boek: Tracing slavery. The Politics of Atlantic Memory in The Netherlands (2021)

<https://www.berghahnbooks.com/title/BalkenholTracing>, Relevante passages zijn geciteerd in bijlage 8

BIJLAGE 2: TRANSCRIPT MARKUS BALKENHOL, ZWARTE PIET, A HISTORY (2014)

https://www.youtube.com/watch?v=mNI8E_yviiw

Good Afternoon, My name is Markus Balkenhol and I am a postdoc at Meertens Institute and today I am talking about Black Pete, Zwarte Piet.

And I'll be basing my talk in particular on the work of my colleague John Helsloot who has done more than 20 years of research to the sinterklaasfeest, the Santa Claus celebration in the Netherlands.

It is difficult to say with any certainty what the celebration looked like in the past. The celebration has long been a family holiday and was celebrated in the intimate sphere of home. It was part of everyday life. And therefore there are few reliable sources available to the history of that tradition.

Any history of the celebration therefore needs to be pieced together and relies heavily on the interpretations of the already sparsely available sources. This does not mean however that nothing can be said, even historically.

In this micro presentation I will try to argue that Zwarte Piet needs to be understood within the broader historical frames of reference in which the Europeans understood themselves in relation to a world that was in no small measure made through European colonial expansion.

With regards to medieval Saint Nicolas celebrations it is more or less certain that the tradition did not include a helper of any kind. This is indicated by for instance a painting of Jan Steen from around 1665. It depicts the morning after Saint Nicolas' night where the family gathers in the living room and the children discover and unwrap their presents. There is no trace of a helper. Let alone a black one. Indeed there is not even a trace of the saint himself. The painting indicates that in the 17th century the feast was actually celebrated in the absence of the saint.

In the 18th century the saint seems to have appeared in present during the celebration. At least if the depictions we have of the celebrations are anything to go by. In an etching included in the Saint Nicolas almanac of the year 1780 we see the saint distributing presents to the children. He has not yet taken the clear outward appearance of a bishop, that he has today. Neither does he have a helper. The saint is still alone. The same is true for an early 19th century etching by Simon Krausz. on which saint Nicolas is shown among children giving out presents. In Krausz' vision the saint knows piece and person, in the intimate space of a families living room. He is not however depicted with an assistant.

There are indications that servants play a role as early as the late 18th century. But we are certain that these servants are not become popularized on a grand scale before 1850. In that year, an Amsterdam based teacher, Jan Schenkman, published a children's book entitled Saint Nicolas and his servant. In it, Saint Nicolas is accompanied by a black servant called Zwarte Piet. At least in terms of appearance, this is more or less the exact same figure of Zwarte Piet that we know today. A black man in a servants costume. The question is of course: Why did Schenkman introduce this figure in the Saint Nicolas tradition. This is a complex question that has no straightforward answer. Even the question of whether Schenkman was or wasn't depicting an actual slave is embedded in broader social and cultural context including art history, social and political changes, race relations and demography. In the following I will try to sketch that bigger picture.

That is the historical and art-historical context in which Schenkman operated and which doubtlessly has influenced his depiction of Zwarte Piet. Why did Schenkman reinvent the Saint Nicolas tradition in the first place. Schenkman has not left written sources that could explain his motivation. It is likely however, that he was influenced by an increasing embrace of a new pedagogy. Midway through the 19th century, fear and violence where increasingly seen as inappropriate means to discipline children. A new form of discipline emerged that put the emphasis on milder forms of upbringing, that took into account the children's psychological welfare.

In this changing climate a scaremongering saint was no longer acceptable. Zwarte Piet can be seen as Schenkman's attempt to address these concerns. And even to save the celebration from extinction. Schenkman does imagine a comical and friendly character that was accessible to children.

So, where did he get this idea from? Schenkman lived in Amsterdam and he likely took notice of the black sailors who were part of many ships crews. It is possible that his idea of black people arriving on a steamboat was inspired by his view of the harbour. Thus locating of the image of Zwarte Piet within global trading markets. These images of black people however, were not neutral. And black people were typically depicted as subservient to whites. Hence another source of inspiration may be the black domestic servants that were not uncommon in the 19th century Netherlands. These servants, although not always enslaved, nevertheless figured in an inferior position with regards to their white masters or employers.

The racial hierarchy that structured social relations in the 19th century, has a corollary in the visual arts. In the 17th and 18th century, the black servant had become a motive in European painting. Paintings were often status symbols. And the display of black servants on these paintings could enhance that status even if the family did not actually have their own servants necessarily.

When Schenkman wrote his book, the motive of the black servant had become less popular. But it is hard to imagine that Schenkman was not familiar with that motive. Even though it was no longer in fashion in the visual arts, the images that the 17th and 18th century fashion had produced remained in musea, private collections and homes. That Schenkman was influenced by this earlier period in the European visual arts, is also suggested by a painting by Michiel van Musscher, dating from 1687. This painting bears a striking resemblance to one of the illustrations in Schenkman's book.

In other words, the figure of Zwarte Piet must be seen in a broader system of European articulations of self and other. It is part and parcel of the particular laws of world making that were dominant in the 19th century. The world that Europeans made during that period was a fundamentally hierarchical one. And depictions of racialized selves and others, such as Schenkman's indicate, these hierarchies were seen as naturally given.

In a world where Africa figured as a naturally inferior other, the dark continent without history or future, the depiction of a black person in the role of a servant must have seemed no less than logical. Indeed, it may suggest a treatment of a black person that was even progressive. Schenkman created Zwarte Piet in 1850. 23 years before slavery in the Dutch colonies was ended in practice in 1873. His creation therefore cannot be seen in isolation from the dominant worldview that made the enslavement of Africans seem acceptable to the majority of Europeans.

But there could also be a more direct link with slavery. There are some indications that Schenkman was influenced by abolitionist literature and images. Such as a short story by Jan de Liefte, in which an old man resembling Saint Nicolas spoke out against slavery. The fact that this abolitionist also had a black servant shows that in Schenkman's time, one could be against slavery without articulating a more encompassing critique of racial hierarchy. In other words, it is possible that one of the reasons Schenkman introduced Zwarte Piet was not to mock black people, but to provide a more progressive image of a black person that was no longer terrifying.

In conclusion, it is impossible to understand Schenkman's creation of Zwarte Piet in isolation of the ways Europeans understood the world in the mid-19th century. This was a world in which racial hierarchies were seen as natural. This was the case both in scientific and theological discourse. Hence it is possible that Schenkman introduced Zwarte Piet not with the intention to mock black people, indeed it is possible that he might have even operated within a progressive frame of reference. This does not however mean that he did not create a racial stereotype. Thank you.

BIJLAGE 3: TRANSCRIPT INTERVIEW ALICE EVITA (2018)

Aliceevita podcast, Zwarte Piet anno 2018 - Afl. 1: historie van Zwarte Piet met Markus Balkenhol

<https://soundcloud.com/user-623135987/zwarte-piet-anno-2018-afl-1-historie-van-zwarte-piet-met-markus-balkenhol>

Balkenhol: Mijn werk gaat vooral over wat ik noem: Postkoloniaal Nederland; de herdenking van de slavernij, het cultureel geheugen van de slavernij, de zwarte beweging en daar hoort ook Zwarte Piet bij.

Alice: Sinds wanneer bestaat de figuur van Zwarte Piet?

Balkenhol: Het sinterklaasfeest is natuurlijk al heel oud, maar de figuur van Zwarte Piet zoals we hem nu kennen, die bestaat echt pas sinds 1850, dus 13 jaar voor de afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën. En die is geïntroduceerd met dat boek. Het boekje van Jan Schenkman: "Sint Nikolaas en zijn knecht" Die heeft voor het eerst een geïllustreerd kinderboekje uitgebracht waarbij die figuur van Zwarte Piet voorkwam. Schenkman was een Amsterdamse onderwijzer, die het Sinterklaasfeest als geheel ook wilde behouden, want dat was onder druk komen te staan door een reform beweging naar aanleiding van een nieuw opvoedingsideaal waarbij niet meer straffen op de voorgrond stond, maar meer veel meer een nieuwe vorm van didactiek. Dus die wilden het sinterklaasfeest afschaffen eigenlijk. En Schenkman's boek zou je als een poging kunnen zien om het sinterklaasfeest dusdanig te veranderen zodat het voort kon blijven bestaan.

Alice: Is het Sinterklaasfeest al vaker aangepast?

Balkenhol: Het Sinterklaasfeest is een traditie en dat betekent dat het altijd verandert. Sint Nicolaas bijvoorbeeld is veranderd van een straffende schrikfiguur naar een oud mannetje dat een beetje dom is, ik bedoel hij vergeet dingen. En net zo goed is die figuur van Piet ook veranderd. Interessant genoeg met name in de 20^e eeuw is hij heel erg dommig geworden ook. En dat dommige werd ook geassocieerd met een Surinaams accent en krom praten. Hij had toen voorzover wij weten geen Surinaams accent. Dat is er later bij gekomen. Maar het werd wel geassocieerd met onhandig zijn, dommig zijn, Jolig zijn, weet je, een beetje een clowneske figuur. En het probleem is dat dat dus wel degelijk geracialiseerd is. Dat is natuurlijk ook al een stereotype dat heel oud is. Dat zwarte mensen vrolijk zouden zijn, zorgeloos in de dag leven, en dat is precies Zwarte Piet. Het is een stereotype dat uit de slaventijd in de VS komt. Dat is ook et idee dat zwarte mensen niet de verantwoordelijkheid kunnen hebben over hun eigen leven. Dus aangewezen zijn op de witte patriarch. Het feit dat Zwarte Piet vrolijk is, kadoos brengt en kinderen plezier probeert te maken, betekent niet dat het geen racistisch stereotype is. Dat is vaak een misvatting, want dan zeggen mensen, ja want hij is zo vrolijk en hij is altijd mijn favoriete figuur in het feest, dat betekent nog niet dat dus geen racistisch stereotype is.

Alice: Wat betekent het sinterklaasfeest in Nederland?

Balkenhol: Het Sinterklaasfeest word als iets typisch Nederlands gezien. Die hele discussie over multiculturele samenleving, over de aanwezigheid van de islam en de zoektocht naar het eigene die de afgelopen 20-25 jaar op gang is gekomen, waar steeds naarstig op zoek wordt gegaan naar wat is dat eigenlijk Nederlandse cultuur. We vragen wel van minderheden dat ze zich integreren in onze cultuur. Maar als je dat eist, moet je ook wel weten wat dat is, Nederlandse cultuur. Dat bleek niet zo makkelijk te zijn en het sinterklaasfeest is een van de dingen waar men zich aan vasthoudt. Dat is nou iets wat typisch Nederlands is. Als je het zo begint te framen, wordt de inzet natuurlijk ook hoger. Als daar iemand aankomt dan komt hij ook aan wat wij zelf zijn.

Alice: Wat zijn de verschillende ervaringen rond Zwarte Piet?

Balkenhol: Ik zal even een anekdote vertellen. Ik had een Amerikaanse professor op bezoek, een Afrikaans Amerikaanse professor, dat is in deze context belangrijk, en dat was rond Sinterklaas. Hij ontkwam er niet aan om dat ook te zien dus op een gegeven moment ging hij naar zo'n Zwarte Piet toe en vroeg hij van goh, wat doe je hier, vertel eens. Die Piet

schoot meteen in de verdediging: Ja, nee, het is helemaal geen huidskleur het komt door de schoorsteen, dus het is roet van de schoorsteen en toen zei die professor tegen mij, wat ik eigenlijk offensive vond was niet dat hij zich zwart maakte en dat hij een zwart persoon nadeed, maar dat hij zei dat ik vies ben eigenlijk. Hij zegt: Die zwarte huidskleur is eigenlijk viezigheid. Dat was het aanstootgevende. Het verschil zelf hoeft niet het probleem te zijn, integendeel, dat je verschil eigenlijk moet erkennen, daar gaat het om. Dat iemand van Afrikaanse afkomst die in Nederland woont, misschien uit de Antillen of Suriname komt, anders in de geschiedenis staat dan iemand die dat niet heeft, iemand die een privilege ervaart op grond van zijn huidskleur. Dat is het verschil dat heel belangrijk is en dat is een geracialiseerd verschil dus daar moeten we wel voor oppassen en om een zwarte identiteit te omarmen bijvoorbeeld is an sich geen probleem. Het wordt een probleem als dat gekoppeld gaat met een hiërarchische relatie, dat is racisme.

Alice: Zal meer kennis over Zwarte Piet verandering tot stand brengen?

Balkenhol: Je moet geconfronteerd worden met ervaringen van bijvoorbeeld zwarte mensen in Nederland, maar dan, dus als je het niet wil inzien, er moet ook een bepaalde wil zijn om het in te zien. Anders kan je nog zo veel, dan komt er weer iemand die zegt van, ja maar mijn beste vriend is ook zwart en die vindt het allemaal geen probleem. Ja, weet je, die mensen zijn er ook. Dus het is gewoon heel ingewikkeld omdat er niet een zwarte of een witte ervaring is.

Alice: Heeft Zwarte Piet een link met het slavernijverleden?

Balkenhol: Vaak is de kritiek natuurlijk: Zwarte Piet is een slaaf en dan vind ik terecht dat er gezegd wordt: dat klopt niet, want in het verhaal van Schenkman is hij geen slaaf. Hij is wel een dienaar, maar goed, dat zijn wel twee verschillende dingen. Maar waar het om gaat is denk ik niet zozeer de vraag of de figuur van Zwarte Piet in het verhaal een tot slaaf gemaakte mens uitbeeldt, als meer over de vraag: Welk mensbeeld ligt aan dat verhaal ten grondslag. Wat duidelijk is dat hier echt een geracialiseerde relatie uitgebeeld wordt, die niet gelijkwaardig is. En dat zie je dus bijvoorbeeld aan het feit dat de ene dienaar is van de ander. En dat is fysiek uitgebeeld: De ene loopt, de ander zit op een paard, de ene doet werk en de ander niet, de ander dirigeert. En natuurlijk is dat ook veranderd. Het is nu vaak zo dat Zwarte Piet eigenlijk moet zeggen hoe we het doen omdat de sint zo vergeetachtig is geworden. Maar goed, de basale relatie blijft toch intact en wat ikzelf het allerbelangrijkste vind is dat het gaat om een type aan de ene kant en een persoon aan de andere kant. Dus je hebt een type Zwarte Piet en die heeft veel verschillende namen, de zeurpiet, de pakjespiet, de weet ik veel wat piet, er komen ook steeds meer bij. Dus die zijn uitwisselbaar, die hebben ook geen namen. Het zijn typen en van de sint is er maar een. Dus je mag hem ook nooit twee keer zien, daar wordt heel goed op gelet. Dus hij is uniek, heeft een naam, een biografie, en is een persoon, dus een mens, terwijl de ander een soort infra-humaan is. Als ie een mens is, dan is hij in ieder geval niet een mens met een naam en een biografie en dat is denk ik de crux. En dat is ook de geracialiseerde relatie.

Zwarte Piet anno 2018, Ja of Nee?

Balkenhol: Ik denk dat Zwarte Piet aangepast zou moeten worden. Ik kan het niet anders zien dan als raciale stereotype. En het kan dat sommige mensen daar meer last van hebben dan anderen, maar als mensen daar last van hebben dan moet je daar wat mee. En, kijk, iemand van Afrikaanse afkomst heeft gewoon een bepaalde geschiedenis en hoe die daar in staat is individueel verschillend, maar het betekent wel een verantwoordelijkheid voor de maatschappij als geheel. Ik kom uit Duitsland. Wij hebben daar toch wel behoorlijk wat ervaring mee. Niet omdat Duitsland zo fantastisch is, maar omdat het veel meer gedwongen was om zich met de holocaust te bevatten, of om daarmee wat te doen. Hoe verhoud je je ertoe. Je kan niet zeggen, ik ben wel een Duitser, maar dat interesseert me niet zo. Dat kan niet. En dat is denk ook het geval met het Nederlands koloniaal verleden. Je kan eigenlijk niet zeggen: Ja ik sta voor verlichte idealen: gelijkheid, vrijheid, enz. En zeggen: Het koloniaal verleden boeit me niet. Dat kan gewoon niet. Dus als je zegt je bent serieus voor de westerse waarden, dus de waarden van de verlichting, dan moet je ook kijken naar hoe die waarden zijn ontstaan en moet je ernaar streven om ze te perfectioneren. Want ze zijn gewoon niet perfect.

BIJLAGE 4: TRANSCRIPT INTERVIEW EENVANDAAG 8 OKTOBER 2018

Transcriptie v/a minuut 2:

Voice over: Markus Balkenhol, antropoloog bij het Meertens Instituut, doet al jaren onderzoek naar Zwarte Piet.

Interviewer: Wat was het grootste kantelpunt in de pietendiscussie?

Balkenhol: *Ik zou zeggen, de arrestatie van Quincy Gario en Jerry Afriyie in Gouda, wat met veel geweld ging en waar zij eigenlijk als vreedzame demonstranten gearresteerd werden en over de grond gesleept en, nou ja, de youtube videos hebben wel enorme impact gehad en hebben geloof ik veel gemobiliseerd.*

Interviewer: Dus sindsdien staat de discussie op scherp en ben je voor of ben je tegen.

Balkenhol: *Dat eh, ja, ja*

Intermezzo: Beelden van Gouda en van Dokkum

Voice over: Terug naar de geschiedenis van Zwarte Piet. Waar de figuur precies vandaan komt is volgens antropologen niet meer te achterhalen. Zeker is wel dat Zwarte Piet zoals we hem nu kennen werd geïntroduceerd in 1850 in het boekje Sinterklaas en zijn knecht van Schenkman. Toch is Zwarte Piet zich door de jaren heen blijven veranderen.

Balkenhol: *Van lief naar een beetje dreigend en kinderen meenemen in de zak, dat kwam later. Hij heeft ook pas later een Surinaams accent gekregen in de 20^e eeuw. Dat is hij nu weer kwijt. Dus die figuur is altijd onderhevig geweest aan verandering.*

BIJLAGE 5: HUMANISME EN PATERNALISME IN DE AMSTERDAMSE SLAVERNIJDICUSSIE

Door Markus Balkenhol

Relevant citaat, pagina 352-353

Het getal 1873 staat inmiddels voor meer dan de verontwaardiging over de periode van staatstoezicht en het ‘verzwijgen’ daarvan. ‘1873’ is een symbool geworden voor een veel bredere beweging tegen racisme en voor gelijkwaardigheid. De button wordt bijvoorbeeld ook gedragen bij acties tegen Zwarte Piet, een strijdtoneel waarop Jong Loy landelijke bekendheid verwierf. Niet alleen conservatieve en rechtse stemmen in het publieke debat, maar met name ook progressief Nederland viel over Jong Loy toen hij in 2013 als een van de hoofdeisers een rechtszaak tegen de intocht van sinterklaas in Amsterdam aanspande. Volgens talloze lezersbrieven in landelijke kranten was hij te radicaal, te weinig bereid tot compromis en gesprek. Hij werd ervaren als drammerig en nooit tevreden.

Deze verontwaardiging werd veroorzaakt door uitspraken tijdens de rechtszaak. Zo vroeg Jong Loy zich openlijk af: ‘Hoe lang moeten we nog debatteren voor er iets verandert?’ Racisme was geen onderwerp van debat, stelde de advocaat van de eisers: ‘Racisme bouw je niet langzaam af, maar schaf je af. Daarover valt niet te onderhandelen. Zwarte Piet is een stukje gestolde cultuur uit 1850 waar we nu afscheid van moeten nemen.’ Jong Loy zelf drukte het als volgt uit: ‘Met verwijdering van een stuk nepmetaal [de oorbellen van Zwarte Piet, M.B.] is het niet opeens geen racisme meer. Je kunt racisme niet een beetje bestrijden, het is alles of niets.’ Ook in deze uitspraken wordt duidelijk dat Jong Loy’s ultieme doelwit het idee van een stapsgewijze verandering onder begeleiding was. Jong Loy pleitte voor radicale verandering, niet geleidelijke transformatie.

Met name een interview in het Algemeen Dagblad van 4 november 2014 sloeg in als een bom. In dat interview noemde Jong Loy de intocht van sinterklaas een ‘misbruik van kinderen’, en vergeleek de slavernij met de Holocaust:

‘Wat als de sinterklaasintocht werd aangevoerd door een schreeuwend mannetje met een snorretje en er liepen uitgemergelde mensen achteraan? Zouden we dat oké vinden? Neen. We zouden het direct anti-Joods vinden. Voor mij is het “feest” nu net zo erg. Een verheerlijking van de slavernij.’

Op de vraag of Zwarte Piet wel of niet als slaaf kan worden gezien, en of de Holocaust met de slavernij kan worden vergeleken kan ik hier niet ingaan. Jong Loy was zich wel degelijk bewust van de provocatie, maar het ging hem niet om het provoceren alleen. In het vervolg van het interview vraagt hij zich af: ‘Joodse mensen zijn terecht gecompenseerd voor de Tweede Wereldoorlog. Dus waarom de nazaten van de slaven niet?’ Met compensatie bedoelt hij niet ‘zoiets onbenulligs’ als individuele betalingen, maar bepleit hij miljardenfondsen voor de nazaten van tot slaaf gemaakten. Voor Jong Loy was erkenning en compensatie geen zero sum game waarin er slechts één partij erkenning of compensatie kan krijgen.

Deze nuance ging echter verloren bij de lezers van het Algemeen Dagblad, na De Telegraaf de grootste krant in Nederland. Met de opmerking over kindermisbruik en de Holocaustvergelijking was de kous af. In de reacties op dit artikel wordt duidelijk dat Jong Loy voor de meeste lezers een fanaat was, een radicaal met oneigenlijke doeleinden. Het ging hem alleen maar om geld. ‘Waarschijnlijk realiseren alle tegenstanders van Zwarte Piet zich niet dat zij rassenhaat en discriminatie juist aanwakkeren,’ aldus ene Willem Roeleveld uit Vaals.

BIJLAGE 6: AMSTERDAM EN HET SLAVERNIJVERLEDEN

Uitgave door Gemeente Amsterdam, 2021, derde druk

Pagina 16 hoofdstuk: Inleiding, Amsterdam en slavernij, voor altijd verbonden

Doorwerking naar het heden

Hoe Nederland omgaat met het eigen slavernijverleden en hoe het tot de dag van vandaag doorwerkt, staat in het centrum van de belangstelling. Dat zien we aan de vele verwijzingen naar de slavernij bij de Black Lives Matter protesten van 2020 en bij protesten tegen het fenomeen Zwarte Piet. Veel hedendaags racisme en stereotyperingen over zwarte mensen zijn terug te voeren tot de tijd van de slavernij. Daarover gaat dit publieksboek ook.

Pagina 97-98: Slavernij en de relatie met het Amsterdam van nu

Hedendaags racisme en stereotypes

Pas onder druk van de aanhoudende protesten tegen Zwarte Piet en de massale Black Lives Matter protesten in 2020 ontstond ook in Nederland een brede discussie in de media en de politiek over het verband tussen de slavernijgeschiedenis en institutioneel racisme. Ook Indo's, Molukkers en Papoea's van de tweede of derde generatie maken tegenwoordig het racisme bespreekbaar dat hun (groot)ouders ondervonden. De discussie gaat over het voortbestaan van racistische stereotypes, die zijn gecreëerd tijdens de slavernij. Die stereotypen hebben effect op het zelfbeeld en zelfvertrouwen van mensen, maar helpen ook hardnekkige patronen van ongelijke behandeling in stand te houden. De discussie gaat over het voortbestaan van racistische stereotypes. Er kwam meer kritiek op het ontbreken van serieus onderzoek naar de doorwerking van slavernij in hedendaags racisme en ongelijkheid. De roep om afschaffing van de karikaturale figuur Zwarte Piet werd vanaf 2011 het jaarlijks terugkerende middelpunt van die discussie. Amsterdam gaf gehoor aan de kritiek en schafte in 2016 Zwarte Piet af bij de stedelijke Sinterklaasintocht. Het Pan Asian Collective spande zich in om racisme tegen Aziatische Nederlanders tijdens de coronapandemie te bestrijden en hun zichtbaarheid in de samenleving te verbeteren.

BIJLAGE 7: TRANSCRIPT PODCAST FEBRUARI 2021

<https://www.uu.nl/en/research/contesting-governance/projects/podcast-travelling-concepts-on-air/season-1/episode-6-heritage>

<https://open.spotify.com/show/54bNjlgVR9VJBGe8MdNmgt?si=f5TcyZ0eQ0-IgZp99wQAv&nd=1>

18 februari 2021, Travelling Concepts, Episode 6: Heritage v/a minuut 22:30

Balkenhol:

"This is also a legal question I think or an ethical question. What I find interesting for instance is when there is a rights conflict between cultural rights and human rights, where you could say both are incontestable. For instance Indigenous cultural rights should be incontestable and legal binding I guess, but so are human rights. And in the Netherlands we see this now with for instance in the debate about the Saint Nicolas celebration where a blackface figure is part of the body of intangible cultural heritage of the nation. So, supporters of that blackface figure invoke cultural rights and you can't just deny them, of course. But at the same time this goes straight against people's human rights. So, I was also wondering how this plays a role in your work actually"

McGonigle-Leyh

"We do, we use that in our teaching. We also use the example of female genital mutilation. Very often that is invoked as intangible cultural heritage, as a tradition that is practiced and valued in many communities. And at the other end are the bodily integrity rights of the girls and women. As a human rights scholar, I would firmly come down on the side of bodily integrity of the individual, girl or woman, versus.. It's a huge Pandora's box. We use that in our teaching to get people to critically unpack these notions and ideas also around the Zwarte Piet discussion here in the Netherlands. Which has become really, year by year, you know, we used to be told: Don't tackle that topic. And I thought, Of course I am going to tackle that, This is such an important topic!"

(Panelleden praten door elkaar)

Diphorn:

"I do it in my lectures as well, definitely."

McGonigle-Leyh

"You know, we even had students who said: Don't bring that up in our class. You know, students not wanting it."

Diphorn:

"How did you respond to that, did you say, well then you follow another class?"

McGonigle-Leyh

"How I responded? Does it make you uncomfortable. They say: yes, and I said: Good, Human rights are supposed to be uncomfortable. You know, discussions about heritage are supposed to be uncomfortable."

BIJLAGE 8: CONCLUSIE TRACING SLAVERY, THE POLITICS OF ATLANTIC MEMORY IN THE NETHERLANDS (2021)

Uitgegeven door Berghahn Books, 13 augustus 2021 <https://www.berghahnbooks.com/title/BalkenholTracing>

Deze bijlage bevat het begin van de conclusie van dit boek (p183-187). De citaten die Balkenhol heeft ingevoegd zijn niet in deze bijlage opgenomen.

I began this book with the question of how the public memory and cultural heritage of slavery resonate with the everyday lives of people they are intended to address. If anything, this question has become more urgent today. As in Jasper Albinus' spoken word, more and more people are 'learning to look up'; they are tracing slavery in their own neighbourhoods. Since my research in Amsterdam Zuidoost in 2009-2010, slavery has become a permanent part of public memory in the Netherlands. The Ketikoti festival and the commemoration of abolition have grown into a nationally televised and increasingly well-known event; slavery is part of the historical canon, it is increasingly taught at school, and it has been expanded in a new canon (2020 <https://www.canonvannederland.nl/>) to include, for instance, Anton de Kom; a growing and visible body of new historical scholarship is broadening perspectives on slavery; and several museums (including the Rijksmuseum [sic] and the Tropenmuseum) are planning (permanent) exhibitions on slavery. However, this has not led to closure. Controversies are now emerging about the collections of ethnographic museums and issues of repatriation; colonial statues and street names (intensifying in the wake of 'Rhodes Must Fall' and 'Charlottesville'); 'diversity' in the academy and academic curricula; and, of course, the controversy about the blackface figure of Black Pete, which dominates all of this (Balkenhol et al. 2016).

With the increasing violence that accompanies some of these controversies, opposing positions have hardened. The nation has become conflated with whiteness and cultural protectionists, who see culture as threatened by alien intruders, a discourse in which, as Paul Gilroy has recently argued, 'race and nation are now primary sources of groupness and absolute ethnicity', an 'ethnic absolutism' that is sometimes even shared in anti-racist discourse (Gilroy 2019b).

All of this takes place in a context where 'truth', including historical truth, is both a commodity in high demand and corroded....[citaat Gilroy 2019b]. We have reached a confused and schizophrenic moment in which the epistemic foundations of our being in the world are shifting under our feet. We live in a post-truth era of 'alternative' facts, 'fake' news and flat earth societies in which what we know about the world is becoming fundamentally uncertain. George Orwell described this long ago with uncanny precision, only now it is not 'the Party' but the self-proclaimed authorities on social media who claim to that authority [citaat Orwell 1949].

In this moment, it is of crucial importance to think through the constructivist paradigm in which the world and what we know about it is understood to be a 'social construction'. Of course, such a perspective is indispensable for a critical analysis of the power relations played out through contestations of history (Trouillot 1995a), but it also stops 'at the point where the research should begin' (Van de Port and Meyer 2018:2). For why is it that if the past is a construction, traditions invented and communities imagined people convince themselves and others that this is not the case (ibid.)? Indeed, the presidency of Donald Trump has shown that many people are not dissuaded by even the most blatant and fantastic fabrications such as the alternative path of a hurricane or the denial of pandemic. The success of these obvious fabrications underlines the urgency to better understand so many people's readiness to accept them as real. Mattijs van de Port and Brigit Meyer have therefore proposed to look at the 'cultural production of the real' through what they call the 'politics of authentication' and the 'aesthetics of persuasion'. This entails an investigation into how cultural heritage and historical narratives are 'authorized in specific power constellations' and 'how heritage is appropriated and embodied in lived experience' (Van de Port and Meyer 2018:6).

However, a weakness remains even in this advanced model. The focus on the politics of authentication and the role of aesthetics in this offers an important tool for understanding how some people become convinced to accept certain constructions as real. However, the fact that they are real *for them* does not mean that they are real in and absolute, ontological sense. Trump may draw an alternative hurricane, but that does not change its actual path accordingly. He may

deny the existence of a virus, but people will not stop dying because of it. In other words, we cannot grant every construction of reality the same value. The earth is round, and even though we can investigate ethnographically why that is not some people's reality, we must insist that some pieces of evidence are just better than others. The question, however is whether this can be done from within a constructivist paradigm in which, ultimately, all social constructions are created equal.

In this book, I have developed the notion of the trace to grapple with this dilemma. The trace suggests an ontology of the past. Footprints, for instance, are an index of somebody who walked here. Especially in the case of historical horror, it should be imperative to accept certain facts. For instance, the 'Human shadow Etched in Stone' at Hiroshima has been researched thoroughly, submitted to conservation regimes, and it is now part of the exhibition at the Hiroshima Peace Memorial Museum. It can certainly be seen as a 'cultural production or the real', authorized by science and institutions and embodied in lived experience (Waterton 2014). But it is also the index of a person who died. I think this is an important step in the context of memory and heritage studies, where the cultural heritage is understood as eminently a cultural production *in the present* (Kirshenblatt-Gimblett 1995).

At the same time, traces require certain skills of the one following it. While the dots are clearly there, it is up to the follower how to connect them and how to understand intersections with other series of clues. I understand the trace as a thing that has been let or made by someone or something and that can be followed by people with the necessary skills to recognize the trace in a series of clues. By following the trace, the follower maps a particular route in social and physical space, and by moving through these spaces, the follower also moves in time, both backwards and into their own future. I think such a model can address several issues arising with the formation of slavery-as-cultural-heritage.

BIJLAGE 9: CONTRA-INDICATIES

Balkenhol heeft zijn onderzoek naar Zwarte Piet alleen vanuit zijn eigen postkoloniale wereldbeeld uitgevoerd. Hij wijst alle andere mogelijke perspectieven af. Hij weigert zelfs met vertegenwoordigers van deze perspectieven te discussiëren. Dat is onbegrijpelijk en wetenschappelijk onverdedigbaar. Om een indruk te geven van beschikbare contra-indicatieve literatuur, is deze lijst bijgevoegd. Deze is verre van compleet. Het is bedoeld als illustratie van het feit dat er voldoende alternatieve perspectieven bestaan en dat Balkenhol naar deze perspectieven had kunnen en moeten refereren.

Bas, Jan de: Kom maar binnen! Zwarte Piet in spotprenten 1871-2017 (2017)

Bas, Marcel: Zwarte Piet: discriminerend of fascinerend? (2013)

Frank, Roslyn: Concerning Germanic Straw Bears, St. Nicholas & The Last Sheaf (2021)

Ghesquiere, Rita: Van Nicolaas van Myra tot Sinterklaas (1989)

Jansen, Louis: Nicolaas, De duivels en de doden (1993)

Jong, Michiel C de: De komediant, de piraat en de geschiedvervalsers (2018)

Jong, Michiel C de: De kermis, de slavenjacht en het einde van de wetenschap (2020)

Maas, Klaas: Zwarte Piet is geen racisme, het debat ontrafeld (2017)

Sermon, Armand: Van Zwarte Klaas tot Sinterklaas (2021)

Scheer, Arnold Jan: Wild Geraas, Mijn wonderlijke reizen met Sinterklaas en kerstman (2009)

Scheer, Arnold Jan: Zwarte Sinterklazen, Over Pieten en ander heidens volk (2014)

Scheer, Arnold Jan: Wild Geraas, Een zoektocht naar de oorsprong van het Sinterklaasfeest (2016)

Sintenpietengilde: <https://sintenpietengilde.nl/collectie/>

Vangheluwe, Wim: De Sint en zijn knecht, wie zijn ze echt? (2021)

Vermuyen, Cleo en Schuiling, Nienke: De representatie van Zwarte Piet in kinderboeken (1850-2013) (2019)

Wild, Roelof Jan de: De bisschop, de boeman en de beloner (2021)

BIJLAGE 10: BALKENHOL IN DE MEDIA

1. Policing Tradition, 17 november 2011 in standplaatswereld.nl
<https://web.archive.org/web/20210415111040/https://standplaatswereld.nl/policing-tradition/>
2. Racism as satire, 18 november 2013 in standplaatswereld.nl
<https://web.archive.org/web/20210419132537/https://standplaatswereld.nl/racism-as-satire/>
3. Koloniaal verleden diep verankerd in het alledaagse leven, 25 juni 2014 in Nemokennislink.nl
<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/koloniaal-verleden-diep-verankerd-in-het-alledaagse-leven/>
4. Aanpassing Zwarte Piet legt machtsstructuur bloot, 24 oktober 2016 in de Volkskrant
<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/aanpassing-zwarte-piet-legt-machtsstructuur-bloot~b5c991bb/>
5. In the Netherlands, the populist battle plays out over a Christmas figure, 27 november 2016, opendemocracy.net
<https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/in-netherlands-populist-battle-plays-out-over-christmas-figure/>

2017

6. Waarom herdenken weinigen de slavernij? 1 juli 2017, in Trouw
<https://www.trouw.nl/nieuws/waarom-herdenken-weinigen-de-slavernij~b824fb8a/>
7. Discussie rond Zwarte Piet laait weer op, 5 oktober 2017 NPO eevandaag
<https://eevandaag.avrotros.nl/item/discussie-rondom-zwarte-piet-laait-weer-op/>
8. Niederländische Tradition des «Schmutzli» spaltet das Land 22 november 2017 in SRF
<https://www.srf.ch/news/international/streit-um-den-zwarte-piet-niederlaendische-tradition-des-schmutzli-spaltet-das-land>
9. Zal de discussie over Zwarte Piet ooit beslecht worden? 23 november 2017 in Trouw
<https://www.trouw.nl/nieuws/zal-de-discussie-over-zwarte-piet-ooit-beslecht-worden~b0cc7c3e/>
10. Een kinderfeest dat helemaal ontspoot: waarom Zwarte Piet net in Nederland zoveel ophef veroorzaakt, 28 november 2017 in Het Laatste Nieuws
<https://www.hln.be/buitenland/een-kinderfeest-dat-helemaal-ontspoot-waarom-zwarte-piet-net-in-nederland-zoveel-ophef-veroorzaakt~a87ce505/>
11. 'Zie ginds komt de stoomboot', maar klopt dat wel? Komt Sinterklaas uit Spanje naar Nederland? 27 november 2017 In Volkskrant
<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/zie-ginds-komt-de-stoomboot-maar-klopt-dat-wel-komt-sinterklaas-uit-spanje-naar-nederland~be1cc121/>

2019

12. Sinterklaasjournaal voltooit aftocht Zwarte Piet 17 september 2019 in NRC
<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/17/sinterklaasjournaal-voltooit-aftocht-zwarte-piet-in-vijf-jaar-a3973631>
13. Nederland heeft geen Zwarte Pieten meer 18 september 2019 de Standaard
https://www.standaard.be/cnt/dmf20190918_04615103
14. Zorgen om zwartepietdiscussie: 'Bereidheid tot geweld neemt toe' 11 november 2019 in RTLnieuws
<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4917401/zwarte-piet-discussie-debat-voorstanders-tegenstanders-oplossing>
15. Änderung beim „Zwarte Piet“ Immer Ärger mit dem schwarzen Knecht, 11 november 2019 in stuttgarter-zeitung
<https://www.stuttgarter-zeitung.de/inhalt.aenderung-beim-zwarte-piet-immer-aerger-mit-dem-schwarzen-knecht.62608995-e7c1-4226-9dd3-3d89b2cde865.html>

16. Wirbel um den schwarzen Knecht des Nikolaus 11 november 2019 in ZDF
<https://www.zdf.de/nachrichten/heute/schwarzer-hollaendischer-nikolaus-100.html>
17. Hilfe, der Nikolaus kommt! Die Rassismus-Debatte um den "Zwarte Piet" 11 november 2019 in stern en west deutsche zeitung
<https://www.stern.de/panorama/niederlande--immer-aerger-mit-dem--zwarte-piet--zu-nikolaus-8996712.html>
18. The Netherlands Are Fighting Over The Black Piet, 12 november 2019 in modernGhana
<https://www.modernghana.com/news/967104/the-netherlands-are-fighting-over-the-black-piet.html>
19. Pietendiscussie gaat over de vraag wat onze identiteit is, 15 november 2019 in Nederlands Dagblad
<https://www.nd.nl/nieuws/nederland/940194/-pietendiscussie-gaat-over-de-vraag-wat-onze-identiteit-is->
20. Hilfe, der Nikolaus kommt! Immer Ärger mit dem schwarzen Knecht 16 november 2019 web.de
<https://web.de/magazine/panorama/hilfe-nikolaus-aerger-schwarzen-knecht-34190184>
21. Discussie Zwarte Piet nu ook in Twente: kunnen we dit vreedzaam oplossen?, 17 november 2019 in Tubantia
<https://www.tubantia.nl/regio/discussie-zwarte-piet-nu-ook-in-twente-kunnen-we-dit-vreedzaam-oplossen~ad2f4be9/>
22. In volksfeesten schuilt altijd een gevaar, 4 december 2019 in de Telegraaf
<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2071675484/in-volksfeesten-schuilt-altijd-gevaar>

2020

23. Zit racisme ingebakken in alledaagse taal?, 20 juli 2020 in Nemokennislink.nl
<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/zit-racisme-ingebakken-in-alledaagse-taal/>
24. Sinterklaasjournaal spiegelt een stukje cultuurgeschiedenis, 13 november 2020 in de regionale kranten van mediahuis (Noord Hollands Dagblad, Haarlems Dagblad, Leidsch Dagblad, Gooi en Eemlander)
https://www.haarlemsdagblad.nl/cnt/dmf20201113_32934599
25. Piet was islamitische slavenhändler, 1 december 2020 De Telegraaf. Balkenhol geeft hier commentaar op een visie die hij niet deelt.
<https://www.telegraaf.nl/lifestyle/1933724064/piet-was-islamitische-slavenhandelaar>

BIJLAGE 11: NEPNIEUWS DOOR MARKUS BALKENHOL

Dit overzicht bevat de beweringen die Balkenhol heeft gedaan, die ofwel aantoonbaar onwaar zijn of waar geen onderbouwing voor is. In beide gevallen is het nepnieuws omdat Balkenhol ze wel als waarheid verkondigt.

Paragraaf 5.4 (2017)

- Zwarte Piet belichaamt de geracialiseerde ander

Paragraaf 5.5 (2017)

- Veranderingen in tradities zijn altijd uitkomsten van politieke strijd

Paragraaf 5.6 (2018)

- Zwarte Piet is “infra-humaan” en dus inferieur

Paragraaf 6.1 (2018)

- Waar Zwarte Piet precies vandaan komt is niet meer te achterhalen

Paragraaf 6.2 (2019)

- In tegenstelling tot politiek rechts, werkt de linkerkant van het politieke spectrum opvallend zeldzaam samen met tijdelijke partners van duidelijk verschillende achtergrond

Paragraaf 6.4 (2019)

- Zwarte Piet is een gevolg van kolonialisme en slavernij
- Mensen voelen pijn vanwege de historische relatie tussen Zwarte Piet en kolonialisme en slavernij

Paragraaf 6.7 (2020)

- Zwarte Piet is ontstaan onder invloed van trans-Atlantische slavernij en 19^e-eeuws racisme
- Jan Schenkman was geïnspireerd door de Amerikaanse minstrel shows

Paragraaf 6.9 (2021)

- Het spelen van Zwarte Piet staat gelijk aan het schenden van mensenrechten